

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • SEPTEMBER • ZAŘÍ • WRZESIĘ 1985 (ČÍSLO 328) CENA 10 ZŁ

Priezračný jesenný deň

Ked' včela zuni popri hrozne
a since stelie slamu lúčov,
na záhumni zuni stroj,
do modra miznú rýchlikové vozne,
život môj.

Belasú klenbu jesene,
od starej hrušky nášho sadu
po transformátor na obzore,
povedla zrúcaniny hradu
o tomto čase prereže iný stroj
a zuni ako včela
v dozretých plodoch čela.

Ak by som teraz odísť mal,
ked' z puzdra orech vyskočí
a gaštan si oči vyčí,
čo je to za svet,
kolko svetla —
ak by som teraz odísť mal,
v plniacom pere by som zanechal
nezaznačenú mnohú krásu:
v orechu nahé jadro jasu,
v prútených košoch jablká
a tolké veci zhotovené,
v ktorých myšlienka zahrá,
ked' ich zas človek do rúk vezme.
Iba ja by som z tejto zeme
odpadol ako nedozretý plod.

Teraz, ked' som už zistil, kde sme
a k čomu cieli ľudský rod,
snáď vedel by som na slnečné
hodiny zapäť strojček môj,
len dožičte mi ešte takých dni,
o aké básnik prosil v jeseni,
ked' pritkol ucho na úl zeme
a počul zuniel roj.

Len dožičte mi ešte slnných dní,
o aké básnik prosil v jeseni,
ked' mlynček čela noril hudby
dozrievania.

Cítim zem ako mladú plodnú ženu
a robotníka v množnom číslе,
milence, ktorý znesie pre ňu
i modré z neba.

Verklík verše vymieľa:
včela zuni popri hrozne,
mlátačka i lietadlo,
slnce zuni nadovšetko
a jedno sme,
smrť je pletkou.
Z tejto hudby večný život
vyviera.

Bežia rýchlikové vozne
do cieľa.

JÁN KOSTRA

„Občianky a občania! 13. októbra zvolíme poslancov do Sejmu Poľskej ľudovej republiky. Zvolíme tých, ktorí v našom mene budú tvoriť najvyšší orgán moci, rozhodovať o najdôležitejších otázkach pre národ a štát. Obdobie, ktoré nás delí odo dňa volieb, využime na diskusiu o otázkach, ktoré sú dôležité pre spoločnosť a každého občana. Pouvažujeme spoločne o zložitých problémoch dneška, porozmýšľajme o budúcnosti vlasti.“

(z Volebnej deklarácie PRON)

„Naša masová účasť vo voľbách bude významným príspevkom do postupujúceho procesu národného dorozumenia a jednotnej činnosti všetkých ľudí dobrej vôle na ceste socialistických spoločenských premien, príspevkom k upevneniu demokracie a ľudovlády v našej krajine.“

(z výzvy ÚV KSSČaS)

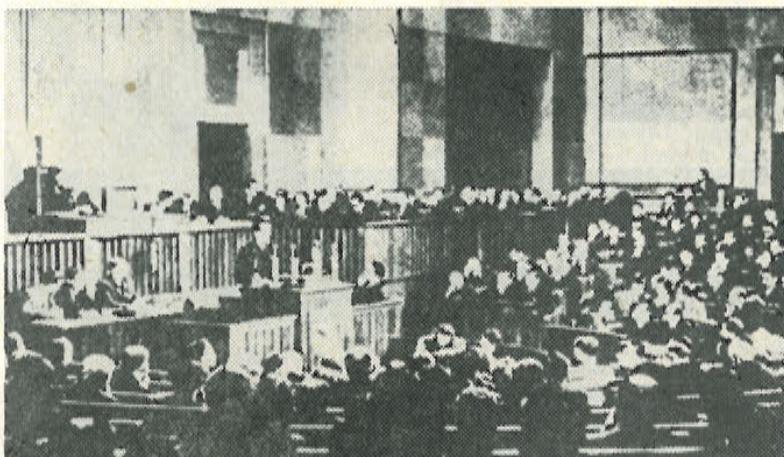
MARIANNA BURA — kandidátka na kandidátov do Sejmu

— mgr., poľnohospodárska inžinierka, riaditeľka Družstevnej banke v Novom Targu. Narodila sa v r. 1944 v Pyzówke v roľníckej rodine. Absolventka krakovskej Poľnohospodárskej akadémie. Od roku 1963 pracuje v novotarskej družstevnej banke. Pôsobí v obecnej rade a miestnej organizácii ZES v Pyzówke. Aktívne sa zúčastňuje na spoločenských práciach, ktorých je iniciátorou, slúžiacich premeny rodnej obce v známe rekreáčné stredisko. Je taktiež členkou Mestsko-gminného výboru ZES v Novom Targu, ako aj rady žien pri tamjšom výbore. Dve volebné obdobia bola členkou gminného národného výboru. Pôsobí vo výbere Krúžku dedinských gazdiničiek v Pyzówke.

JAN KOMORNICKI — kandidát na poslance

mgr., lesnícky inžinier, náčelník Horskej záchrannej služby v Zakopanom. Narodil sa v r. 1943 v Iwoniczi v intelligentskej rodine. Absolvent krakovskej Vysokej školy poľnohospodárskej; v rokoch 1968—73 pracoval v Tatranskom národnom parku, potom v HZS. Je kandidátom Hlavného výboru ZES, členom vojvodského výboru a predsedom Mestsko-gminného výboru ZES v Zakopanom. V rokoch 1972—84 bol členom mestského národného výboru a súčasne je členom Vojvodského národného výboru (predsedom skupiny členov ZES).

V Poľskej turisticko-vlastivednej spoločnosti je predsedom hlavného výboru a súčasne podpredsedom Obvodného výboru v Zakopanom. Ako delegát Poľska pôsobí v Medzinárodnej komisii alpskej záchrannej služby. Je autorom publicistických a vedeckých prác v oblasti turistiky a tatranskej prírody.

Historický záber zo zasadania Zákonodarného sejmu zvoleného v r. 1947

JAN NOWINOWSKI — kandidát na poslance

— mgr., historik, učiteľ Súborných mechanických škôl v Novom Targu. Narodil sa v r. 1930 v Łodzi v robotníckej rodine. Je absolventom krakovskej Vysokej školy pedagogickej. V školstve pracuje vyše 30 rokov a v Novom Targu od 1961. Je členom čestného stranickeho súdu HV Demokratickej strany, členom Predsedníctva Vojvodského výboru DS a predsedom Mestského výboru v Novom Targu. Je dlhoročným členom národného výboru, súčasne je predsedom Mestského národného výboru v Novom Targu. Podarilo sa mu zladiť pracovné povinnosti so spoločenskou prácou.

IRENEUSZ WRZESIEŃ — kandidát na poslance

— mgr., historik, riaditeľ Lycée výtvarných umení Antona Kenara v Zakopanom, výtvarník. Narodil sa v r. 1942 vo Wielkej Wsi, gmina Książ Wielki, v roľníckej rodine. Je absolventom krakovskej Vysokej školy pedagogickej. Pracoval začal v r. 1963 v Detskom rekreačnom dome v Zakopanom, v r. 1967—70 bol riaditeľom základnej školy v Białom Dunajci, v r. 1970—75 školským inšpektorom v Nowom Targu, v r. 1975—78 námestníkom kurátora osvety a výchovy v Nowom Sączi, v r. 1978—82 riaditeľom Oddelenia kultúry a umenia Vojvodského úradu v Nowom Sączi.

Všestranne nadaný spoločenský činiteľ, spoluzakladateľ spoločnosti Podhalanské umenie, organizátor Celopoľského kongresu Regionálnych kultúrnych spoločností. Je aktívnym tvorcом a ochrancom záujmov umelecov z tejto oblasti, členom Mestského výboru PZRS v Zakopanom a členom Kolektívu umelcov pri ÚV PZRS.

STRETNUTIA S KANDIDÁTMI

JAN ŁACIAK — kandidát na poslance

— mechanik, vedúci pracovnej časti v opravárskej dielni keramicko-betonárskeho závodu v Novom Targu. Narodil sa v r. 1950 v Chyžnom v roľníckej rodine. Pracoval ako zámočník v Novotarských závodoch koženého priemyslu Podhale, potom bol podpredsedom Gminného družstva Roľnícka svojpomoc v Jablonke, ako aj inštruktorom Vojvodského výboru Socialistického zväzu mládeže.

Je tajomníkom základnej organizácie PZRS a predsedom výboru PRON v rodnej obci, podpredsedom Gminného výboru SZPM a členom Gminného výboru v Jablonke (predsedom samosprávneho výboru). Napriek mladému veku sa ukázal ako schopný spoločenský činiteľ v mládežnickom hnutí a národných výboroch.

Pravdivú záľubu nachádza Jan Laciak v kultivovaní oravského folklóru a ľudovej kultúry. Je mládencom, býva v Chyžnom, kde gaudujú jeho rodičia.

V ČÍSLE:

Mestské pamiatkové rezervácie	6—7
Upevňovať národné povedomie	10
Zaužlené stezky	11
Laskovci na Spiši	12—13
Nehasme zelené svetlo	20

JABLONKA

3.IX. — sála kina „Orava“. Zúčastnili sa: Urszula Kochanik, Jan Komornicki, Jan Kusiak, Jan Laciak, Jan Nowinowski a Ireneusz Wrzesień.

NIŽNÉ LAPŠE

25.VIII. — sála Eudového domu. Zúčastnili sa: Jan Nowinowski a Władysław Sawicki.

NOWY TARG

4.IX. — sála mestsko-gminného úradu. Zúčastnili sa: Marianna Bura, Jan Komornicki, Stanisław Kowalski, Jan Laciak, Jan Nowinowski, Władysław Sawicki a Ireneusz Wrzesień.

BUKOWINA TATRZAŃSKA

29.VIII. — sála Eudového domu. Zúčastnili sa: Anna Kowalczyk, Władysław Sawicki, Maria Woźniak, Ireneusz Wrzesień a Michał Zbyszewski.

RABA WYŻNA

30.VIII. — sála základnej školy. Zúčastnili sa: Marianna Bura, Jan Komornicki, Stanisław Kowalski, Jan Laciak, Jan Nowinowski, Władysław Sawicki, Ireneusz Wrzesień a Michał Zbyszewski.

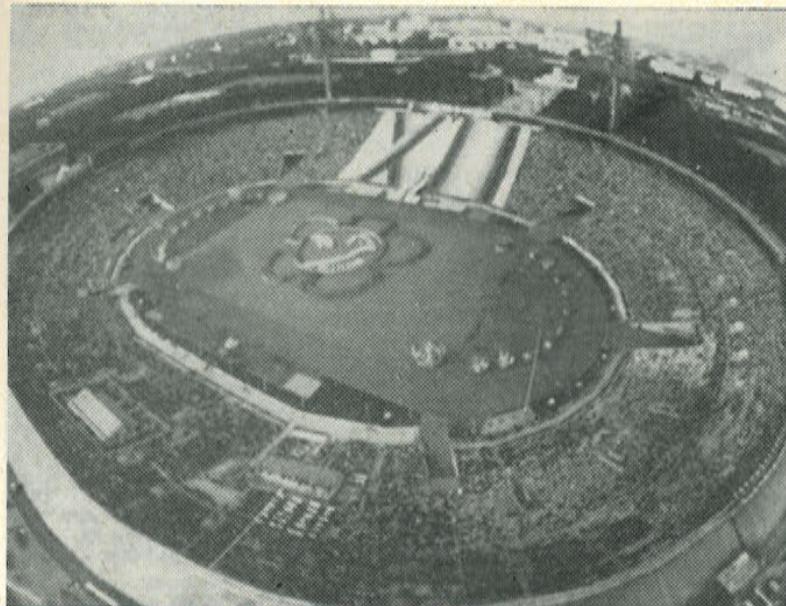
CZARNY DUNAJEC

2.IX. — sála gminného kultúrneho strediska. Zúčastnili sa: Jacek Bugański, Jan First, Urszula Kochanik a Ireneusz Wrzesień.

ZELOW

15.VIII. — sála Domu spoločenských organizácií. Zúčastnili sa: Aleksandra Kamińska, Czesław Królikiewicz, Stanisław Mroczek a Wojciech Ropędek.

22.VIII. — sála Domu spoločenských organizácií. Zúčastnili sa: Włodzimierz Dajcz, Danuta Fronczak, Eugeniusz Klekowski, Józef Kupski a Barbara Majzel.

Stadión V.I. Lenina v Lužníkach — miesto otvorenia festivalu mladej generácie z celého sveta

Generálny tajomník ÚV KSSZ Michail Gorbačov pri prejave počas slávnoštneho otvorenia XII. svetového festivalu mládeže a študentstva

Značka XII. svetového festivalu mládeže a študentstva

Za antiimperialistickú solidaritu, mier a priateľstvo!

V dňoch od 27. júla do 3. augusta 1985 sa v Moskve konala najvýznamnejšia politická, kultúrna a spoločenská akcia mládeže našej planéty — XII. svetový festival mládeže a študentstva. Zúčastnilo sa ho vyše 20 000 mladých ľudí najrozličnejších politických, filozofických a náboženských názorov zo 157 krajín sveta a zo Západného Berlína. Heslo festivalu znalo: Za antiimperialistickú solidaritu, mier a priateľstvo!

Slávnoštneho otvorenia festivalu na štadióne V.I. Lenina na Lužníkach sa zúčastnili predstaviteľia KSSZ a sovietskeho štátu na čele s generálnym tajomníkom ÚV KSSZ Michailom Gorbačovom a členom Politického byra ÚV KSSZ, predsedom Prezidia Najvyššieho sovietu Andrejom Gromykom.

Michail Gorbačov v pozdravnom posolstve počas otvorenia festivalu o.i. povedal: „Nech sa XII. svetový festival mládeže a študentstva stane presvedčivou demonštráciou solidarity, odda-

nosti mieru a priateľstva medzi národmi!“

Festival — to boli desiatky stretnutí, mitingov, sympózií a iných akcií na štadiónoch, v palácoch kultúry, kinách a divadlech, múzeách, námestiacach a parkoch, kde mládež prejavila jednotu v úsilií o riešenie najpálčivejších problémov súčasnosti.

Mnohými akciami si účastníci festivalu pripomneli 40. výročie zhodenia atómových bomb na Hirošimu a Nagasaki, vyjadrili protest proti imperialistickej politike násilia a útlaku. Konali sa tiež mitingy solidarity s národnymi bojujúcimi proti imperialistickému útlaku a agresii.

Účastníci vyslovili podporu národom Vietnama, Západnej Sahary, Libanonu, Guatemaľy a Kuby. Mladí ľudia odsúdili izraelskú politiku genocidy proti palestínskemu ľudu, okupáciu Namíbie juhoafrickými rasistami a stupňujúce sa represie zo strany Pinochetovho fašistického režimu v Chile.

Poľska delegácia počas slávnoštneho otvorenia festivalu na štadióne V.I. Lenina v Lužníkach

S veľkou pozornosťou a podporou účastníkov festivalu sa stretlo vyhlásenie generálneho tajomníka ÚV KSSZ Michaila Gorbačova o jednostrannom zastavení jadrových skúšok od 6. augusta t.r., teda odo dňa výročia hirošimskej tragédie. Jedenou z hlavných festivalových akcií bolo sympózium venované desiatemu výročiu podpisania Záverečného aktu Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe.

Mimoriadne imponantný bol ceremoniál slávnoštneho zakončenia XII. svetového festivalu mládeže a študentstva, ktorý sa konal taktiež na štadióne V.I. Lenina na Lužníkach. Zaznala otďaľ výzva mládeži a študentom sveta, ktorá nadvázuje na 40. výročie víťazstva nad fašizmom a pripomína, akú vysokú cenu zaplatilo ľudstvo za víťazstvo nad barbarstvom hitlerovského fašizmu.

Účastníci festivalu sa obracajú na mládež celého sveta, aby urobila všetko pre zastavenie súlu militarizmu a agresie, aby sa spoločným úsilím odvrátila katastrofa, aby sa skoncovalo s horúčkovitým zbrojením v oblasti jadrových a konvenčných zbraní na Zemi a zabránilo jeho prenoseniu do kozmického priestoru. Hirošima — ako zdôrazňuje výzva — sa nesmie opakovať.

Delegáti festivalu na mierovom zhromaždení

Foto: CAF, ČTK

Ceskoslovenski mládežníci na prehliadke Červeného námestia v Moskve

MEDZI ŽENCAMI. Arm. gen. Wojciech Jaruzelski navštívil Elbląské vojvodstvo, kde sa stretol z rolníkmi z Królowa, pracujúcimi na poliach a s predstaviteľmi služieb pre poľnohospodárstvo. W. Jaruzelski sa zaujímal o pracovné podmienky rolníkov a o tohorečnú žatvu a úrodu. Oboznánil sa tiež o.i. s problémami závodu Agromet v Malborku a poľnohospodárskej základnej Agroma, rozprával sa s vojakmi, ktorí zabezpečujú Nowakowský ostrov na Żuławach pred prípadnou povodňou (bola zaplavena v januári 1983). Prvý tajomník ÚV PZRS navštívil tak tiež mládež z Poľska a NDR, ktorá bola na sústredení OHP. Na snímke: W. Jaruzelski počas rozhovoru z rolníkom Krzysztofom Zółtańskim z Królowa.

NEDÁVNÉ 21. ZASEDÁNÍ ÚV PSDS bolo věnováno úkolům strany ve volební kampani do Sejmu. Wojciech Jaruzelski, ktorý zasedání predsedal, zdôraznil, že politický význam voleb vyžaduje od stranických organizácií a instancí, od všech členov strany rozvinutí široké organizačné, politické a propagandové činnosti. Po vyslechnutí zprávy politického byra a informace o práci poslaneckého klubu PSDS v Sejmu a po diskusi zasedání schválilo usnesení, v némž čtete: „Volby do Sejmu PLR jsou velkou politickou udalostí pro všechny Poláky. Aktívni účast ve volební kampani a ve volbách je demokratickým právem, vlasteneckou povinností každého občana lidového Poľska, formou jeho působení na rozvoj veřejných věcí.“

Zasedání vyjádřilo podporu celostátní volební listině navržené celostátním výborem PRON a doporučení kandidátům PSDS.

2. ZÁŘÍ T.R. ZAHÁJILO ŠKOLNÍ DOCHÁZKU 670 000 prvňáků, o 35 tisíc více než před rokem. 1. září bylo odevzdáno 100 nových základních škol, ale přesto se v některých školách bude nadále vyučovat na několik směn.

V SOPOTE sa skončil XXII. medzinárodný festival piesne Sopot '85, v ktorom medzinárodná porota udelila hlavnú cenu Grand Prix piesni Summer party od L. Holma a I. Forsmana v predvedení švédskej skupiny Herrey's. Cenu Výboru pre rozhlas a televíznu získala skupina Domino z Bulharska. Za najlepšiu interpretáciu poľskej piesne porota udelila cenu Jantarového slávika Marcele Kráľovej z Československa za predvedenie piesňky Softy You Love Me od S. Krajewského a M. Czapinskéj. Toto posledné rozhodnutie poroty sa sice nepáčilo niektorým poľským novinárom, ale podľa nás si čes-

koslovenská speváčka cenu plne zaslúžila.

* * *

ODBORY. Predseda Celopolského dorozumenia odborov Alfred Miodowicz oznámil na tlačovej konferencii, že každý mesiac pribúda 69 až 100 tisíc nových odborárov. V súčasnosti je ich už vyše 5,5 mil. Za najsúčasnejšiu otázkou v odboroch uznal uzavretie kolektívnych pracovných zmlúv. Uvažujeme taktiež — povedal — o koncepcii novej spoločenskej zmluvy, obnovovanej každý rok, ktorá by sa mala týkať predovšetkým zlepšenia pracovných podmienok, ochrany prírodného prostredia a bytovej výstavby.

* * *

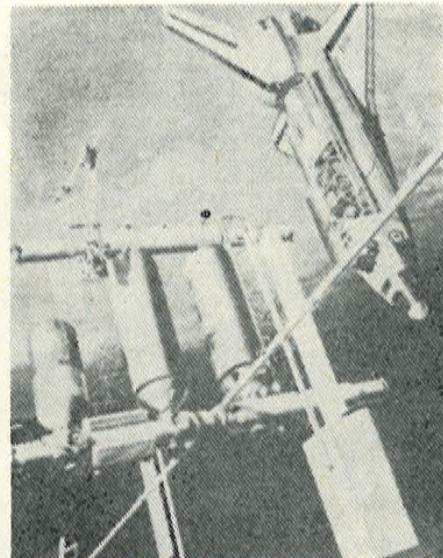
POESKO-MAĎARSKO. Po výše dvojročných prácech vo Varšave podpisali protokol o koordinácii hospodárskych plánov Poľska a Maďarska na roky 1986—90, ktorá vytvára predpoklady pre ešte dynamickejší rozvoj vzájomných vzťahov a širokej tovarovej výmeny. Vzájomné obraty v nastávajúcom päťročnom období stúplu o jednu tretinu a dosiahnu ok. 6,3 mld rublov. Poznamenajme, že nás trh obohatia o.i. maďarské výrobky strojárskeho priemyslu, zo surovín najmä hliník a naftové produkty, farmaceutické, chemické a textilné výrobky, potreby pre domácnosť a rôzne výrobky poľnohospodársko-potravinárskeho priemyslu.

* * *

VIACEJ MÄSA. Posledné sčítanie v poľnohospodárstve uskutočnené tento rok ukázalo, že nám sice ubudlo niečo dobytka, hlavne kráv, ale pribudlo ošípaných a veľmi veľa oviec — 4 831 tisíc, čo je výška, s akou sme sa u nás ešte nestretli. Odhaduje sa, že už tento rok sa na nás trh dostane o 100 tisíc ton viacej mäsa ako vlni.

KEĎ PRED 10 ROKMI došlo k prvemu spoločnému letu sovietskej a americkej kozmickej lode Sojuz-Apollo, celý svet so záujmom sledoval tento príklad možnosti spolupráce pri výskume vesmíru. Túto udalosť sprevádzala nádej, že tato spolupráca bude pokračovať. USA však dali prednosť militarizácii kozmu a začali snažiť plány „hviezdných vojen“. Pracujú na viacerých variantoch. Naša snímka sprava predstavuje napr. projekt kozmickej stanice s raketoplánom, ktoré majú vynášať do vesmíru laserové zbrane na ničenie kozmických druhíc. Na všetky podobné pokusy však ZSSR odpovedá stále novými mierovými iniciatívmi. Poslednou je lišť ministera zahr. vecí ZSSR Eduarda Sevardnadzeho (na snímke) generálnemu tajomníkovi OSN s návrhom zaradiť do programu 40. zasadania OSN tému medzinárodnej spolupráce v mierovom využívaní kozmického priestoru.

PRED 90 ROKMI, piatého augusta zomrel v Londýne jeden zo zakladateľov vedľajšieho komunizmu — Friedrich Engels. Do histórie medzinárodného robotníckeho hnutia sa zapísal nielen ako mysliteľ, vedec a revolucionár, ale spolu s Karolom Marxom, najmä ako spolutvorca revolučnej strany proletariátu a spoluautor Manifestu komunistickej strany. Deväťdesaťte výročie jeho úmrtia si pripomenuli pokrokovi ľudia v celom svete.

Snímky: CAF, AP, TASS

15. VÝROČÍ SMLOUVY SSSR — NSR. V srpnu 1970 byla v Moskvě podepsána smlouva mezi Sovětským svazem a Německou spolkovou republikou, která se stala důležitým činitelem evropské bezpečnosti a významným článkem mírového uspořádání situace v Evropě. O čtyři měsíce později byla podepsána podobná smlouva mezi Polskem a NSR. Ačkoliv v poslední době začínají v zahraniční politice Bonnu převládat jiné akcenty, „moskevská smlouva dokázala svou životnost. Rovněž dnes může mít příznivý vliv na zlepšení mezinárodní situace, přispívat k překonání konfrontace, k uvolnění napětí a zahájit novou etapu ve vztazích mezi Východem a Západem“, řekl předseda SPD Willy Brandt v interview pro tiskovou agenturu Novosti.

Na snímcích: spolutvůrci moskevské smlouvy Leonid Brežněv a Willy Brandt.

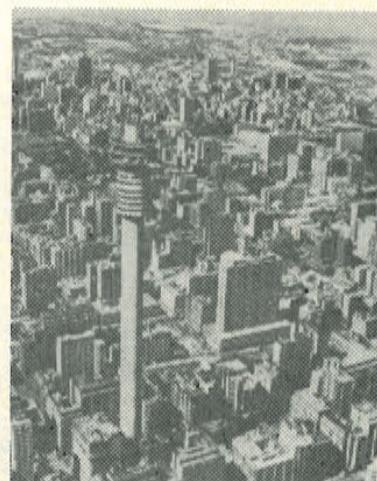

Přesila vojenské techniky, vraždění a požáry — to byla hitlerovská armáda v Polsku v září 1939.

ZÁŘÍ '39

JAR. Naša snímka predstavuje najväčšie mesto v Juhoafričkej republike, miliónový Johannesburg, ktorý spolu s ďalšími mestami sa v posledných týždňoch stal dejiskom krvavej konfrontácie. Rasistický režim bielej menšiny (4,5 mil. obyvat.) v boji o udržanie moci nad čierrou väčšinou (26 mil.) uplatňuje brutalny teror a represálie voči odporcom apartheidu, ktoré len v poslednom období priniesli otriasnú bilanciu: stovky mŕtvych a tisíce ranených. Zo dňa na deň stúpa počet obetí a začnutých. Celý pokrokový svet odsudzuje násilie a teror rasistov z JAR.

NA CELOM SVETE sa zosilňuje hnutie proti jadrovému zbrojeniu. Na štadióne v Holmenkollen v Oslo sa uskutočnil Festival mieru za účasti desaťtisícov ľudí, čo bolo súčasťou širokej kampane za vyhlásenie severnej Európy za bezjadrové pásmo. V tom istom čase na konferencii na Raratonge (jeden z Cookových ostrovov), Austrália, Nový Zéland a ďalších 11 štátov vyhlásili južnú časť Tichého oceána za oblasť bez jadrových zbraní. Zmluva zakazuje ich vlastníctvo, použitie, rozmiestňovanie a dokonca uskladňovanie rádioaktívneho odpadu. Na snímke: zmluvu podpisuje predseda vlády N. Zélandu David Lange.

Od útoku fašistické III. říše na Polsko uplynulo čtyřicet šest let — téměř půl století. V té době vyrostla už nová pokolení; pokolení vychovaná v míru. Ti, kteří zářijovou porážku znají z vlastní zkušenosti, jsou už v Polsku v menšině. Obrovská většina zná tyto události ze školních učebnic, z vyprávění rodičů, z literatury apod.

„Polští vojsci bojovali v září neobyčejně urputně“, psal Zbigniew Zaluski ve své „Propustice do historie“. „Armády čtyř států — Anglie, Francie, Belgie a Holandska, mající početní převahu nad hitlerovskou armádou, kladly ji na západní frontě v roce 1940 odpor pouze 38 dnů. Polští vojsci, osamocené, značně slabší než nepřítel, od prvních okamžiků v zoufalé strategické situaci, bojovalo 35 dnů. K poražení polské armády Německo potřebovalo stejný počet tanků, letadel a munice jako později k tomu, aby pozrazilo třikrát početnější spojenecké armády na západní frontě. Německé ztráty na lidech v zářijové kampani se rovnaly celkovým ztrátám ve všech dalších kampaních (Norsko, Francie, Balkán) za 20 měsíců, až do 22.VI.1941, do útoku na SSSR.“

Útok na Polsko začal za úsvitu 1. září 1939. Byl to počátek druhé světové války. Německá armáda, letecovo a loďstvo zaútočily zneadání, bez vypovězení války, když svět ještě doufal v možnost vyřešení konfliktu. Tomuto novému aktu evropské tragedie předcházelo pošlapání Hitlerem mnohých mezinárodních smluv, které Německo podepsalo, obsazeni Rakouska, mnichovský diktát, vstoupení wehrmachtu do Československa a do Klajpedy.

Válka v září 1939 zakončila krátké období nezávislosti polského státu po dlouhé době rozdělení Polska. Zahájila v dějinách polského národa novou etapu, spjatou s neobyčejně těžkým a hrdinským bojem proti nepříteli v okupované vlasti a na frontách II. světové války za národní a společenské osvobození. Tento boj vedl od Lenina k osvobození Polska Sovětskou armádou a po jejím boku bojujici Polskou lidovou armádou a k obrození polského státu v nových hranicích a novém zřízení, jež jednou pro vždy odstranilo ty činitele, které vedly k zářijové porážce.

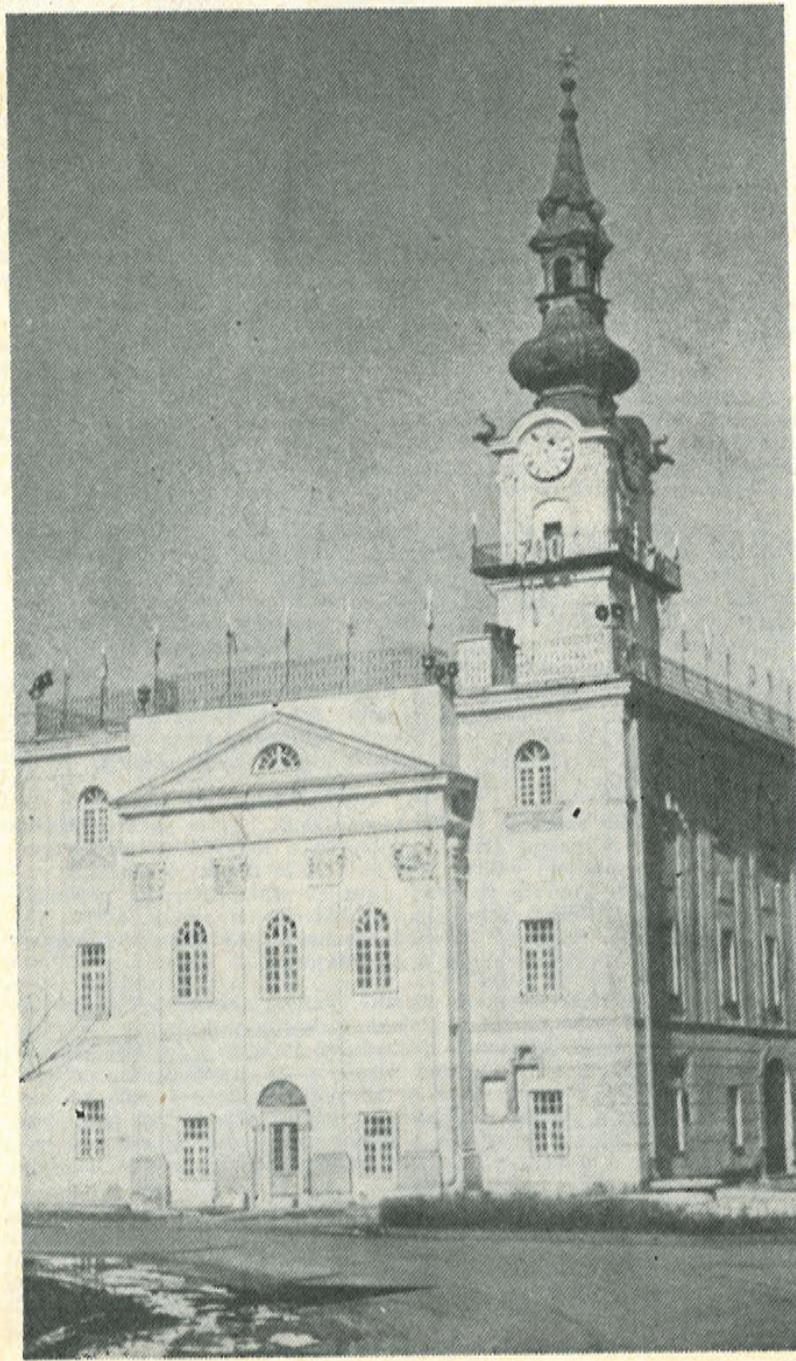
Evropa zničená válkami od zakončení II. světové války prožívá nejdelení období míru ve svých dějinách. V tom úspěšném úsilí o udržení míru mají podíl rovněž národy Polska a Československa, které jako příslušníci obranného společenství socialistických států činily a činí všechno, aby se Mnichov a Září nikdy nemohly opakovat.

KEŽMAROK

Mesto sa vyvinulo z povodnej osady rybárov a strážcov hraníc pri sútoku Popradu a Lubenice na obchodnej ceste vedúcej z Uhorska do Poľska a Sliezska. Po kolonizácii, ktorá nastala po tatárskom vpáde, Kežmarok sa stal slobodným mestom. Stará bývalá poddanská obec, ktorá sa rozkladala okolo farského kostola, sa rozrástala a vznikol nový ústredný mestský priestor s radnicou. Mesto bolo obohnané systémom opevnení s dvoma bránami. V severnej časti mesta pri Dolnej bráne bol vybudovaný opevnený hrad.

V historickom jadre mesta je viacero zachovaných hodnotných pamiatkových objektov. Okrem už spomínaného hradu, pôvodne gotického z roku 1460—1470, prebudovaného v roku 1575 na renesančnú pevnosť s viacerými baštami, je známy neskorogotický farský kostol sv. Kríža, postavený na mieste staršieho gotického kostola. Interiér kostola má vzácné gotické a renesančné zariadenie s mimořadne hodnotným hlavným krídlovým oltárom v gotickom slohu. Renesančná zvonica pri kostole typu spišských kampanií z roku 1586 patrí medzi najkrajšie zvонice tohto druhu na Spiši. V kostolnom areáli sa nachádza tiež renesančná budova bývalej humanistickej školy. Pôvodne gotická radnica bola po požiari renesančne upravená v 18. storočí. Z ďalších pamiatok je pozoruhodná klasicistická mestská reduta, drevnený v pôdoryse kríža stavany evanjelický artikulárny kostol a celý rad meštianskych renesančných domov, ako aj zvyšky mestského opevnenia.

Kežmarok, mestská radnica

Hrad v Kežmarku

SPIŠSKÁ KAPITULA

Vznikla koncom 12. storočia a patrí k najstarším osadám Spiša. Na rozdiel od ostatných miest Spiša neviaže sa jej vznik k obchodnej či remeselnej prosperite kraja, ale súvisí so správnym sídlom vyšej cirkevnej hierarchie. Svoje pomenovanie dostala podľa pridruženej Kapituly, spočiatku so štyrmi a neskôr s desiatimi kanóniami.

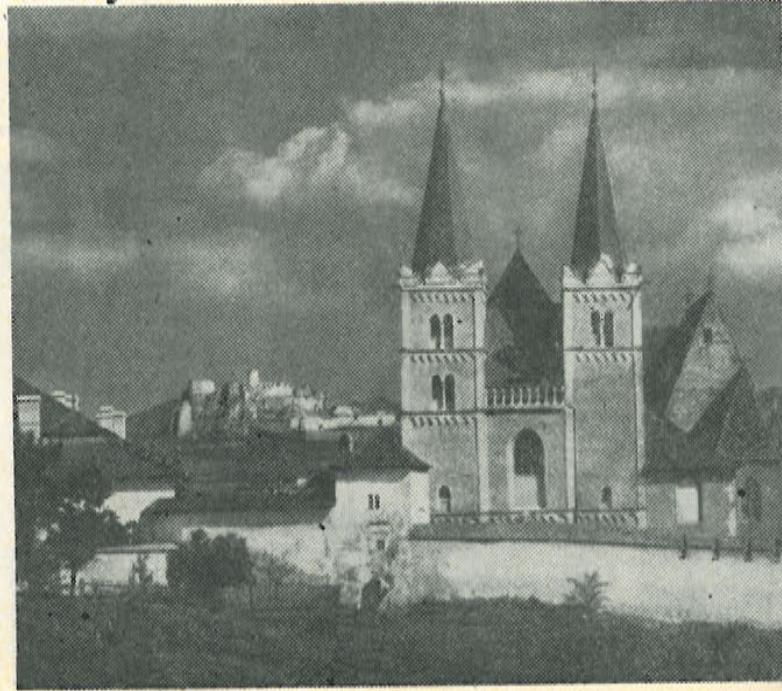
Jadro osady, ktorá sa vyvinula ako samostatný správny a siedelný útvor s vlastným opevnením, tvorí katedrála sv. Martína a prepoštská, neskôr biskupská rezidencia s objektmi kanónií, ktoré boli radené za seba a tvorili samostatné uzavreté dvorce. Najstaršou budovou je katedrála, neskororománska trojlodná bazilikálna stavba z 13. storočia, rozširovaná a neskorogoticky prestavaná v 15. storočí, zbarokizovaná v duchu romantického novogotického purizmu a opäť prestavaná v 18. storočí. V tomto duchu bol prebudovaný a premaľovaný aj vnútorný interiér, najmä oltáre.

Ku katedrále bola v neskorogoticom slohu pristavaná nová väčšia svätyňa a taktiež rodová pohrebná kaplnka Zápolykovcov.

Dnešný biskupský palác bol postavený na mieste starej prepoštiskej budovy. Vznikol barokovou prestavbou predchadzajúceho renesančného objektu. V priestore kostola stojí budova bývalého seminára.

Z pôvodného opevnenia s viacerými baštami sa zachovala len časť.

Spišská Kapitula a Spišský hrad

KREMNICA

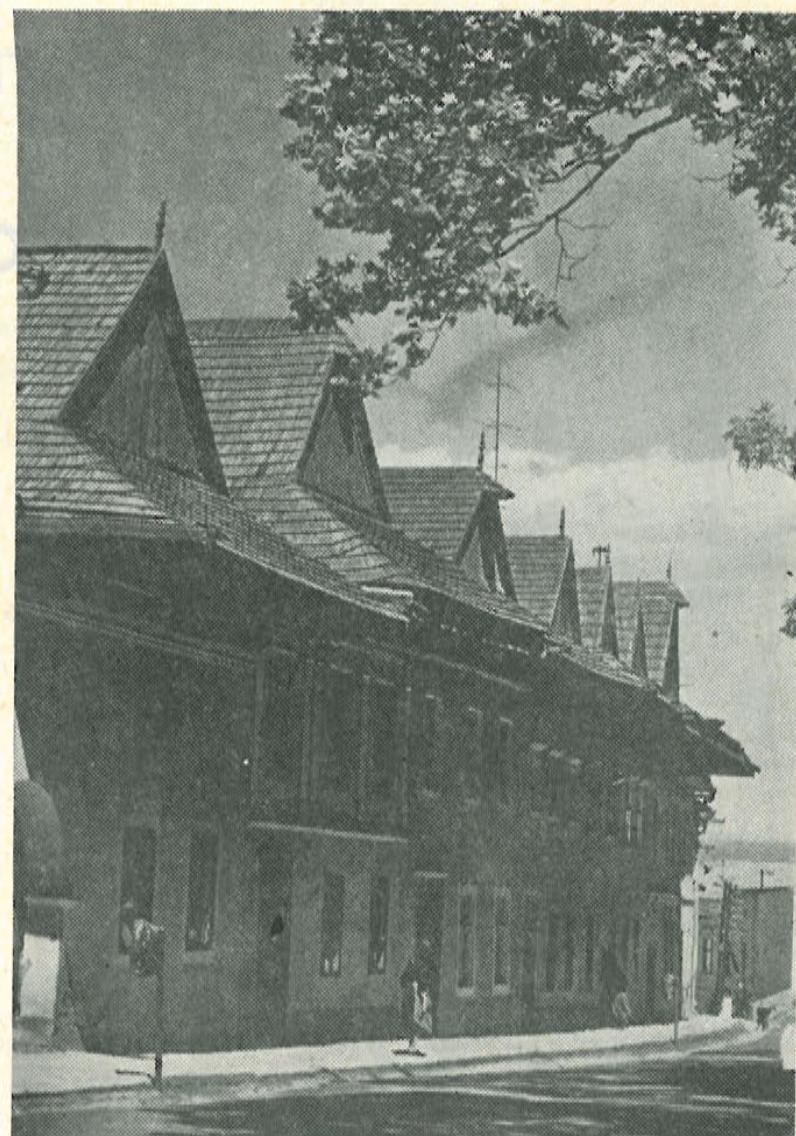
Vznik a rozvoj Kremnice súvisí s bohatými ložiskami drahých kovov, najmä zlata. Pôvodní obyvatelia bývali v údoli dvoch potokov, kde sa vydolované zlato hned spracovávalo a kde vznikla aj prvá banská komora a mincovňa. Podnet k založeniu mesta dalo príprivilegium kráľa Karola Roberta v roku 1328, ktorý udelil Kremnici právo spracúvať drahé kovy a razíť mince. Mesto vzniklo v 14. storočí a budovalo sa v priestore medzi spomenutými potokmi. Na ústredné námestie nadväzovala sieť ulíc. Na severozápade postavili pre stredoslovenské banské mestá charakteristický hrad. V 14. storočí a budovalo sa v priestore medzi spomenutými potokmi, aj banská komora a mincovňa. Baníci bývali v starých osadách.

Medzi najvýznamnejšie kultúrne pamiatky mesta patri komplex hradu s dvojlodným gotickým kostolom z 15. storočia, ako aj budova radnice, vstavaná v 18. storočí do areálu hradu. Okolo hradného komplexu bol vybudovaný hradný mür s baštami a bránami, na ktorý nadväzovalo aj kamenné opevnenie mesta vybudované v 15. storočí. Z mestských hradieb sa zachovala len tzv. Dolná brána s hranolovou strechou a barbakanom.

V meste postavili celý rad gotických meštianskych domov, z ktorých sa viaceré zachovali podnes. Medzi nimi sa nachádza tiež pamätný dom, v ktorom žil hudobný skladateľ Ján Levoslav Bella.

K známym pamiatkovým objektom patrí aj bývalý kostol a kláštor františkánov, postavený v 17. storočí v barokovom slohu, a gotický, tzv. špitálsky kostol z konca 14. storočia.

Kremnica. Morový stĺp, v pozadi hradný kostol

Renesančné domy v Spišskej Sobote

Foto: archív

SPIŠSKÁ SOBOTA

Spišská Sobota spomína sa už v roku 1256 ako rozvinutá trhová osada. Bola kolonizovaná ako ostatné spišské sídelné lokality po tatárskom vpáde. Vďaka rôznym výsadám a privilégiam sa hospodársky a spoločensky vzmáhala ako slobodné mesto. V 15. storočí dostala sa spolu s ďalšími spišskými mestami ako záloha do vlastníctva poľského kráľa Vladislava.

V druhej polovici 15. storočia a začiatkom 16. storočia vznikajú v meste neskorogotické a renesančné domy. V tomto období bol tiež prestavaný starý farský kostol. Mesto viackrát vyhorelo, no vždy bolo obnovené tak, že sa zachovala renesančná podstata budov.

Mesto nemalo hradby a ich úlohu nahradzovali hospodárske stavby zomknuté a konci každej stavebnej parcele na obvode mesta. Prístupové cesty boli chránené dvoma opevnenými bránami.

Meštianske domy boli postavené koncom gotiky a začiatkom renesancie. Sú na nich aj barokové doplnky z neskoršieho obdobia. Pre tieto domy sú typické vysoké valbové, šindľom pokryté strechy s podlomenicou. Zachovali až dodnes typický ráz stredovekého vývoja.

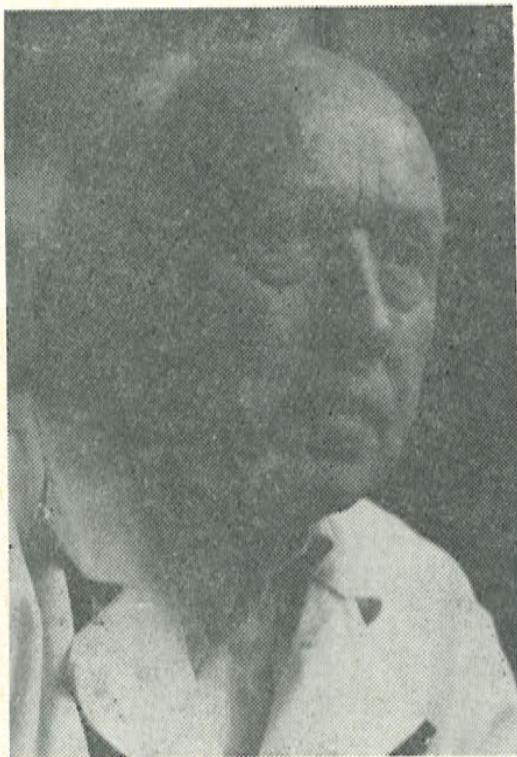
K najvýznamnejším stavebným objektom patrí farský kostol sv. Juraja, pôvodne románsky a v prvej polovici 13. storočia preštantavý v gotickom slohu. Ku kostolu bola pristavená začiatkom 16. storočia kaplnka sv. Anny. Vo vzácnom interéri kostola s gotickými kridlovými oltárm stojí renesančná zvonica typu spišských kampaníli. Medzi kultúrne pamiatky mesta patrí tiež barokovo klasicistický evanjelický kostol z roku 1777.

Texty: FRANTIŠEK SOSKA

ŽIVOT

Cíllo 9/1985 Ročník 28

7

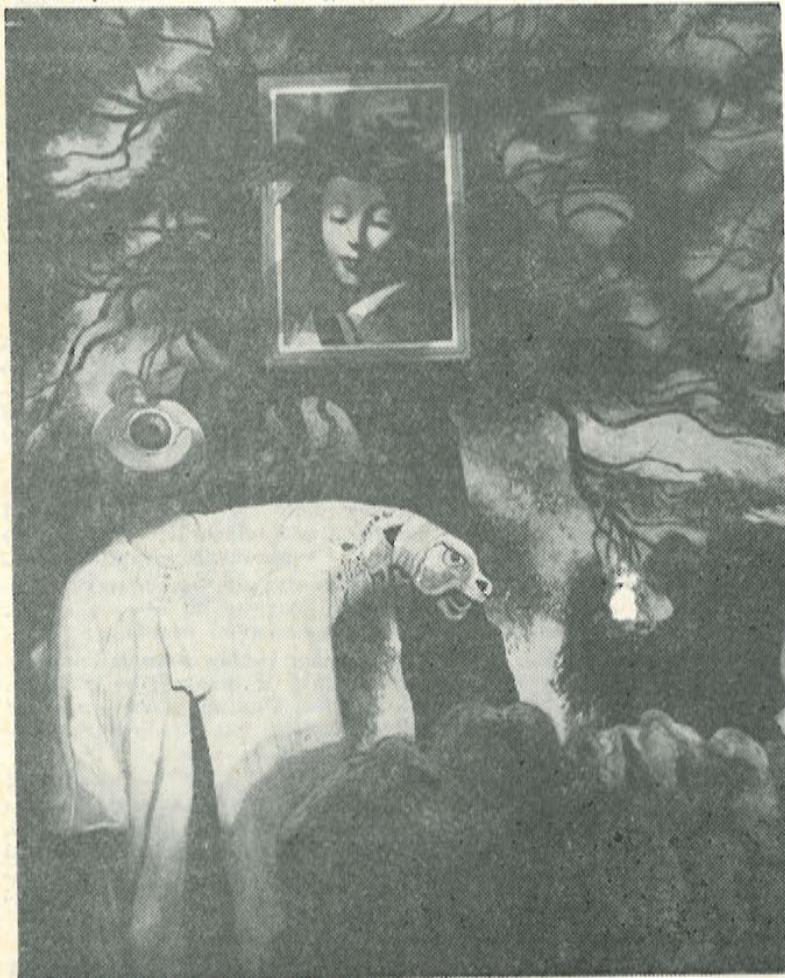
Josef Liesler

Zasloužilý umělec Josef Liesler, malíř, grafik a ilustrátor, patří k malířům zaujalým vždy spíše člověkem akce a člověkem v situacích dramatických než statickou lyrikou okamžiku. Sám kdysi řekl, že je nejvíce zaujat věcmi, které ho obklopují, neboť tyto věci nejsou jen výtvory člověka, ale jsou také jeho zrcadly a společníky.

Josef Liesler (nar. 1912) vstoupil ve třicátých letech do historie českého moderního umění jako zakládající člen skupiny Sedm v říjnu (1939—1941), která v napjaté atmosféře počínající války sdružila výtvarné umělce na základě programu směřujícího k zachycení problémů společnosti.

I když doménou projevu Josefa Lieslera je tvorba malířská, potvrzená četnými prezentacemi jeho díla v Československu i v zahraničí (grafika a obrazy v Bulharsku, Egyptě, Svýcarsku, Rakousku, Holandsku, na Kubě, v Itálii, NDR, SSSR, USA, Belgii, na Ka-

Fantom plaší Vermerera, olej, 1983

Dramatické obrazy Josefa Lieslera

Motiv z Benátek, olej, 1980

nářských ostrovech, v NSR — samostatné výstavy), získal řadu světových a národních cen a uznání v oboru umělecké poštovní známky (Michelangelo, Galilei, Shakespeare) i nejvyšší ocenění za nejkrásnější známku světa (UNESCO — Hydrologie v roce 1975). Je tvůrcem listů volné grafiky a ilustrací více než sta knižních titulů.

Epičnost, dějovost Lieslerových obrazů nachází tu nový pramen v rozvíjení možností literárního přepisu reality. Je z hlediska širokého tematického a formálního rejstříku Lieslerova díla rozvinutím téhož principu umělecké tvorby, principu, který je u něho přes veškeré tvůrčí peripetie od počátku obdivuhodně sourodý. Racionality, která charakterizuje tvůrčí typ tohoto umělce, vtiskuje fantaskní realitě Lieslerových obrazů vlastní výtvarný rád, logiku věcem, situacím, které naznamenává.

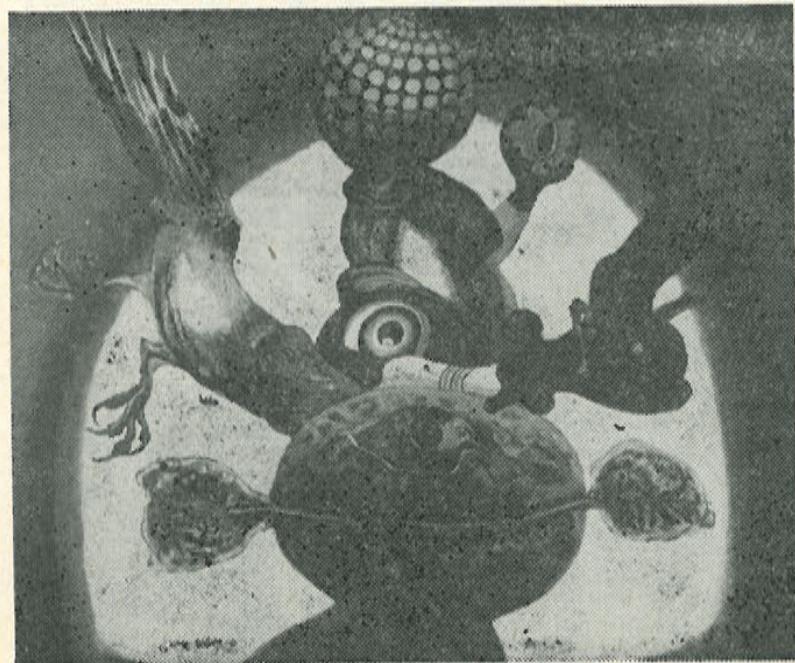
Dílo Josefa Lieslera se tak stává aktuální výpovědi o člověku, ve které se váže logika představy nejen k psychologii individua (a v Lieslerově tvorbě najdeme řadu portrétů), ale i k psychologii samého děje, činu, události, situace. Odtud pramení i dramatické napětí Lieslerových obrazů.

Tvorba zasloužilého umělce Josefa Lieslera byla mnohokrát oceněna, v Československu mj. propůjčením státního vyznamenání Za vynikající práci. Je čestným akademikem florentské Akademie a členem Královské belgické akademie. Svým dílem je zastoupen ve sbírkách Národní galerie v Praze, ve fondech většiny českých galerií výtvarného umění, v četných veřejných a soukromých sbírkách v ČSSR a v zahraničí.

MARIE LANGEROVÁ
Orbis

Neobvyklé zrození, olej, 1983

Foto: Pavel Jurič

JESENNÁ

Predo mnou si hora zapálená
zlatým zlomkom mesiaca.
Pred tebou si kľakám na kolená.
Jeseň krásne horiacia.

Zlta jeseň ľahavého medu.
Babie leto preletí.
Vstávam. Neviem, kam ma nohy vedú.
Slnko spinká v perleti.

Došiel čas aj na jesenné ohne,
letná žiara oslepla.
Ktovia, či sa vtáčik srdca pohnie
do tepla a do svetla?

Ešte raz ti do očí chcem pozrieť,
ty hlboko pozri mne.
Dlh sme si nechávali dozrieť
sypké slzy podzimné.

O MÉM KRAJI

FRANTIŠEK MAREŠ

Jen u nás cesta vytrati se vzdechem,
dřív nežli došlápněš
na vlastní prázdniny,
a zmizí pod ořechem...

Vzpomínám na kraj pod lipami
a věřím, že se v hloubi žít
synové mohou narodit,
když ženy v polích večer potkají
a do náruče zmámí.

Pozdravit chtěl bych pobudy,
do volů chlapci, čeledinky.
Jak stojí v rozcestí,
v ramenech božích muk
— všichni sám jeden bůh
a každý jiný.
Pod klenbou hospod chtěl bych poslouchat
žert, v kterém staří kamenici králi
na náves tvář svou půjčovali.

A stýská se mi, stýská po vrbách.
Nechávat na nich, kdo měl lásku,
i když čím topit nebylo,
pár proutků jaru na pomlázku.

Kresba: Areta Fedaková

SLOVNÍK ŽIVOTA (126)

ČASTICE, KTORÉ PIŠEME DOVEDNA: akiste, bezmála, bezpochyby, beztak, beztoho, bodaj, bohdá, bohdaj, bohužiaľ, bozechráň, čajsi (takmer), čoby, čožeby, chráňboh, chvalabohu, kiežby, ktovia, ktorohvie, môžbyť, nechže, nebárs, nebodaj, nedajbože, pravdaže, prisámbuhu, takmer, taktiež, tobôž, žiaľbohu... aj vysvetľovací výraz „napríklad“.

ČASTICE, KTORÉ PIŠEME ODDELENE: len-len, len-len že, priam tak... Treba rozlišovať: akoby (=ako keby) a ako by (v opakovacích vetačach), žeby (=aby) a že by (neverim, že by prišiel).
PREDLOŽKY S, SO — Z, ZO:

Predložka s, so sa spája so 7. pádom na otázky „s kym?“, „s čím?“: s robotníkom, s otcom, s roľníkom, s dcérou, so susedom, so sestrou, so šiestimi... Predložka S, SO sa vyslovuje pred nezneniou spoluhláškou S, pred znenou spoluhláškou a samohláškou ako Z (okrem s nami, s vami, s ňou, s ním, s nimi). Predložka SO sa vyslovuje ZO (nie „so“ — okrem so mnou) nevyslovuj „zo mnou“).

POĽSKY
lunaj deszcz
lunac kogo
lornetka
lupa
lura
lustro
lusterko
lustracja
lustracyjny
lustrzany

SLOVENSKY
spustil sa lejak
udrieť niekoho
dalekohľad
lupa
žbrnda
zrkadlo
zrkadielko
prehliadka
kontrolný
zrkadlový

ČESKY
spustil se liják
udeřit koho
dalekohled
lupa
břečka
zrcadlo
zrcátko
prohlídka
kontrolní
zrcadlový

lut	spájka	pájka
luteranin	luterán	luterán
luterański	luteránsky	luteránsky
lutnia	lutna	loutna
lutowac	spájkovať	letovať
lutownica	spájkovačka	páječka
luty	februárový	únorový
luz	február; krutý	únor; litý
luzy budžetowe	medzera	mezera
luzem	rozpočtové	rozpočtové
bieg luzem	virementy	virementy
lužny	nebalené	nebalené (zboží)
lwi	chod naprázdno	chod naprázdno
lwica	voľný, neupevněný	volný, neupevněný
lžacy	leví, levový	lví
lžej	levica	lvice
lžejszky	urážlivý	urážlivý
lžyč	lahšie	lehčejí
laba	lahší	lehčí
labedž	hanobit	tupit
lach	Labe	Labe
jacha	labut	labut
	handra	hadr
	rameno rieky,	rameno řeky,
	plytčina	mělčina
	zdrap, handra	hadr, lidská ruina
	handrička	hadřík
	handrák; bedár	hadrář; otrhanec

Zauzlené stezky

Dnes otiskujeme za „Zwrotem“ (orgán Polské kulturně osvětové společnosti v Československu) profil kombatanta Jana Byrtusa, Poláka žijícího v Československu. Doufáme, že jeho životní osudy naše čtenáře zaujmou.

Ten starší pán by o sobě mohl říci: bojoval jsem o přechod přes Bug, vešel jsem do osvobozeného Chełmu, byl jsem svědkem lublinské vlády, bojoval jsem v troskách Varšavy, dobýval jsem Pomořský val a Kolobřeh, stál jsem v řadě, když jeden z nás hodil do vln Baltu zásnubní prsten, a pak jsem viděl rozbity Berlín a najednou jsme už nemuseli střílet, byl květen 1945... Kdyby chtěl vyprávět o ještě starších osudech svého rodu, začal by asi od let nouze a nezaměstnanosti. Jednoho dne se jeho nejbližší ocitl na dlažbě; pro takové jako oni, s bíločerveným původem a tvrdou dělnickou páteří, se vrata hutě v Třinci zavřely.

Všechna neštěstí a tragédie se setkaly v tom obyčejném těšínském domu, v rodině Byrtusových: Paweł pracoval v ilegalitě a zahynul v koncentračním táboře, Wladek bojoval po boku spojenců na západní frontě, Jan přišel do Polska se Sovětskou armádou v Polské armádě z východu, nejmladšího Karla vyvezli Němci na nucené práce. (...)

Jana Němci potřebovali na východní frontě. Dostal se na Kavkaz. (...) Bylo to u Dněpru. Sí. S divokým křikem téměř běželi, rády řídily, přední zákopy už byly prázdné. Jan čekal, na chvíli se ohlédl a viděl už jen záda těch, co tu byli ještě před chvíli. Teď se už díval jen před sebe, neměl pušku. (...)

Přeskočili zákopy a pět pušek současně zamířilo na zabláceného dezertéra. Ucitil smrt. „Kdyby aspoň naši věděli, jak jsem opustil ten svět.“ proběhlo mu myslí. Příběhl důstojník. Vykřikl: „Jego ně nado strelat, on dohrovolščík, vy ně viditě?“ To ho zachránilo. Poručík ho poslal do štabu. (...)

Nejprve prošel vyhořelým pokojem, ve druhém seděli major a poručík tlumočník. Ptali se, kde jsou německé tanky a děla, jaká sila... Trvalo to dvě hodiny. Potom chtěli Jana namalovat a poslat obrázek Němcům, aby jiní také přešli... Ale Jan měl ženu a dvě děti. (...)

V přechodném táboře v Krasnogorsku u Moskvy Jan vstoupil do 4. pomořské pěchotní divize. V táboře bylo mnoho Čechů a Poláků. Ptal se o své, z Těšínska. Jeden vstal a řekl: „Já jsem Skupien z Jablunkova, zapsal jsem se do českého vojska.“ (Domů nedošel, byl sestřelen s padákem u Banské Bystrice za slovenského povstání). Jan pracoval v knihovně, roznášel noviny a časopisy. (...)

Pak se dostal do vojenského tábora v Su-mech na Ukrajině. Než vojáci dostali pušky a výcvik, museli se doléctit, dožítit a odpocítout si.

Jednoho dne Jan uviděl Karola Świerczewského. Stál před divizí a řekl, že budou bojovat o Polsko svobodné a pro všechny spravedlivé, bez ohledu na národnost, přesvědčení a vyznání. Jan odjel s ostatními na frontu; jejich transporty byly neustále cílem náletů letadel s černým křížem, ale Jan byl frontovým vojákem a dovedl nálety a bombardování přespat.

Jan, od dětí muzikant, uložil trubku do pouzdra a vzal do ruky pušku. Přátelé padali pod kulami, Jan šel kupředu, kryl se za troskami varšavských domů, stěstí ho chránilo v hořících kolobřezských zahradách, kde krátké série kosity ty, kteří došli až sem. Jastrów a Złotów si vyžádaly nové oběti. A potom ... „Konec války,“ křičeli Rusové. „Nestřílejte, kapitulace!“ A tančili na hromadách berlínských trosk, Janovi muzikanti se začali rozhlížet za nástroji; hrály jim sérije z pušek, ale oni chtěli zahrát jinak, tak jak hráli, než se vydali do války. (...)

Trochu později v Reprezentančním divadle ve Varšavě Jan Byrtus z Těšína hrál na po-

zouně, poprvé v orchestru, po dlouhých válečných dnech a nocích.

A neodložil nástroj, protože znal ty naše staré písničky a po válece je tu znovu chtěli zpívat. Anna Waclawiková věděla, že Jan Byrtus je umí zahrát a lidový soubor Sibica, který se právě tvořil, je může zatančit. A znova Jan hrál v kapele písničky, které zapsal a které zpracovali Fierla a Grycz. A nejen na tomto břehu Olše. A znova bylo všechno jako kdysi. Pracoval jako zámečník, vychovával tři děti podle svého přesvědčení. A dnes si přivydělává ke skromnému důchodu — opravuje motory v dílnách Kavozu v Českém Těšíně.

LIDÉ • LÉTA • UDÁLOSTI

RÍJEN — OKTÓBER

1.X.1905. Vznikl Svatý polských učitelů (ZNP); před druhou světovou válkou seskupoval přes 50 tisíc členů a patřil k nejpo-krovějším odborovým organizacím v Polsku. Za německé okupace působil jako Tajná učitelská organizace (TON). Po osvo-bození, v dubnu 1945 Svaz obnovil svou činnost a v listopadu téhož roku měl v Bytomu svůj první poválečný sjezd.

1.X.1938. Toho dne německá armáda ob-sadila severní, západní a jižní české země, čímž se začala dělba a zanedlouho okupace celého Československa. Byl to následek mnichovského diktátu z 30. září 1938, který vnu-til Hitler podporovaný Mussolini a za souhlasu vlád Anglie a Francie. Jedenáct měsíců po Mnichově agrese hitlerovského Německa na Polsko začala druhou světovou válku. V den pátého výročí mnichovského diktátu, 30.IX.1943, odešla z Buzuluku na frontu 1. čs. brigáda v SSSR bojovat za osvobození vlasti po boku Sovětské armády.

1.X.1946. Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku, vytvořený Francii, Velkou Británií, Spojenými státy a SSSR, vynesl roz-sudek na 22 hlavní spolutvůrce fašismu a válečné zločince třetí říše. Hitler, Goebels a Himmler spáchali sebevraždu. Mnozí na-cističtí zločinci byli západoněmeckými soudy uvolněni a další se dosud ukryvají, proto otázka jejich stíhání a potrestání nemůže být uzavřena.

1.X.1949. Byla vyhlášena Čínská lidová republika. Státní svátek ČLR.

2.—5.X.1939. U Kocka Samostatná operační skupina Polské armády pod velením gen. F. Kleeberga vybojovala bitvu s německými vojsky, která ukončila obrannou válku Polské armády v roce 1939.

2.X.1944. Skončilo Varšavské povstání. Toho dne v hlavním stanu gen. SS von Bacha v Ožarowě u Varšavy představitel Hlavního velitelství Zemské armády (pluk. K. Iraneck-Osmecki a pluk. Z. Dobrowolski) podepsali akt kapitulace. Varšavské povstání zahájené 1. srpna 1944 trvalo 63 dní. Skončilo porážkou přes hrdinský boj povstalců i obyvatel Varšavy. Nepřátelské sily byly příliš silné a termín vypuknutí povstání ne-příznivý. Povstalci i obyvatelé města utrpěli obrovské ztráty. Město Němci zničili, vypálili a vyrabovali.

3.X.1935. Ozbrojené sily fašistické Itálie přepadly Etiopií a po jejím podmanění, ja-kož i Eritreje a Somálska, vytvořili tzv. Ital-skou východní Afriku. Etiopie byla osvobo-zena v roce 1941 během ofenzív spojeneckých vojsk podporovaných etiopskými pov-stalcí.

4.X.1760. V Mošovicích se narodil sloven-ský národní buditel Alexander Rudnay, ber-nolákovec, spisovatel a člen Slovenské učené společnosti, ostřihomský arcibiskup a kardinál (zemřel v Ostřihomi 13.IX.1831).

6.X.1944. Toho dne v šest ráno po těžkých bojích 1. československého armádního sboru pod velením gen. L. Svobody po boku 39.

sovětské armády v prostoru Dukelského průsmyku vojáci 2. praporu 1. čs. brigády jako první překročili hranice vlasti. Mezi 8. a 9. hodinou ráno vstoupily na česko-slovenské území další čs. vojenské jednotky a osvobodily první slovenské obce: Vyšný a Nižný Komárnik. V řadách 1. čs. sboru bojovali také Slováci z Oravy a Spiše v Polsku. Svátek Československé lidové ar-mády.

7.X.1944. Toho dne na základě rozhodnutí PVNO vznikla služba veřejné bezpečnosti a občanská milice pro ochranu mladé lidové moci a lidového zřízení v tehdejší těžké a složité situaci v Polsku. Svátek bezpečnostní služby a občanské milice.

8.X.1910. Ve Lvově zemřela Maria Konopnická, významná polská spisovatelka, poetka a novelistka období realismu. Autorka „Roty“, vlasteneckých básní a dětské literatury. (nar. v Suwalkách 23.V.1842).

9.X.1949. Měsíc po vzniku Německé spolkové republiky byla v Berlíně vyhlášena Německá demokratická republika.

12.X.1920. V Rize byla podepsána smlouva o příměří mezi Polskem a Sovětským Ruskem.

12.—13.X.1944. V těchto dnech u Lenina na Bělorusí 1. pěchotní divize Tadeusze Kościuszka pod velením gen. Zygmunta Berlinga svedla svůj první vítězný boj. Ve složení 33. sovětské armády v těžkém dvoudenném boji prolomila německou obranu a vytlačila nepřitele z několika obcí. Byl to začátek slavné bojové cesty Polské lidové ar-

UPEVŇOVAŤ NÁRODNÉ POVEDOMIE

Jednou z otázok, ktorá sa prelinala vo výpovediach viacerých delegátov na VII. zjazde našej Spoločnosti, bola hlboká starostlivosť o budúcnosť našej krajanskej organizácie a kontinuitu našich národných — slovenských a českých — kultúrnych tradícií v oblastiach obývaných krajanmi v Poľsku. Prejavovala sa v rôznorodých kontextoch našej činnosti — o ktorej sa hovorilo na zjazde — a vyplývala zo starosti o zabezpečenie národného uvedomelých a angažovaných nástupcov z mladých a najmladších pokolení pre naše krajanské hnutie.

Niekto by mohol namietať, že je to zbytočná starosť, keďže odovzdávanie základných hodnôt z pokolenia na pokolenie, teda aj vstupovanie národného povedomia sa predsa od nepamäti uskutočňuje akoby automaticky v rodinách. Dokazuje to trebars skoro 40-ročné obdobie existencie našej Spoločnosti, ktorá svojou pôsobnosťou zahrnuje už po malý tretiu generáciu krajanov. Napokon hodne krajanskej mládeže učinkuje predsa v našich súboroch či divadelných krúžkoch, sú vo výboroch miestnych skupín atď. atď.

Je to pravda. V radoch našej organizácie máme skutočne aj mladých, lenž... nie sú to ani zdáleka všetci tí, ktorých rodičia sa hlásia k slovenskej alebo českej národnosti. Dalo by sa teda usudzovať, že v rodinnej výchove sa azda opomína ono vstupovanie národného povedomia a lásky k rodnej reči. Inač povedané — čo je azda pravdepodobnejšie — v mnohých rodinách sa asi zanedbáva. Vari najvýrečnejším príkladom na potvrdenie tejto tézy je účasť krajanských detí na vyučovaní slovenského jazyka v spisovských a oravských základných školách. Týchto detí — povedzme si to otvorene — máme veľmi málo. Sú sice obce ako napr. Nová Bela, Krempachy či Dolná Zubrica, kde je ich viac (čo neznamená, že veľa), ale sú aj také, napr. Fridman, Falštin, Nižné Lapsé buď Pekelník, kde sa slovenčina vôbec

nevyučuje, hoci v nich žije hodne krajanov, ktorí majú deti v školopovinnom veku. A predsa všetky krajanské deti malí by sa učiť rodný jazyk, o to viac, že stáť vytvára podmienky pre výuku materčiny v školách.

Svojho času, práve v období zápisov na slovenčinu, som sa spýtal niekoľkých krajanov v Tríbeši, Fridmane a Veľkej Lipnici, prečo ich deti nechodia na slovenský jazyk? Odpovedali, že by rady zapísali svoje deti, ale tie sa vraj silou mocou bránia pred tým. Ani sa nečudujem, že sa bránia. Sám by som sa bránil, keby som nevedel, prečo sa mám učiť tento dodatočný predmet. Som si však istý, že spominané krajanky sa doma asi nikdy nerozprávali so svojimi rodičami, že sú slovenského pôvodu a ich povinnosťou je dobre ovládať rodnú reč. V opačnom prípade by sa nikdy nestrelili s odmiatvým postojom detí.

Možnože to bude príliš prísný úsudok, ale zdá sa mi, že takáto ľahostajnosť k národnostnej otázke svedčí o podceňovaní vecí, ktoré by u každého človeka mala patriť k najdôležitejším. Vari si možno vážiť človeka, ktorý sa sice považuje za príslušníka tej budinej národnosti, ale keď treba dokázať túto svoju príslušnosť konkrétnym činom, vtedy sa stiahne do ulity a predstiera, že sa ho to netýka? A hoci to naznie ako truizmus, jednako zdôrazním, že svoje národné povedomie sa nemá utajovať, naopak, na svoju národnosť by každý človek mal byť hrdý.

Mali by sme sa tuná zamyslieť, v čom by sa mal prejavovať opravdivý, angažovaný krajanský postoj? Zdá sa mi, že predovšetkým treba byť sebou a pevne sa pridržiavať svojho národného presvedčenia. Nemožno byť labilný, dnes taký, zajtra onaký, podľa toho, čo je v danom čase výhodnejšie. Keď sme teda členmi Spoločnosti, máme ju podporovať, dbať o jej rozkvet, o to, aby v jej radoch boli všetci naši rodinní príslušníci a

mády po boku Sovětské armády pries Bug, Varšavu, Kolobreh a Odru až do Berlína. Bitva u Lenina bola zrodem polsko-sovětské bojové družby a mela podstatný vliv na ďalší rozvoj Polských ozbrojených sil v SSSR. Zároveň bola revolučným obratom v dějinách polské armády a stala se viditelným znamením polsko-sovětského přátelství a vzájemné spolupráce.

14.X.1890. V Denisonu (Texas) se narodil Dwight David Eisenhower, americký generál a politik, republikán; za druhé světové války vrchní velitel spojeneckých vojsk na západě; od roku 1943 v západní Evropě; v letech 1950–52 hlavní velitel NATO, v r. 1954–61 prezident USA (zemřel 28.III.1969 ve Washingtonu).

15.X.1900. V Praze zemřel Zdeněk Fibich, významný český hudební skladatel, představitel české národní hudby období romantismu (nar. ve Všepořicích 21.XII.1850).

16.X.1830. V Horných Záhoranach se narodil slovenský národní buditeľ, básnik a spisovateľ Ludovít Kubányi (zemřel 29.XI.1869 v Rimavské Brezové).

17.X.1920. V Moskvě zemřel John Reed, činitel amerického dělnického hnutí, novinář, básnik, autor knihy „Deset dnů, ktoré otŕasly svět“, líčiaci průběh události za říjnové revoluce v Rusku (nar. 22.X.1887 v Portlandu, Oregon).

18.X.1981 Generál Wojciech Jaruzelski byl zvolen prvním tajemníkem ÚV PSDS.

17.X.1125. Zemřel Kosmas, první český kronikár (nar. 1045).

22.X.1885. V Drienčanech (okr. Rimavská Sobota) zemřel Pavol Dobšinský, slovenský spisovateľ, pedagog a vydavateľ lidových písni a povesti, publicista (nar. 16.III.1823 ve Vyšných Slavošovciach, okr. Rožňava).

24.X.1945. Vstoupila v platnosť Charta Organizace spojených národů, podepsaná v San Franciscu 26.VI.1945 na konferenci státu — účastník protifašistické koalice z druhé světové války. Den Spojených národů.

25.X.1795. Třetí, poslední dělení Polska.

25.X.1825. Ve Vídni se narodil Johann Strauss, rakouský skladatel zvaný „král valčíku“, autor četných valčíků a operet (zemřel 3.VI.1899 ve Vídni).

27.X. — 21.XI.1905. Velká generální stávka v Polském království, největší v období revoluce 1905.

28.X.1918. Na troskách rakousko-uherské monarchie po staletích cizí nadvlády vznikla Československá republika, společný stát dvou bratrských národů Čechů a Slováků. Půl století později — 29. října 1968 — Národní shromáždění z iniciativy KSC schválilo zákon o federálním zřízení státu, kterou po dvou dnech podepsal prezident ČSSR na bratislavském hradě.

29.X.1950. Vytvoření Akademie výtvarných umění ve Varšavě a v Krakově.

30.X. — 4.X.1921. V Národním domě v Praze se konal slučovací sjezd jednotné Komunistické strany Československa.

30.X.1918. V Martině byla vyhlásena Martinská deklarace, kterou se slovenský národ vyslovil za společné žití s národem českým,

Krajania z Oravy na rokovaniach VII. zjazdu

vôbec všetci krajania. Treba činne prispievať k zachovaniu našich národných tradícií, zvykov a obyčajov, dbať o svoj rodný jazyk, kultúru, aktívne sa podieľať na krajanskej činnosti, nezanedbávať členské a citíť sa plne zodpovedným za ďalší rozvoj nášho krajanského hnutia. Totiž nestačí sa iba považovať za krajana či krajanku, ale túto svoju príslušnosť treba aj dokázať prácou.

Keď sa na začiatku 10. storočia Slováci ocitli pod maďarskou nadvládou, ktorá — ako vieme — trvala desať storočí, mohlo sa zdať, že ako národ prestanú existovať. A jednako napriek tisícročnej porobe, veľkému národnostnému útlaku a silnej maďarizácii, najmä v poslednom období, slovenský národ pretrval a zachoval si svoju svojbyitosť.

Myslim, že i naši krajania pretrvávajú a uchovávajú si svoje národné povedomie, tak ako si ho uchovávali doteraz. O to viac, že ľudový štát vďaka realizácii leninskej národnostnej politiky vytvára rovnaké podmienky nehateného rozvoja pre všetkých obyvateľov bez ohľadu na ich národnostné cítenie. Zdôrazníl to vo svojom prejave v Sejmie (25.I.82) prvý tajomník ÚV PZRS a predseda vlády, arm. gen. Wojciech Jaruzelski, ktorý o.i. povedal: „Ceníme si a vážime prinos národnostných menšín v našom živote a našej kultúre. Chceme, aby všetci, ktorí žijú na poľskej zemi, mali plnú možnosť rozvíjať svoju odlišnosť a mali trvale miesto v štruktúre súčasného Poľska.“

Text a foto: JÁN SPERNOGA

za společnou a jednotnou Československou republiku.

31.X.1945. V Krakově zemřel Wincenty Witos, činitel polského lidového hnutí, politik, publicista; v roce 1908 byl zvolen poslancem halického Krajského snemu a o tři roky později do rakouské Státní rady (parlamentu). V téže době byl rovněž zvolen fojtem obce Wierzchowice v bývalém tarnowském okrese. Tuto funkci zastával 23 let, do okamžiku, kdy ho sanací režim administrativně odvolal. Od roku 1913 byl místopředsedou a od roku 1916 do 1931 předsedou Polské lidové strany „Piast“. V době obrození polského státu stál v čele Polské likvidační komise v bývalé rakouské části Polska. Byl poslancem Sejmu a třikrát předsedou vlády Polské republiky (v letech 1920–21, 1923 a 1926). Vláda vytvořená Witosem v květnu 1926 byla svržena převratem J. Piłsudského. Witos byl jedním z předáků Centrolewu, za což byl uvězněn v brzeské pevnosti (září 1930). Nesmířil se s rozsudkem v „brzeském procesu“ a v roce 1933 emigroval do Československa, odkud nadále ovlivňoval směr politiky Lidové strany. V březnu 1939, po obsazení Československa hitlerovskými vojsky, se vrátil do Polska. V letech 1939–40 byl vězněn Němci.

Po vytvoření Prozatímní vlády národní jednoty v červnu 1945 byl Witos zvolen zástupcem prezidenta Zemské národní rady (KRN). Pro těžkou nemoc tuto funkci zastával pouze nominálně (nar. 21.I.1874 ve Wierzchowicích).

Łaskovci na Spiši

Štachtická rodina Laskovcov, ktorá mala meno podľa hlavného rodového sídla, teda mesta Łask v sieradzskej oblasti (dnes mesto s 15 tis. obyvateľmi) v Sieradzkem vojvodstve), získala v 15. a 16. storočí neobyvklú ekonomickú a politickú moc. K jej najvýznamnejším predstaviteľom treba zaradiť predovšetkým prímasa Poľska a súčasne veľkého korunného kancelára, politika a kodifikátora práva — Jána Laského (1456—1531). Práve jemu vďačia svoje vzdelanie, získané na zahraničných univerzitách, ako aj vysoké funkcie jeho synovcovia, synovia nevlastného brata Jaroslava: Ján (1499—1560, náboženský reformator), Stanislav (1500—1550, sieradzský vojvoda, diplomat, autor politických a vojenských spisov) a Hieronym nazývaný aj Jaroslavom (1496—1541), prvý predstaviteľ rodu Laskovcov na Spiši.

Postavenie bratov Laskovcov, najmä Hieronyma a Stanislava bolo také významné, že mali osobný styk s rakúskym cisárom, francúzskym kráľom, s valašskými hospodármi, tureckým sultánom a s panovníkmi mnohých ďalších štátov. Hieronym a Stanislav boli nielen vyslancami na mnohé európske dvory, ale sa — najmä Hieronym — usilovali podstatne zasiahnuť do osudov európskej politiky. Hieronym a Stanislav mali veľké majetky — rodové a nadobutnuté. Treći z bratov Ján sa najmenej staral o hmotné statky. Ešte dnes vzrušuje čitateľa správa, že „Ján sa zriekol v prospech bratov svojho podielu, ako aj hnuteľnosti, ktoré mu zapisal strýc. Zdá sa, že osobne veľmi pocitoval politicko-ekonomicke neúspechy obdivovaného brata Hieronyma. V liste z 25.VIII. 1533 do Erazma Rotterdamského písal: „Bol by som skoro Krézom, keby nie tá maďarská tragédia.“ Nepriaznivá Hieronymova situácia, ktorý sa súčasne zapielol do reformátorskej činnosti spôsobili, že Ján počas pobytu v holandskom Emdene žil dokonca v nedostatku. Avšak práve on dosiahol najviac v duševnej a intelektuálnej sfére. Mal blízke, priateľské vzťahy s takými osobnosťami obrodenia ako vynikajúci humanista Erazmus Rotterdamský, alebo predstaviteľia švajčiarskej reformácie — Melanchton a Zwingli. Zanechal po sebe významné náboženské reformačné spisy. Ešte dnes sa vysoce hodnotí, najmä v Holandsku, jeho zásluhy v spravovaní ako biskupa (efora) všetkých východofrízskej cirkví a jeho teoretické práce. Skôr ako vystúpil z katolickej cirkvi, využíval veľkú protekciu svojho strýka primasa. Vďaka jeho podpore získal funkciu titulárneho biskupa uhorského mesta Veszprému, naproti tomu mierou nepopularity, ktorou ho zasiahla Hieronymová politika, bolo odmiňované jeho snás o hniezdnianske arcibiskupstvo.

Stanislav Laski, najmladší z bratov, prešiel do dejín predovšetkým ako autor politických a vojenských spisov.

Vsetci traja boli angažovaní do maďarskej politiky. Prvorusí úlohu zohral v nej Hieronym, ktorý strhol za seba mladších bratov. Stanislav sprevádzal brata ako vyslanca na zahraničné dvory, čo malo za cieľ realizáciu maďarských národných postulátov. Bojoval taktiež — po boku Hieronyma — sa zbraňou v ruke na strane maďarského kráľa Jána Zápoľského. Rovnako veľkú angažovanosť, hoci realizovanú v iných formach, prejavoval akiete Ján. Práve on zasiahol do akcie v najdramatickejšom momente: jeho činnosť vďačila za svoje osloboedenie brat Hieronym (1535), ktorého niekoľko mesiacov väznili na zámku v Budine za zradu kráľa Zápoľského a hrozilo mu to najhoršie.

Aj súčasníci a dejiny docenili veľkosť a význam Laskovcov. Mnohí im venovali už za ich života a po smrti básnické a prozaické skladby. Ich profily sú v niekoľkých dielach vedeckej a memoárovej literatúry.

V niekoľkých dielach krásnej literatúry vystupujú buďto priamo alebo tvoria pravzor fiktívnych postav načerňujúcich autormi. Význam Laskovcov zvýrazňujú tiež maliarske diela. Hieronym je predstavtený na obraze Jana Matejku Prusky hold ako tútora neplnoletého prince Žigmunda Augusta. Túto úlohu mu skutočne zverili v deň, keď pruský knieža vzdával hold na krakovskom Hlavnom rínsku (10.VI.1525). Obrazy a rytiny predstavujú taktiež postavu reformátora Jána. O veľkosti a význame človeka sa zvyklo usudzovať i na základe veľkoleposti pohrebu a miesta pochovania. Primas Ján je pochovaný v hniezdnianskej katedrále a jeho synovec Hieronym vo wawelskej katedrále.

I. HIERONYM ŁASKI

Hieronym bud' Jaroslav Laski (27.IX. 1496—22.XII.1541) prežil život mimoriadne intenzívne. Bohatá diplomatická, politická a vojenská činnosť, početné spisy, aké zanechal, skoro úplne vyplnili jeho krátky, sotva 45-ročný život, komplikovaný neskrotiteľnými ambíciami a plný dramatických momentov. Veľká diplomatická aktivita a finančná v vojenská angažovanosť do rôznych akcií európskej politiky vyžadovali obrovské príjmy. Vydržiavanie niekoľkost vojakov, ktorých vždy mal k dispozícii, výdavky na vyslanecké misie, záľuba v prepuchu a vraj aj v hre v kocky a v ženách spôsobili, že sa stále viac zadlžoval. Hmotné vlastníctvo nebolo trvalé: raz utrácal, inokedy — hoci zriedkavejšie — získaval. Celkove však utrácal: synovi Olbrachtovi zanechal sice veľký majetok, ale zadlžený. Rozširovala sa len jeho titulatúra: sieradzský vojvoda (1523), potom ho menovali za spišského župana (1528), sedmohradského vojvodu (1530) a chorvátskeho a slavónskeho bána. Boli to však čisto titulárne funkcie. Tak v Sedmohradsku, ako aj v Chorvátsku pohyblivý Hieronym prakticky nebyval a spišský komitát spravoval v mene cisára Ferdinanda Alexeja Thurzo. Titul sieradzského vojvodu zdedil po otcovi Jaroslavovi, spišským županom sa stal vďaka priazni uhorského kráľa, majiteľa Kežmarku, Jána Zápoľského. Hieronym viedol — ostatne so striedavým štásťom — súkromné vojny na východnom Slovensku, vďaka ktorým značne rozšíril svoj majetok. Do jeho vlastníctva sa dostalo aj opäťstvo Stavník a panstvo Bartošovce v Sariši.

Hieronym Laski sa staral o účinnosť svojej činnosti. Oveľa menej dbal o morálne zásady. Akoby v praxi realizoval pokyny svojho súčasníka Florentiana Nicolla Machiavelliho. Ctižiadostivosť a očakávaný prospech ho hnal do služieb rôznych panovníkov a súčasne nutili brutálne opúšťať a zrádať doterajších spojencov. V neprestajnej honbe za poctami upadal z jednej krajinosti do druhej. V začarovanom trojuholníku: Viedeň-Buda-Konštantinopol spočiatku rozhodne podporoval maďarské ciele Jána Zápoľského a zaujímal protihabsburské stanovisko. Neskôr však opustil Zápoľského a ponukol svoje služby rakúskemu cisárovi. Charakteristická a výstižná je tu mienka W. Urbana: „Človek plný energie a nápaditosť (snival vraj o akejsi kráľovskej korune), schopný diplomat, sluha mnohých pánov (chválil sa, že dostáva peniaze od francúzskeho a dánskeho kráľa), plný dôtipnosti svojvoľník, poníženecký kondotier bážiaci po peniazoch a sláve, ale zavše aj rytiersky a hrdý vladár, upozorňoval Laski na seba súčasníkov a historikov.“

Ekonomické a politické postavenie Laského v Maďarsku sa najprv spája priamo s jeho vládnutím nad Spišom. Cast Spiša získal Hieronym od Jána Zápoľského za zásluhy a pomoc, ktorú poskytol Zápoľskému buďto v podobe diplomatických alebo vojenských zálohov pre upevnenie postavenia maďarského

Fragment obrazu Jana Matejku Prusky hold predstavujúci Hieronyma Łaského ako tútora Žigmunda Augusta

kráľa. Darovací akt o odovzdaní Laskému značných území Spiša bol vyhotovený dňa 30.IX.1528 v Tarnowе, kde Zápol'ský našiel úlohu v vojvode Jana Tarnowského. Na základe tejto darovacej listiny dostal Laski Kežmarok a Nedecký zámok (nazývaný až do 18. storočia zámkom Dunajec) spolu s prislúchajúcimi panstvami, čiže o.i. s celým územím terajšieho poľského Zamaguria. Na Zamaguri neboli vtedy ešte všetky dediny, ktoré existujú dnes. Ako vyplýva z výskumu J. Beňku týkajúcich sa osadníctva severného Spiša, tri dediny na juhovýchodnom Zamaguri boli založené až v polovici resp. v druhej polovici 16. storočia. Boli to: Jurgov — 1546, Cierna Hora a Repiska — 1590, teda už za čias Palocsay. Majetky Hieronyma Łaského siahali až na Podhale za rieku Bialku. Tiahli sa až po Morské Oko a rieku Biely Dunajec. Ani tu ná ešte neexistovali dediny: Brzegi, Bukowina, Bialka a Leśnica. Založil ich spominaný Juraj Palocsay. Tento kúsok Podhalia stratilo Maďarsko nenávratne až v roku 1625, kedy napriek maďarským protestom — vec bola mnogokrát predmetom rokovania maďarského snemu — oblasť týchto štyroch obcí obsadil silou novotatarský starosta Mikolaj Komorowski. Odvtedy až do roku 1920 sa hranice medzi Maďarskom a Haličou nachádzali na vode, ktorú v 16. a neskorších storočiach nazývali Biala bud' Beela a neskôr Bialka. Zdá sa, že prvým dokumentom hovoriacim o tom, že Maďarsku patrilo územie z oboch strán Bialky, je darovacia listina z roku 1320. Práve vtedy magister (tzn. rytier) Kokoš z rodu Berzevicih daroval svojmu bratovi Jánovi rozsiahle oblasti pred a za Bialkou. Západnú hranicu darovaných území tvorilo Morské Oko a rieka Biely Dunajec. Táto čiara tvorila nielen hranicu súkromného majetku, ale aj hranicu uhorského štátu. Je teda isté, že od roku 1320 do roku 1625, územia za Bialku — spočiatku neosídlené — patrili Maďarsku. Rok 1320 akiste neznamená začiatok dátum trebars preto, že magister Kokoš daroval vtedy tieto územia svojmu bratovi. Svedčí to o tom, že on sám ich už istý čas vlastnil, a nie je vylúčené, že ich vlastnili aj jeho predkovia. Dnes je už ľahko presne určiť, aké územia vlastnili páni z Brezovice (odiaľ ich maďarský názov Berzevici) pred Kokošom.

Nemožno sa preto diviť, že také dlhé obdobie dokumentovaného prislúchania území za Bialkou Maďarsku, znamenalo neskôr pre maďarský snem dôležitý argument v boji o ich prinavrátenie, ako aj významný dôvod podporujúci stanovisko maďarskej strany v spore Haliče (patriacej vtedy k Rakúsku) s Maďarskom o Morské Oko, ktorý sa napokon skončil rozsudkom zmierovacieho súdu v Stajerskom hradi v roku 1902.

Dnes nepochopiteľný pre nás fakt, že maďarský kráľ daroval časť maďarského štátu Hieronymovi Laskému, nebol vo feudálnom období ničím zvláštnym. Niekoľko väčších častí štátu tvorili súkromné „štátky“ a kráľovská doména vobec nemusela byť väčšia. Fakt, že časť štátu bola darovaná cudzincovi, nikto nedráždil o to viac, že vtedy nezriedka bez odporu dávali kráľovské koruny panovníkom zahraničného pôvodu. Treba pri tom podotknúť, že darované územia naďalej tvorili súčasť dotedajšieho štátu a nachádzali sa v jeho hraniciach. Právomoc obdarovaného sa obmedzovala v podstate na hmotné využívanie oblasti (priamy z mest a dedin) a súdno-administratívnu moc. Inač povedané, časť Spiša darovaná Hieronymovi Laskému v roku 1528 naďalej patrila Maďarsku, ibaže zmenila súkromného majiteľa. Hieronyma Laského menovali za spišského zupana, čo značne obmedzovalo právomoc samosprávnych orgánov maďarského Spiša (časť Spiša, tzn. 16 spišských miest bola v zálohe pri Poľsku v rokoch 1412–1769).

Hieronym Laski sa zdržiaval hlavne v Kežmarku, na tamojšom zámku, kde ako kapitán spravoval mesto a zámocké objekty. O jeho pobyt v iných častiach Spiša, najmä na Nedeckom zámku, neveľa vieme. Z objektov, ktoré vybudoval Hieronym Laski na Zamaguri, treba spomenúť zámoček vo Falštine, ktorý už dnes neexistuje. Veľká politická aktivita spôsobovala, že Laski často opúšťal Kežmarok. Viac sa tam zdržiavať jeho manželka — dvorná dáma kráľovej Bony — Anna Kurozwcka, ktorá bola v roku 1542 pochovaná v kežmarskom kostole. V Kežmarku sa tiež narodilo päť detí Anny a Hieronyma, v tom neskorší deň spišských majetkov — Olbracht Laski.

Hieronym bol obľažným a nepríjemným susedom Poľska („poľského“ Spiša, čiže odovzdaného do zálohu Poľsku). O napäťoch vzťahoch medzi Hieronymom Laským a Spišom odovzdaným do zálohu Poľsku svedčí napr. list kráľa Zigmunda Starého z 1.VI. 1536 adresovaný Hieronymovi. Kráľ v ňom písal, že je prekvapený a rozhorčený tým, že sa Laski, zviazaný s Poľskom, snaží odhnáť oddaným z poľského Spiša majetky, ktoré nepopierali ani predošli susedia — silni a lepšie oboznámení s maďarskými nárokom Zápoľskovci. Sľuboval tiež, že keď sa bude môcť zísť patričná komisia, je ochotný vyriešiť vec súdne. Zvláštny a nezodpovedajúci tradiciám rodiny, z ktorej vyliešť primas Poľska, bol vzťah Hieronyma ku katolickému duchovenstvu. Prešláv sa na Spiši ako jeden z najväčších lúpičov duchovenstva a prispel k zosvetleniu niekoľkých kláštorov.

II. OLBRACHT LASKI

Hieronymov syn Olbracht Laski sa narodil v Kežmarku v roku 1536. Bol nepochybne najvýznamnejšou osobnosťou medzi početnými súrodencami. Osirotený v mladom veku, bol vychovávaný u príbuzného Macie-

ja Lobočkého. Získal veľmi starostlivé vzdelanie. Dokonale ovládal niekoľko rečí, prejavoval veľký záujem o kultúru. Keď sa mu vodilo lepšie, podporoval a financoval niektoré vedecké podujatia. Prispel k vydaniu dvoch diel slávneho lekára Teofrasta Paracelsusa, ktorý dvakrát navštívil Slovensko. Po pobýte na dvoroch Karola V. a maďarského kráľa Ferdinanda zhromaždił v Kežmarku viacerých predstaviteľov vedy a poézie, ale aj mnohonárodnú skupinu dobrodruhov, čo súviselo s jeho neskorými ambíciami prekonáť význam svojich vynikajúcich predkov. Mál úzky styk s veľkým svetom. V roku 1573 predložil návrh volby kráľa v okoli Varšavy. Počas týchto volieb navrhli aj jeho kandidátu. Po období podporovania oboch cudzozemských kandidátov na poľský trón (Maximiliána a Henricha) postavil sa napokon na stranu Henricha Valezyho. V roku 1583 absolvoval štvormesačnú cestu do Anglicka, kde ho veľmi srdečne prijala kráľovna Alžbeta. Zúčastnil sa tam na vedeckých dišputách, zorganizovaných zvlášť pre neho, za účasti takého učenca ako John Dee.

Olbracht bol tiež spišským županom a po strýkovej smrti získal aj titul sieradzského vojvodu. Tak ako otec, aj Olbracht pocitoval nedostatok peňazí: súčasníci ho nazvali „deravý hrniec“. V Kežmarku — ako sa zdá — Olbracht nebýval príliš často. Originálnym spôsobom získania peňazí boli viaceré pokusy Laského obdržať zlato cestou chemických reakcií. V peknej poviedke N. Baráthovej, venovanej Olbrachtovej manželke Beate, je predstavený nad retortou v napätiom očakávaní na moment, kedy začne tieť pramienok čistého zlata. Aj cesta do Anglicka súvisela s nádejou získať tento vzácny kov. Z Anglicka sa vrátil s vynikajúcim učencom a alchymistom Johnom Dee, ktorý mal konečne uskutočniť vysnívajúci ideu nesmierneho bohatstva.

V roku 1581 získal Olbracht ešte spišské starostvo (tzn. 16 miest odovzdaných Poľsku do zálohu v r. 1412), ktorého sa zriekol v roku 1586, lebo sľacha sa dožadovala jeho pobytu na mieste. Nevydarené pokusy získať zlato priblížovali deň finančnej katastrofy. Dlžoby rástli. Sám Kežmarok bol istý čas v zálohu za dlhy. V roku 1582 definitívne utratil Kežmarok (aby získal peniaze, začal ich dokonca fašovať) a v roku 1589 predal Zamagurie Jurajovi Horváthovi z Palocsy (Palocsa bola maďarským názvom obce Plaveč).

Podporovanie Henricha Valezyho rozhodlo o tom, že Olbracht udržal zámok v Lanckrone, ktorý neprávom a svojvoľne obsadił Laski. Práve vo Francúzsku si vzal za manželku jednu z mladých „žabiek“ Katarinu (Medicejskú), Henrichovej matky — J.C.) nehlásiac na to, že jeho zákonitá manželka ešte žije, „Zabka“, Sabina de Sévē, bola treťou v poradí manželkou Laského. Prvá, vdova po maďarskom magnátovi Jurajovi Sereďom Katarina Buczyńska, umrela v roku 1561. Potom sa Olbracht oženil s Beatou

Košcieleckou, vdovou po kniežati Ostrogskom. Vtedy, keď sa Laski zoznámil a oženil so Sabinou, Beata ešte žila. Potom sa Olbracht musel ospravedlňovať tak pred Sabinou a jej matkou, ktorým zatajil svoje predošlé manželstvo, ako aj pred súdom, pred ktorým bol obžalovaný za bigamu. Neskôr, už po smrti Beaty, bolo tretie Olbrachtove manželstvo uznané za platné. V tomto manželstve sa mu narodilo štúro detí. Avšak Olbrachtovi nástupcovia už nedohrali takú úlohu ako ich otec a starý otec Hieronym. Pri konci života, v roku 1599, Olbracht ešte napadol a dobyl zámok v Czorsztyne, odkiaľ mohol pozorovať pekný zámok v Nedeci a Spiš, ktorý utratil. Olbracht, podobne ako jeho otec Hieronym, nepociťoval príliš veľkú náklonnosť ku katolickej cirkevi. Popáchal mnohé krivdy napr. na kláštore v Lendaku a v roku 1545 uväznen na kežmarskom zámku lendackého prepošta Alberta.

III. BEATA LASKA

Sieradzka vojvodkyňa Beata Laska (1515–1576) bola dcérou veľkého korunného kancelára pokladu Andreja Košcieleckého a Kataríny Ochstatovej, milenky kráľa Zigmunda Starého. Niektori považovali Beatu za kráľovskú dcéru. Konexie s kráľovskou rodinou zaistili Beate opateru — niekedy sice príliš háklivú — samého kráľa a jeho druhej manželky Bony. Z manželstva Beaty s kiežatom Ostrogským sa narodila v roku 1539, už po smrti otca, dcéra Alžbeta, nazývaná populárne Halszkou. Alžbeta sa vydávala niekolkokrát, ale nikdy dobrovoľne. Uchádzačov o jej ruku lákal obrovský majetok, ktorý jej zanechal otec. Práve majetok bol jedinou motiváciou Halszkiných manželských zväzkov, o ktorých nerozhodovala sama, ale jej vplyvní pribuzní a sám kráľ.

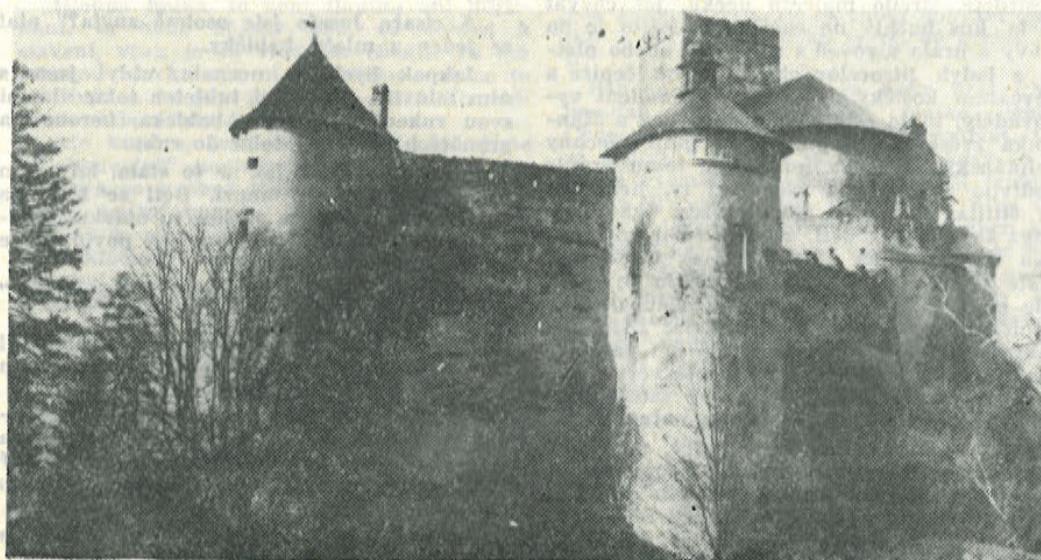
Chorobná túžba po peniazoch spôsobila, že Beata urobila nadmieru chybný krok. Cítila sa byť v nebezpečí, keď posledný manžel Alžbetu — Lukáš Górkou, požiadal o vydanie obrovského manželkino majetku, ktorý neprávom využívala svokra tzn. Beata. Záchrana našla v manželstve s mocným Olbrachtom Laským, o ktorom si myslila, že sa dokáže postaviť proti Górkovi. Už zakrátko malo vysvitnúť, že sa veľmi pomýlia. Bola to na dôvažok chyba, ktorú sa nedalo napraviť. Možno usudzovať, že Olbracht svoje manželstvo s Beatou, uzavreté 12. apríla 1564, chápal ako výlučne majetkovú transakciu. Beata, staršia od Olbrachta o celých 21 rokoch, akiese nebola objektom jeho lásky. Krátko po odovzdaní Olbrachtovi všetkých majetkových práv Beata odišla do Kežmarku, kde ju v júni 1565 — na manželov rozkaz — uväznila na tamojšom zámku. Tragická spletok okolností spôsobila, že za mürmi zámockej veže mala zostať do konca života.

Medzitým sa konal súdny proces medzi Górkom a Laským o majetok Alžbetu. Zavŕšil ho kráľovský dekrét, nepríaznivý pre Beatu a Olbrachta, ktorý nútí odovzdať majetok práve odovzdej Halszke. Oslobodenia Beaty sa začal domáhať až jej svager Vasil Ostrogský v roku 1573, ktorý sa po smrti Góru staral o Alžbetu a súdne vystupoval o jej majetkové práva. Intervencia Ostrogského nebola účinná, hoci sa obrátil o pomoc na samého cisára Maximiliána. Prinesla však jedno, že Beatu navštívil vo väzení mestodržiteľ Horného Uhorska Jan Rueber, ktorý zistil, že „nikoho k nej nepúšťa, že je chorá a nemá si čo obliecť, a že listy môže písat len sadzami na hrubom papieri“. K oneskorenému oslobodeniu Beaty došlo v júni 1576, keď cisársky dvor už tak nemohol počítať s Olbrachtem. Je Rueberovou zásluhou, ktorá využil Laského u seba a vymohol od neho súhlas na prestávanie Beaty do Košíc. Chvíle slobody boli krátke. Onedlho, 24. júla 1576, Beata umrela a je pochovaná v kostole v Kežmarku.

Sieradzka vojvodkyňa Beata Laska prešla do dejín ako prvá tatranská turistka. Krátko po príchode do Kežmarku, teda 11.VI. 1565, čiže presne na Turice, sa vybraťa na výlet do doliny Zeleného plesa Kežmarské POKRAČOVANIE NA STR. 23

Nedecký zámok, ktorý patril Laskovcom ok. šesťdesiat rokov

Foto: J.S.

Božena Němcová

BABIČKA

(3)

(POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA)

... V neděli odpoledne chodila babička s dětmi do mlýna; to bylo už jako vyjedáno, děti se na to půlne velmi těšily. Mlynářovie měli také dcerku, v stáří Barunky, říkali jí Mančinka, a to bylo děvče dobré a hravé.

U mlýna před vraty stála socha svatého Jana Nepomuckého mezi dvěma lipami; tam sedávala v neděli po obědě panímáma, někdy také žernovská kmotra, co zůstávala na stráni, a Mančinka. Pan otec stál před nimi pohrávaje pikslou, cosi ženám povídaje. Jakmile zahlídli babičku s dětmi okolo struhy přicházet, běžela jim Mančinka vstříc, a pan otec mají již zase pantofle a vyhrnuté nohavice i šedou kamizolou na sobě, šoural se pomalu za ní s žernovskou kmotrou. Panímáma ale obrátila se do mlýna, „tém dětičkám něčeho přichystat, aby to dalo pokoj,” přitom dokládajíc. A než ty dětičky přišly, už byl přichystán stolek, buď pod okny, v zahradě nebo na ostrůvku, aneb v zimě v sednici; na stolku byly dobré buchty, chléb, med, pomazánka, smetana, a ještě nakonec přinesl pan otec v košíku čerstvě načešaného ovoce, nebo panímáma přinesla ošatku suchých křížek a švestek.

„To jste hodná, babičko, že jste přišla,” říkala panímáma, podávajíc ji židlíku; „já nevím, kdybyste k nám nepřišla v neděli, mně by se neděle nezdála být. Teď ale pojete, čeho Pánbůh udělí!”

Babička málo jídala, také prosívala, by panímáma dětem takové porce nedávala, ale tomu se tlustá panímáma jen smála. „Vy jste stará, nedívám se, že mnoho nejite; ale děti, och bože, to má kachní žaludky! Koukněte se na naši Manču, kdy chcete, ona vám řekne vždycky, že je lačná!” Děti se šklíbily a dávaly panímámě zcela za pravdu.

Když jim panímáma naložila po buchtách, odklidily se za stodolu; tam o ně babička starost mít nemusela, tam si házely mičem, hrály na koně, na barvy a podobné hry prováděly. Čekaly tam na ně vždy už jedni a ti samí společníci, šest dětí to, jeden menší než druhý, jako pišťaly u varhan. Byly to děti z pažderny nad hospodou; jejich otec chodil po okoli s flašinetlem, matka na ně prala a záplatovala a podélkovala za kousek stravy. Navzdor tomu nebylo ani na dětech ani na flašinetláři a jeho ženě vidět jakou nouzou; děti měly tváře jako slabikáře a mnohý den vycházely z pažderny vůně, že se až okolojdoucí laskominy dělaly, a když děti s mastnými, lesklými ústy ven vyšly, mysleli si sousedé: „Copak to Kudrnovic pekou?” Jednou přišla Mančinka od Kudrnů a vypravovala panímámě, že jí dala Kudrnová kus zajíčka, ale že to byla taková dobrá, že to ani vypovědít nemůže, zrovna jako mandle.

„Zajíce,” myslila si panímáma, „kdepak ho vzali, snad nechodi pytláčit Kudrnu; ten by si posvítil.”

Přišla Cilka, nejstarší děvče Kudrnovic, na tříky; to děvče mělo vždy co chovat, po něvadě měli každý rok malíček, a panímáma hned se jí ptá: „Copak jste měli dobrého k obědu?” „I nic, jen bandory,” odpověděla

Cilka. „Cože nic, co bandory; vždy povídala Manča, že jí dala vaše máma kus zajíčka, že byl tak dobrý?”

„I panímáma, to nebyl zajíček, to byl kousek kočky. Tatíček ji dostal na Červené Hůrce, byla tlustá jako vepř, maminka vypekla z ní sádro a tatík bude se jí mazat. Kovářka mu to radila, když začinal kašlat, aby nedostal souchot.”

„Spasť duši! Ono to jí kočky!” zvolala panímáma, s ošklivosti si odplivnouc.

„Och, kdybyste věděla, panímáma, to je dobrota! A veverky jsou ještě lepší. Také přinese někdy tatík vrány, ale na těch si nepochutnáme. Tuhle jsme měli dobré; děvka ve dvoře zardousila husu a pak nám ji dali. O maso nám není zle, někdy dostane me ovci, někdy i prase, když dostane závrat a musí to Šafář nechat zabít; jenže škoda, když k tomu tatík netrefí, oni to...“ Ale panímáma přetrhla děvčeti řeč říkouc: „Jdi mi, jdi, fi, až mne zima pochází! Mančo, ty bezbožná holka, jestli mi budeš ještě jednou jist zajíčky u Kudrnů! Hned se mi jdi umýt, ať mně nic do ruky nebeneš,” takovou vedla panímáma, vystrkujíc Cilku ze dveří.

Mančinka plakala, ujišťujíc matku, že byl zajíček dobrý, a panímáma pořád se uplivala. Pan otec přišel a slyše, co se stalo, zatočil pikslou v prstech říkajíc: „Co se durdíte, panímáma, kvůli po čem děvče bude tlusté! Proti Gustu žádný dispuťat! Kvůli jestli já sám se jednou nepozvu na dobrou veverku!” šklíbil se pan otec.

„S takovou mi zůstaňte za dveřmi, pantáto, přestaňte s tlachy!” hněvala se panímáma, a pan otec mhouřil očkem a smál se.

Nejen panímáma, štítlo se i více lidí od Kudrnovic čeho přijmout, ba vzít je za ruku, a to jediné proto, že jedli kočky a všelicos prý, co by žádný člověk nejedl. Dětem Proškovic bylo to ale lhotejno, jestli Kudrnovic chasa k obědu měla paštiky z bažantů, nebo z vran, jen když přišly za stodolu s nimi hrát. Věrně s nimi rozdělily buchty a co měly, jen aby měly radost. Cilka, děvče to již desítileté, strčilo malému děčku, jež chovat mělo, kus buchty do ručiček, položilo je do trávy a hrálo zároveň s druhými, anebo pletla z lodyh jitrocelových chlapcům čepice a děvcům košický. Když se do umdlení vydováděly, táhlo celé pásmo do dvora a Mančinka zvěstovala maminec, že mají všechny velikánský hlad! Panímáma se tomu pranic nedivila a nakrmila všecky, i ty, jichž úst se štitila. Pan otec ji ale vždy škádlil, a když se přihnal děti, začal: „Já nevím, rákou tiž mám na prsou; jakpak Cilko, nemáte doma kousek zajíčka, mohlo bys —“. Ale panímáma se vždy uplivla a šla pryč, a babička panu otci zahrozic říkala: „Ale, ale, jaký jste čtverák, pane otče; já být panímámu, upekla bych vám, na moutě věru, hodnou vránu na hráč!“ Pan otec zatoče pikslou přimhouřil oko, šklíbě se potutelně.

Když sedávali staří v zahrádce, přisedl k nim obyčejně také stárek, a to se povídalo o ranním výkladu a kázání, povídalo se, jaké byly vyhlášky, za koho bylo modlení, s kým se kdo na mši sešel; z toho se příšlo na úrodu zvlášt i vůbec, na povodeň, bouřky

a krupobití, na tkani a bilení plátna, jak se leny daří, a konečně se začalo o kramolen-ských zlodějích a o kriminálu. Stárek byl velmi povídavý, ale k večeru, když se sjížděli mleči, pamatující na přísloví „kdo dřív přijde, ten dřív mele”, musel stárek do mlýna, pan otec šel se podivat trochu, jak se daří v hospodě, a paní kmotry jsouce samy, povídely si ještě něco o tom a o onom.

V zimě, to bývaly děti skoro celého půl dne na peci za kamny; pec byla veliká, bylo tam lože služebnico a Mančinka měla tam všecky svoje hračky a panny. Když se tam děti slezly, byla jich plná pec, a na svrchním schůdku seděl ještě domácí veliký pes. Na té peci slavila se každou neděli svatba některé panny. Zenich byl komínká a Mikuláš byl jako pan páter. A pak se jedlo, pilo a tancovalo, při čemž obyčejně některý šlápl povídavé na nohu, až zaškváckl a společnost v sednici z rozprávky vytrhl. Panímáma křikla na děti: „Prosím vás, vy celádko, nežbořte mi pec, vždyž chci zítra péci!“ Ale na peci bylo už zase ticho, děti hrály už zase na tatinka a maminku, té mladé maminec čáp přinesl děťátko a Adelka, která neuměla strojit hody, musela být jako paní bába a Vilém a Jan byli jako kmotři a dali mu říkat Honzíček. A byly zase hody, jidel bylo přepodivných a pes byl také hostem, aby se na ně udobřil. Honzíček hned vyrostl a tatínek ho vedl do školy a Jan byl panem kantorem a učil ho slabikovat. Ale jeden žák, to nešlo, musely se všecky učit, a usneslo se: „Budeme hrát na školu.“ Chodily tedy k Janovi do školy, ale žáden nepřinesl úlohu, pan učitel se rozhněval a každý měl dostat dvě fláky na ruce. Pes, který byl také žákem a dokonče něčeho neuměl než na peci funět, tomu usoudil pan učitel k těm dvěma flakám ještě pověšení černé tabulky na krk, a to se také na něm vykonalo. Pověsily mu na hrdlo desku, rozhněvaný chlupáč skočil s pece dolů s hrozným rámusem, trhaje ze sebe hanlivé znamení. Stárek skočil leknutím s lavice, babička si odplivla, a pan otec pohroze pikslou na pec volal: „Sak na ryby, pytel na raky, půjdou-li na vás!“ a zatoče jí zase v prstech, usmál se, ale aby to děti neviděly.

„To udělal zajisté ten náš luciper!“ minila babička; „nejlepší, když se domů sebereme, ještě by mlýn vzhůru nohama obrátily ty děti!“

Ale mlynářovic bránili; ještě nebylo ukončeno vypravování o té francouzské vojně a o těch třech potentátech. Babička je znala všecky tři, ona měla mnoho zkušeností, znala vojenský stav, ji každý věřil.

„A kteři to byli, ti tři ledoví muži, které poslal Rus na Bonaparta?“ ptal se babičky mládek.

„Což ti to nemůže napadnout, že to byly tři měsíce, prosinec, ledén a únor,“ vysvětlil mu stárek. „To je v Rusích taková zima, že musejí lidé na tvářích nosit futrálky, sice by jim nosy zmrzly. Francouzové nejsou na zimu zvyklí, jak tam přišli, hned to všecko pomrzlo. A Rus, ten to dobré věděl, že to takové bude, proto je zdržoval. Ach, to je kos!“

„A císaře Josefa jste osobně znala?“ ptal se jeden z mlečů babičky.

„Jakpak bych ho neznala, vždyť jsem s ním mluvila, vždyť mi tuhleto tolar vlastní svou rukou dal,“ řekla babička, berouc na granátech zavěšený tolar do ruky.

„I prosím vás, a jak se to stalo, kdy vám je dal?“ ptali se mnozí. Děti se byly na peci trochu ztěšily, a slyšice tu otázku, sběhly s pece a prosily babičku, aby povídala, že ony to také ještě neslyšely.

„Ale panímáma a pan otec to už slyšeli,“ namítl babička.

„Hezký výklad může člověk dvakrát i třebas kolikrát poslouchat bez omrzení, jen povídajte,“ pravila panímáma.

„Nu, tak vám to povím, jen vy, děti, sedněte a tisíce mi seděte.“ Děti se hned usadily a tichy byly jak pěny. „Když se stavěl Nový Ples (Josefov), byla jsem výrostek. Já jsem z Olešnice; víte, kde je Olešnice?“

„I víme, to je za Dobruškou, v horách, na slezských hranicích, ne?“ ozval se stárek.

Kresba: Adolf Kašpar

„Tam odtud, tam. Vedle našeho statku bydlela vdova Novotná, v malé chaloupce. Zivila se děláním vlněných houní; když měla trochu díla pohromadě, nesla je do Jaroměře nebo do Plesu na prodej. Bývala u nebožky mámy pečená vařená a my děti bývaly u ní kolikrát za den. Nás tatík stál jezímu synovi kmotrovstvím. Když jsem už kousek práce zmoci mohla, říkávala mi Novotná, když jsem k ní přišla: „Pojdí sednout ke stavu a uč se, bude ti to někdy k dobrému. Čemu se člověk z mládí naučí, k staru jak by našel.“ Já byla jakživa do práce jako oheň, nedala jsem se k nižádné pobízet; poslechla jsem, a brzy jsem se tomu řemeslu tak naučila, že jsem je dobře zastat mohla. Tu dobou býval císař Josef velmi často na Novém Plesu; povídalo se všude o něm, a kdo ho viděl, vážil si toho jako nevím čeho. Jedenkráte, když šla Novotná s dílem, prosila jsem naše, aby mně také dovolili s ní jít, že bych se ráda podívala do Plesu. Máma viděla, že má kmotra těžké břímě, a řekla: „Jdi si, můžeš pomoci kmotré nést.“ Druhý den za chladu jsme šly a před poledním přišly jsme na luka před Ples. Leželo tam srovnaných dřev; sedly jsme si na ně a obouvaly se. Kmotař pravě povídá: „Kampak já asi, smutná dívka, ty houně nejdřív zanést mám?“ Tu přichází do Plesu jakýs pán a přímo k nám. V ruce nesl cosi podobného floutné; chvíliku po chvíli kladl si to k tváři a začal se pomálat kolem dokola točit. „I podívejte se, kmotař,“ povídám, „to je nějaký muzikant, on píská na floutnu a sám se k tomu točí.“

„Hloupá holka, to není floutna ani muzikant, to bude nějaký pán, co dohlíží k stavení, však je tu vídavám chodit. To má takovou rourku a v ní je skličko a skrize to se dívá; a to prý je daleko vidět. To vidí všude, kde a kdo co dělá.“

„Ale kmotař, jestli nás viděl, když jsme se obouvaly?“ povídám.

„Nu a co z toho? Vždyť to není nic zlého,“ smála se mi kmotař. Mezi tou řečí přišel pán až k nám. Měl na sobě šedivý kabát, malý klobouk na tří facku, jak se říká, vzdalu visel mu cop s mašli. Byl ještě mladý pán a krásný, jak by ho namaloval.“

„Kam jde, co to neseš?“ ptal se a zůstal u nás stát. Kmotař řekla, že nese do Plesu na prodej dílo. „Jaké je to dílo?“ ptal se dále. „Vlněné houně, panáčku, na příkryvání, snad by se vám některá líbila,“ řekla Novotná, rozvázala rychle uzel a rozložila jednu po dřevách. Byla to na mistě hodná žena, ta kmotař, ale když se dala do prodeje, to byla až hrůza řečná.“

„To dělá tvůj muž, ne?“ zeptal se jí zase pán.

„Dělával, dělával, zlatý panáčku, ale už je o žnech dva léta, co dodělá. Dostal úbytí. Já někdy k stavu přihlídl, naučila se tkát a teď je mi to k dobrému. Já také říkám Madle: Jen ty se uč, Madlo, čeho se naučíš, o to tě ani dráb neoloupi.“

„Je to tvoje dcera?“ ptal se zase pán.

„Není moje, je to kmotřina; ale pomáhá mi někdy. Nekoukejte na ni, že je malá, zato je sporá a do práce jako hrom; tuto houni ona dělala sama a sama.“ Pán mně poklepal na ramena a pěkně se na mne podíval; jaktěživa neviděla jsem tak pěkně modré oči, nic jinak než jako chrpa.

„A ty nemáš žádných dětí?“ obrátil se pán na kmotru.

„Mám jednoho hochu,“ pravila kmotra, „dala jsem ho do Rychnova na učení. Pánbůh mu dává dar ducha svatého, učení mu jde jak by hrál, hezky zpívá na kruchtě, ráda bych tedy ten nějaký groš na něho obětovala, aby z něho byl pan páter.“

„A což nebudeli chtít jím být?“ řekl pán.

„I bude, panáčku, Jiřík je dobrý hoch!“ povídá kmotra. Já zatím ustavičně se dívala na tu trubičku a myslela jsem, jak to asi skrze ni kouká ten pán. Ale on mi to musel zrovna na nose vidět, najednou se obrátil ke mně a povídá: „Ty bys asi ráda věděla, jak je skrze ten dalekohled vidět, ne?“

„Já se začervenal a nemohla jsem ani oči pozdvihnout, kmotra ale vyjela: „Ona myslí, že je to floutna a vy že jste muzikant. Já jí to ale pověděla, kdo jste.“

„A ty to víš,“ smál se pán.

„Inu, já nevím, jak vám říkají, ale to vy jste jeden z těch, co tu chodí dohlížet na ty lidí, a skrz tu trubičku se na ně díváte, ne?“

Pán se smál, až se za boky bral. „No,“ povídal, „to poslední jsi, matko, třefila. Chečeš-li se skrze tu trubičko podívat, tedy se podivej.“ obrátil se ke mně, když se byl notně vysmál, a pěkně mi položil trubičku k oku. To jsem vám, lidičky, své divy spatřila; v Jaroměři zrovna lidem do oken jsem viděla a každého pěkně pozorovala, co dělá, jako bych stála u něho, a daleko až na polích co lidé pracovali, viděla jsem jako před sebou. Chtěla jsem to dát také kmotře, aby se podívala, ale ona mi povídá: „Copak si myslíš, to by se pěkně slušelo pro mne, starou ženu, abych si hrála.“

„Ale to není k hraní, to je k potřebě, matko,“ řekl jí pán.

„Inu, nechť si je, ale pro mne se to nechodi,“ řekla kmotra a mermomocí se podívat nechtěla. Mně tak napadlo, kdybych viděla skrze to skličko Josefa císaře, a dívala jsem se na všechny strany, a že byl ten

pán tak velice hodný, řekla jsem mu, koho bych ráda viděla.

„Což ti tolik na císaři záleží, máš ho ráda?“ zeptal se mne pán.

„Bodejť bych neměla,“ povídám, „když ho každý člověk pro jeho dobroru a hodnost chváli. Však se také každý den za něj modlíme, aby mu dal Pánbůh dlouhé panování a té jeho panímám.“

„Pán se jako usmál a povídá: „Chtěla bys s ním také mluvit?“

„I zachraň Pánbůh, kampak bych oči dařila?“ povídám.

„Vždyť mne se také nestydíš a císař pán je přece člověk jako já.“

„Ono to přece není takové, panáčku,“ ozvala se kmotra. „Císař pán je císař pán, a to je přec jen něco říci. Já slýchala, že když se člověk podívá císaři do očí, zima pochází a horko rozpaluje. Nás konšel s ním už dvakrát mluvil a říkává to.“

„Váš konšel nejspíš že nemá dobré svědomí, a proto nemůže směle se podívat níkomu do očí,“ řekl pán a psal přitom něco na malý listek. Ten listek dal pak kmotře a povídal jí, aby šla do Plesu do zásobárny, a na ten listek že ji za houně zaplatí. Mně dal ten stříbrný tolar řka: „Nech si ten peníz na památku, abys nezapomněla na Josefa císaře a jeho panímám. Modli se za něho, modlitba vroucího srdece je Bohu milá. Až přijde domů, můžete říci, že jste mu vlivily s Josefem císařem!“ — Dořekl a rychle odešel. My klekly a žádná nevěděly jsem, co děláme leknutím a radosti. Kmotař začala mi lát, že jsem se tolik opovážila, a sama se opovážila také dost. Ale kdopak by si to byl pomyslil, že je to císař pán. Těšily jsme se z toho, že snad přece nemusel se mrzet, když nás obdaroval. V zásobárně vyplatili Novotné tříkrát tolik za houně, než co žádala. My domů zrovna letely, a když jsme tam přišly, nebylo výpravování konce a všickni nám toho záviděli. Máma mi dala tolar povrát a od té doby jej nosím na krku. Už mi bylo kolikrát dost zle, a přece jsem se ho nevzdala. Skoda, věčná skoda, že toho pána zem kryje!“ dokončila babička svoje výpravování s povzdechem.

„Ba škoda,“ potvrdili ostatní. Děti poznavše historii tolaru, teprv si ho ze všech stran obracely a teprv se jim stal znamenitý. Babička pak stála všem ve světle ještě vyšší od té doby, co věděli, že mluvila s císařem Josefem.

(POKRACOVÁNÍ V PRISTÍM ČÍSLÉ)

Zničená Varšava.

Foto: archív

Dnešné centrum Varšavy.

VARŠAVSKÉ ZASTAVENIE

Sú také fotografie... Vryjú sa človeku do pamäti a vždy sa opäť vynoria a niekedy stačí, ak ste ich videli iba raz. Varšava 1944 — tak sa volala tá fotografia. Mesto — prízrak bez ľudu a domov, pokryté snehom... Mesto-cintorín so zvyškami vypálených stien a kostolných veží.

Do hlavného mesta Poľskej ľudovej republiky prichádzam v čase, keď si pripomína, ako sa doň pred štyridsiatimi rokmi opäť začal vracať život. Napriek všetkému. Napriek tomu, že v rokoch 1939—1945 strátila Varšava okolo 850 000 obyvateľov. Idúc z Alejí Jerozolimských na Nowy Świat myslím si na tú obdivuhodnú silu poľského národa, s akou po vojne naplnil svoje predsačenie, zväčšené tu na fasáde jedného zo znovu vybudovaných domov: Celý národ rekonštruuje svoje hlavné mesto. Ten nápis je symbolickým mostom vedúcim z oných ťažkých čias do prítomnosti. Z čias, keď na barikádach horiacej Varšavy bojovali povstalci, vojací všetkých formácií poľského odbojového hnutia: Krajinskej armády, Ľudovej armády, Poľskej ľudovej armády, Bezpečnostného zboru a iných jednotiek. Vo štvrti Czerniaków bojovala aj čata Slovákov, čata 535 pod vedením podporučika Miroslava Iringha (krytie meno Stanko z Nitry). Čatu 535 utvoril v roku 1943 ako samostatnú vojenskú jednotku Slovenský národný výbor v Poľsku (pôsobiaci v ilegálite v okupovanej Varšave) po dohode s velením Krajinskej armády; mala tri družstvá — jednému z nich velil aspirant seržant Adam Chalupec (krycím menom: Jánošík, Janko), ktorého po udaní zadrážal oddiel SS a cez Pruszków odviezel do tábora v Nemecku. Exponáty z tohto obdobia — zástavy, legitimácie, pamätné tabule — uchováva dnes Múzeum mesta Varšavy.

Z ulice Nowy Świat je to kúsok na Foksal. V dome č. 13, na prvom poschodi je redakcia mesačníka Život — orgánu Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Vítajú ma srdečne ako starú známu. Redaktori Anna Krištofeková a Dominik Surma nedávno dokončili žurnalistiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Zrejme pre nich znamená závan študentských rokov so spomienkami na ich druhú vlast. Vítajú ma aj Adam Chalupec — bývalý veliteľ jedného z družstiev čaty 535, v ktorej Slováci žijúci v Poľsku bojovali za slobodu Varšavy. Dnes je čestným predsedom Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slo-

vákov a dlhší čas šéfredaktorom časopisu Život. Rozhovor pri čiernej káve je veľmi zaujímavý — všetci traja moji hostitelia rozprávajú o práci našich krajanov združených v Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku.

Priznajme si, že u nás o nich vieme len veľmi málo. Slováci žijú v Poľskej ľudovej republike najmä na Orave a na Spiši. Česi sú roztrúšení. V Katovickom vojvodstve žije aj skupina Moravanov. Spoločnosť vo svojej krajinskej práci venuje veľkú pozornosť najmä školstvu, České strediská nemajú nijaké školy, len okolo Lodže, kde žije najviac Čechov, sa čeština vyučuje ako kurz. S vyučovacím jazykom slovenským sú dve školy a vo väčšine poľských škôl je slovenčina len ako nepovinný predmet. Školy, ktoré sa začali vyvíjať až po druhej svetovej vojne, aj v súčasnosti zápasia s mnohými problémami, lebo je nedostatok slovenských učiteľov, pomôcok pre výuku slovenčiny atď. Zato sú však jednotlivé miestne skupiny Spoločnosti vývážajú bohatú kultúrno-spoločenskú činnosť. Organizujú napríklad rôzne súťaže pre deti, výtvarné, recitačné podujatia, súťaže v spevovi slovenských piesní na školách, v ktorých časopis Život udeľuje hodnotné ceny. Naši krajania pravidelne spoluorganizujú dva folklórne festivaly: Pastiersky sviatok na Orave (Oravská jar) a Spišská zima. Najlepšie súbory sa zúčastňujú i na našich folklórnych festivaloch, napr. na folklórnom festivale v Detve účinkoval súbor Veselica z Nedece a novoborská dychovka. Organizujú pravidelné prehliadky ochotníckych divadelných krúžkov (z Nedece, z Podvlnka, z Novej Belej, z Malej Lipnice, z Vyšných Lapšov atď.), pre ktoré si krúžky nacvičia často i náročné divadelné hry. Tieto podujatia sú veľmi živé, je o ne záujem a poskytujú krajanom veľa príjemných a hodnotných zážitkov.

Moji hostitelia vysoko hodnotia spoluprácu Spoločnosti s kultúrnymi ustanoviznami v Československu zvlášť spoluprácu s Ústavom pre kultúrne styky so zahraničnými Slovákm a Ústavom pre výskum dejín a života zahraničných Slovákov Matice slovenskej, ale i s Československým ústavom zahraničným v Prahe. „Vďaka tejto spolupráci,“ hovorí Adam Chalupec, „môžu deti našich krajanov študovať na Slovensku, zúčastňovať sa na rekreáciach a zájazdoch. Spoločnosť dostáva slovenské knihy a platne, krajania môžu využívať liečebné pobedy a zájazdy v ČSSR.“ „A čo spolupráca s Česko-

slovenským kultúrnym a informačným strediskom vo Varšave?“ — zaujímam sa. Namiesto odpovede — diskrétné mlčanie, potom rozpacenie: „Dúfajme, že bude aktívnejšia.“

Na konci ulice Foksal je klub novinárov. Tam v útulnom prostredí pokračujeme pri večeri s Dominikom a s Ankou v našich rozhovoroch. Zaujíma ich, či Bratislava skrásnela, čo je nového v jej kultúrno-spoločenskom živote, čo najmä, čo sa odohráva v slovenskej literatúre, čo v poslednom čase vyšli nejaké pozoruhodné diela: veď aj oni sa prostredníctvom časopisu Život snažia našim krajanom v PPR sprostredkovat to najhodnotnejšie zo súčasnej slovenskej literatúry. Teraz tam napríklad vychádza na pokračovanie Jarošova Tisícročná včela. Už sa tešia, že opäť navštívia Slovensko — najbližšie počas letného kurzu na FF UK (Studia academicia slovaca), úroveň ktorého veľmi vyzdvihuju...

Cím je pre Paríž bulvár de Champs-Elysées, pre Kyjev Krešatík, pre Prahu Václavské námestie, tým je Varšave ulica Marszałkowska. Keď na ňu pridete z námestia Vítazstva, kde je hrob Neznámeho bojovníka, pocítíte výraznejšie to, čo kontrastne charakterizuje tieto dve miesta: ticho a ruch. Tak ako tiché zamyslenie patrí k námestiu Vítazstva, tak náhlivá horúčka kovitosti pulzujúceho veľkomesta patrí k ulici Marszałkowskej. Okolo hlavného nákupného centra je ešte množstvo stánkov s lákavou jarnou zeleninou, s rozličným občerstvením, najmä s chýrečnými šampiňónovými sendvičami, a náuči na chvíľu sa zastaví. Ruch v tomto meste neustále odmieňa v sebe tempo premien, ktoré prešlo... veď posledných štyridsať rokov zahrnulo v sebe predchádzajúcich sedem sto ročí.

Mňa na ulici Marszałkowskej čakajú dve zastavenia: Československé kultúrne a informačné stredisko a Palác vedy a kultúry. V našom kultúrnom a informačnom stredisku sa dozvedám o jeho činnosti — v podstate sa sústredí na prácu s knihou, prácu s filmom a dôležité miesto v nej patrí i výstavám. So záujmom si prezerám tú, ktorá je v priestoroch strediska práve inštalovaná. Nesie názov ZENIT a týka sa technickej tvorivosti mládeže. Zdá sa, že výstava pripravená v rámci akcie z príležitosti 40. výročia oslobodenia má veľký úspech najmä v

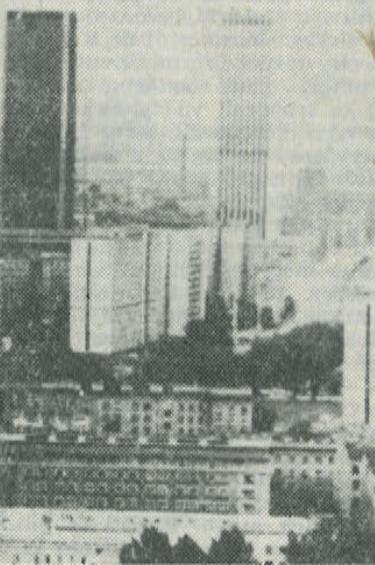

Foto: CAF

NIA

mladých ľudí, ktorí o ňu prejavujú neobyčajný úsmev.

Myšlienka navštíviť niektoré slavistické praviská v zahraničí skršla vo mne ešte počas sobjetu na IX. medzinárodnom kongrese slavistov v Kyjeve v septembri 1983, kde som v zápisovej delegácii z celého sveta märne pátrala po niektorých osobnostiach. Boli medzi nimi aj niektorí políci slovakisti a bohemisti. Hoci slovenina sa v Poľsku prednáša najmä na Jagelonskej univerzite v Krakove, vo Varšave je niekoľko významných slavistických centier, ktoré nemožno obísť. Jedným z nich je Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Warszawskiego, druhým Instytut Słowianoznawstwa PAN.

Palác vedy a kultúry je dominanta, ktorá vás spôsobí zorientuje, ak by ste náhodou v centre Varšavy blúdili. Moje kroky vedú na sedemnásť poschodie. Tu v Instytute Slowianoznawstwa PAN už na mňa čaká zástupkyňa riaditeľa prof. Haliny Janaszek-Ivaničkovej. Ak má naša vlast za hranicami verných priateľov, ak má naša kultúra, literatúra a jazyk obetavých propagátorov, tak prof. Ivaničková je rozhodne jedným z nich. Napisala niekoľko vynikajúcich prác z oblasti slovenskej a českej literatúry (známa je najmä monografia o L. Stúrovi Kochanek Slawy), je autorkou učebných textov pre slovenských polonistov, učebnice polštiny pre samoukov, zostavila viacero antológii atď. Halina Janaszek-Ivaničková prežila dlhší čas v Bratislave, kde na FF UK vychovala viacero vynikajúcich polonistov. „Často spomínam na svojich žiakov,“ hovorí, „boli veľmi usilovní a pracovití. Toto zázemie mi veľmi chýba, lebo svojich odchovancov som nechala v Československu.“

Pracovníci tohto inštitútu sa podielajú na plnení medzirezortného celoštátneho plánu, do ktorého sú zapojené všetky univerzitné a vysokoškolské slavistické centrá. Ten je zameraný na výskumnú úlohu: slovanské jazyky a literatúry, ich vývin a vzájomné vzťahy. Výsledky výskumov sa priebežne objavia v časopise *Slavica*, ktorý vydáva inštitút. Tieto veci sa mi zdajú inšpiratívne i pre nás. Ved Instytut Slowianoznawstwa PAN dlhodobo spolupracuje aj s Literárnovedným ústavom SAV v Bratislave a s Ústavom pro českou a svetovou literaturu ČSAV v Prahe. Pripravujú napríklad spoločne knihu o vzájomných vzťahoch slovensko-poľsko-českých. Vďaka iniciatíve Karola

Rosenbauma vznikla Komisia mnohostrannej spolupráce akadémii vied socialistických krajín v oblasti literárnovedného výskumu, presadzuje uplatňovanie marxistického prístupu v komparatívnom výskume svetových literatúr. Po nedávnej kríze, ktorú prežila poľská spoločnosť, v takomto duchu pracuje kolektív desiatich poľských slavistov na zostavovaní Encyklopédieho sprievodu po západno- a juhino-slovanských literatúrach, ktorý obsiahne posledných sto rokov. „Podujali sme sa na nevďačnú lexikografickú prácu,“ hovorí mi na rozlúčku profesorka Ivaničková, „aby slavistika nezostala vo vzduchoprázdro. Ved' treba mať na pamäti, že mosty porozumenia sa vytvárajú tak, že stereotypné predstavy národov o sebe sa vyvratia a ukazujú sa dôvody ich historického konania.“

Uniwersytet Warszawski sídlí na Krakowskom predmestí — jednej z najstarších veľkých varavských ulíc. Z hotela Europejski, kde som ubytovaná, je to len na skok. Instytut Filologii Słowiańskiej, ktorý chcem navštítiť, však umiestnili na ulici Szturmowej, čo je na jednom zo sídlísk — takmer na okraji mesta. Dlhzo sa motám v uliciach sídliska, ktoré je navias odobně iným sídliskám v mnohých iných mestách, v iných krajinách... Univerzitné budovy, keď ich napokon nachádzam, zdajú sa mi trochu monotone, nie také privetivé, ako stará univerzita v centre Varšavy. Možno to robi to neupravené okolie. Vydržím si až v pracovni riaditeľa inštitútu slavistiky, doc. Krzysztofa Wroclawského. Dozvedám sa, že univerzitný inštitút slavistiky má tieto katedry: katedru českej, slovenskej a lužickej filológie, katedru bulharistiky a juhoslavistiky, katedru staroslovenskych a starých slovenských literatúr. (Rustina sa prednáša v inštitúte rusistiky.)

Ti, čo poznajú dielo prof. Józefa Magnuszewského, mi iste dajú za pravdu, že jeho osobnosť je pojmom najmä v oblasti bohemistiky (čiastočne sa zaobera aj slovakistikou).

Prof. Magnuszewski je okrem iného autorom monografie Mickiewicz medzi Slovákmi a štúdiu v časopisoch, týkajúcich sa obdobia romantizmu v slovenskej literatúre. V súčasnosti sa spolupodieľa na Dejinnách európskych literatúr, ktoré vychádzajú v Państwowom Wydawnictwie Naukowom. Zatiaľ vyšli románske a germaniske literatúry a profesor Magnuszewski pracuje na slovanských literatúrach, kde bude aj kapitola venovaná slovenskej literatúre.

Známym centrom slavistiky v Poľsku je najmä Krakov, kde je na Jagelonskej univerzite lektorát slovenského jazyka. Ako to však vyzera s výukou slovenčiny vo Varšave? Samostatný lektorát zatiaľ nejestvuje, čo podľa slov doc. Wroclawského súvisí jednak s tažkosťami ziskávaním lektora a zabezpečiť mu vyhovujúce materiálne podmienky, a závisí aj od záujmu študentov. I keď vždy sa nájdu jednotliví nadšenci pre toto štúdium. Slovistiká je však na varšavskej univerzite zatiaľ len voliteľným odborom popri innej slavistickej špecializácii. „Bohemista ľahko číta aj slavistické texty,“ hovorí prog. Magnuszewski. „Studenti si vyberajú aj témy diplomových prác zo slovenskej literatúry.“ Ako sa však dozvedám, najradšej si vyberajú klasiku (Vajanského, Janka Kráľa), s novšou literatúrou je to horšie. Veľký záujem je o tvorbu A. Bednára (Balkón bol privysoko, Za hrst drobných, Hodiny a minuty), ale aj Vincenta Sikulu — medzi mládežou je úspešný román Majstri. A čo najnovšia slovenská literatúra? pytam sa už trochu stiesnene... Robia z nej semináre, ale v podstate to s nou vyzerá dosť „bledo“. Zdá sa, že na vne sme si čiastočne aj sami — ako obvykle vyvijame slabú, lebo takmer nijakú iniciatívu v tomto smere. Chybou je napríklad, že málo slovenských kníh sa dostane do Poľska. Univerzitná knižnica vo Varšave spolupracuje s Univerzitou knižnicou v Prahe, no žiadna slovenská knižnica nemá dohodu s nejakou knižnicou v Poľsku. To je v ostrom kontraste napríklad s výbornou spoluprácou s Bulharmi. Slováci sami by mali viac robiť pre propagáciu svojej literatúry (a kultúry vôbec), vydavateľstvá by hľadalo čas z času, kde sa mohli na univerzity, kde sa pracuje so slovenským jazykom, posielat novinky súčasnej slovenskej literatúry, alebo inou priateľou formou informovať zahraničné univerzitné pracoviská o našej najnovšej literárnej produkcií.

Kedže viem, že niektoré poľské vydavateľstvá pestujú družobné styky so slovenskými vydavateľstvami — rozhodla som sa ist tak trochu po stopách tejto spolupráce. Žiaľ, môj obraz o tejto spolupráci bude trochu neúplný, lebo som navštívila len varšavské vydavateľstvá, aj to len niektoré. Vybraťa som si tri: Arkady — vydavateľstvo umenovednej literatúry, Nasza Księgarnia — vydavateľstvo literatúry pre deti a mládež a PIW (Państwowy Instytut Wydawniczy).

Vydavateľstvo Arkady už niekoľko rokov úspešne spolupracuje i s bratislavským Tatram. Príkladom tejto spolupráce je veľa, na posledny ju dokazujú vydania niektorých slovenských kníh v poľskom preklade; kniha S. Tkáča (v preklade A. Czibora-Piotrowského) Ikony na Slovensku alebo L. Hlaváčka (v preklade E. Madaného). A. Dürer.

V spolupráci s Tatram najnovšie pripravujú na vydanie knihu Karola Vasulíka Slovenskí národní galéria (mala som možnosť dosťatočne dlho sa pokochať v návrhu obálky, keďže som ho niesla do Tatranu).

Najväčším súčasným projektom, na ktorom Arkady spolupracuje s Tatram a na výsledok ktorého už netrpezivo čaká poľská umenieľovná verejnosc, sú Dejiny umenia od Josepha Pišjana. Ako hovorí pani Alexandra, poľské vydavateľstvo Arkady spolupracuje i s ďalšími vydavateľstvami na Slovensku — Alfa, Obzor — a dúfa, že tieto vzťahy sa budú i naďalej úspešne rozvíjať.

Vo vydavateľstve Nasza Księgarnia stretávam ďalšieho veľkého priaľa Ceskoslovenska — malíara a grafika Zbigniewa Rychlického. Je jedným zo zakladateľov BIB, kde získal už niekoľko ocenení, a je nositeľom Medaily H.C. Andersena za literatúru pre deti. Vlastne iba pokračujeme v rozhovore, ktorý sme začali pri jeho nedávnej návštive v Bratislave. Ako zástupca riaditeľa Zbigniewa Rychlickiego tiež podporuje družobné styky vydavateľstiev Nasza Księgarnia so slovenským vydavateľstvom rovnakého zamerania, s Mladými letami. Náhodou je tu práve i výtvarníčka Olga Siemaszkowa, ktorá nedávno navštívila Bratislavu počas výstavy ilustrátorov literatúry pre deti a mládež v Poľskom informačnom a kultúrnom stredisku. Obaja spomínaní na Slovensko, na priaľov, ktorých u nás majú, vyzdvihujú vysokú úroveň našej knižnej ilustrácie. Vo vydavateľstve Nasza Księgarnia vyšlo už viaceru kníh od slovenských autorov (R. Morica, E. Gašparovej, L. Zúbkova, L. Ondrejová...). Nemalú zásluhu na tom má aj dlhoročná redaktorka Magdalena Kwiatkowska, ktorá mnohé z nich preložila a má o našej literatúre pre deti dokonalý prehľad. Navyše vie väčšinou citlivou odhadnúť, čo sa bude malým poľským čitateľom páčiť, čo možno bez obáv „presadiť“ do poľského prostredia. Najvýznamnejším čerstvým projektom v oblasti tejto spolupráce je príprava encyklopédickej kníhy pre predškolský vek Pramienok od Jána Navrátila. Preložila ju tiež M. Kwiatkowska a v Poľsku onedlho vyjde s ilustráciami Andrzeja Gordziewského (hoci značne upravená — najmä reálne, folklór a pod.).

V jednotlivých redakciách vydavateľstva sa oboznamujem s ich zameraním, s tým, čo vydali a čo pripravujú. Inšpiratívne pôsobia najmä knížky o huđe poľských skladateľov (Chopina, Moniuszku, Szymonowského...) pre najmenšie deti, v ktorých básnici a výtvarníci „zhmatávajú“ najcharakteristickejšie útvary z tvorby skladateľov s cieľom vzbudiť v deťoch ľásku k hudbe. V rámci výmeny skúseností by niečo podobné bolo podistým užitočné i u nás.

Cloveku sa nechce odtrhnúť od obrázkov plných rozprávkových bytostí. Myšlienkami som stále pri nich, keď ma na Námestí Starého mesta víta na jednom z rekonštruovaných domov rozprávkový Bazyliszek s netopierími krídłami. Malíari ponúkajú svoje obrázky, v ktorých znova a znova sa opakujú motívy čarovných záklut starej Varšavy. Romantické motívy, ktoré pripomínajú, že bolo treba veľa romanticko-neromantického nadšenia, aby sa nadviazalo pretrhnuté vláknou histórie, aby starý drožkár mohol rozvážať turistov, obdivujúcich historickú Varšavu.

AGÁTA HLAVÁČOVÁ
Nové slovo, Bratislava

Peter Jaroš

TISÍCROČNÁ

VČELA

(27)

POKRAČOVANIE Z PREDOSLÉHO ČÍSLA

Peter Pichanda si prvé dni a týždne v ruskom zajati veľa vytrpel. V najbližšom zázemí frontu bývali zajatci v drevencích, špinavých a zle vykurovaných búdach. Deň i noc ich zožierali vši, otravovali blchy, cičali ploštice a znervózňoval svrab. Dôstojníci sa k nim správili nevyberane a surov. Nadávali im, hrešili ich za každú maličkosť a často rozkázali celkom nezmyselne behať hodinu po nádvori alebo robiť drepy. Strava bola mizerná, často nijaká. Zajatcov mučil hlad.

V takých chvíľach, obyčajne večer, v ustnannej ubikácii upadal Peter do fantazmogorického snenia. Nájde sa mu zjavovaťa plná misa teplých bryndzových halušiek so škvarkami slaniny. Ponáral do nej roztrásené dlane, naberal si kopy halušiek a dravo ich pehal do rozzevených úst. Tako sa haluškami zadusil, ale hltal, preglal ich a omdlieval od ich prenikavej vône... Ale haluškami nebolo! Uzmené, špinavé a od hladu vychudnuté telá zajatcov chradli a chorlaveli. Máloktoj z nich však reptalo, lebo všetko v zajati bolo lepšie ako na fronte zákopová vojna.

Hlad, chlad a choroby ich trápili menej ako frontový strach. Pokojne znášali aj nadávky dôstojníkov „Svoľoč avstrijskaja!“, vydrali každodennú ťažku robotu, donutili sa znášať špinu i zimu. Deň čo deň kopali za frontom obrovské jamy. Do jedných pochovávali zajatcov, čo pomreli na zranenia, týfus či iné zajatecké choroby, do druhých zabitych ruských vojakov. Hádzali ich do jám ako zhniaté spráchnivé a nepotrebné kusy dreva, posýpali vápnom a zahrabávali. Nejeden zajatec, premožený hladom, zimou a robotu, ktorá mu nešla k duhu, odpadol priam vedľa masového hrobu a div sa doň v bezvedomí neskončil. Medzi vojakmi, ktorí ich strážili, sa však našli aj dobrí chlapia. Neraz im dovolili vyhraťať si spod snehu holými rukami a skrehnutými prstami repu či zemiaky, ktoré zostali na frontovom poli. Peter Pichanda si raz takto vylomil dva nechty. Obnažil si živé mäso a z prstov mu dlo mokvala krv. Mal však plné vrecká zemiakov a v náruči dve cukrové repy. Zohrieval ich na ubikácii vlastným telom a surové ukradomky jedol. Zadriemal s napchátnym žalúdkom a so zriedkavým blaženým pocitom myseľ na Máriu Radkovú. Zdalo sa mu, že sedí pri ňom na tvrdej pričíni, že mu fúka za boľavé nechty, berie si jeho ustatú hlavu do rúk a ſíka mu vo vlasoch... Počas jedného týždňa dostala skoro polovica zajatcov v baraku vlieu tmu. Mnohí to považovali za ťažstvo, lebo aspoň nemuseli ísť robiť. Aj Peter Pichanda sa niekoľko dní poloslepý potácal hore-dolu, opuchnuté oči mu slzili. V noci v úzkostiah žmúrkal a trel si nevidomé oči, cez deň v nádeji žmúrili nimi do teplého slinka. Možno by boli všetci načisto oslepli, keby strážcovia neboli odkiaľsi priviezli veľké sudy kapusty. Podelili kapustu medzi zajatcov. Každý jej zjedol najmenej päť kil. Najprv ich

však všetkých navštívila nevidaná hnačka a bitky poloslepých zajatcov pri latríne boli hámam zúrvejšie ako na fronte... Zrak sa im však vrátil, vlieca tma sa stratila a jedného dňa im dozorca oznamil, že už na druhý deň odchádzajú do ruského vnútrozemia, na polia, do dedin alebo mestských fabrik. Dozorca, usmieievavý ruský voják, ktorý bol Petrovi naklonený, mu pošepol: „Nebojsa, Peťa, už budet lučše, ty v Piter pojedeš!“ Peter, Peterburg, Petrohrad! Peter Pichanda nedokázal zadržať slzy a na druhý deň s radostou nastúpil do dobytčieho vagóna... Len pomaly sa vziaľovali z frontového záemia do ruského vnútrozemia. Pomaly sa vziaľovali od zákopovej vojny, ktorá len vo vlaku vyzerala nezmyselne a smiešne... Do Petrohradu cestovali celý týždeň. Tam určili Petra Pichandu na prácu v Putilovskom závode.

Pavol Žufanko padol, a tak vrah pomohol svojmu ku víťazstvu.

Koncom januára 1916 kapitulovala Čierna Hora a rafinskohorski vojaci ju celú obsadili. Čiernochorci sa však bránili húževnatou a nebojácnou. Muži aj ženy bojovali do poslednej kvapky krvi. V snehu okolo ciest, v lesoch všade sa povaľovali mŕtvoly mužov a ich žien, ktoré im pomáhali bojovať. Aj Pavla Žufanku zabil žena. Strelila mu do srdca a zatiaľ čo sa ho Karol Pichanda pokúšal prebrať k životu, Juraj Vicien Čiernochorku zastrelil a zúrivý sa vrhol k jej mŕtvole. Nepríčetne reval a kopal ženu do zadku: „Ty kurva, ty si zabil Pavla, ty kurva, už si aj ty dobojovala!“ Karol Pichanda zatlačil mŕtvemu Pavlovi Žufankovi oči a zrazil k zemi Juraja Vicenia. „Lež, ty somár, lebo zabijú aj teba!“ kričal mu na zemi do ucha a odrazu sa povrácal. Zašpinil Jurajovi hruď, sneh okolo neho a na koniec sa rozplakal. Juraj Vicien poklepal Karola po pleci a smutne sa mu prihovoril: „Nič si z toho nerob, ja som sa posral!“

Na druhý deň po boji obidvaja hľadali mŕtve tela Pavla Žufanku, ale už ho ne-našli. Smutní sa vracali do blízkej čiernochorské dediny, ktorú včera obsadili. Na ceste dobehli mohamedánsku rodinku. Muž sa niesol na somárikovi, na nose mal okuliare a číhal knihu. Žena cupitala s nošou dreva za ním.

— Stoj! — zreval Juraj Vicien.

Somárik, žena i muž zastali.

— Dolo! — prikázał mužovi Juraj Vicien a namieril na neho pušku. Muž zosadol zo somárika a nedôverčivo gánil na vojakov. Žena si hanbivo zakrývala tvár.

— Sadaj! — prikázał Juraj Vicien žene.

Stála, nehýbala sa. Strhol jej z chrba nošu dreva a žena sa konečne vyterigala na somárika. Rozflikala sa. Karol Pichanda vyhol nošu dreva mužovi na chrabát a postrčil ho dopred. Muž kráčal so zatažitými pästami, žena až do dediny plakala. Dedinčania hikali, ľmene vykrikovali, ale keď vo-

Advokáti Valent Pichanda a Ján Slabič taktiež narukovali a pracovali pri vojenskom súde v Ružomberku. Mária Radková ešte stále nemala správy od svojho Petra Pichandu. Chodila sa naňho vypytovať k Valentovi Pichandovi, ktorý uistoval, že Peter určite žije a pravdepodobne sa dostal do zajatia. Na vojnu išli ďalší Hybania. Benedikt Viliš a Juraj Greben narukovali do Košíc, kde ich po dvoch týždnoch navštívili manželky. Chlapia, ktorí mali sťastie a nenarukovali naďalej sa schádzali vo vyni u Ondra Mitrona a tuho diskutovali. Samo Pichanda bol stále nervózny. So ženou a najmladším synom niekedy neprehovoril celý deň. Myšiel neustále na svojich synov, ktorí bojovali na frontoch. Začiatkom decembra Pichandovi dostali z Ameriky balík a list. To sa ozval syn Samo, ktorý odišiel s Evou Švandovou do Ameriky. Balík a list dostala aj Gita Švandová od svojho muža Mateja a dcéry Evy. Švandovci a Pichandovi si rozdelili skromné darčeky.

jaci namierili na nich zbrane, rýchlo zmizli vo svojich domoch. Na druhý deň sa však v dedine vzbúrili všetci muži a chceli sa vrhnúť na vojakov so sekerami a nožmi. Len-len že ich utíšili. Rozišli sa iba vtedy, keď videli ako Karola Pichandu a Juraja Vicenia viedie stráž do vojenskej basy. Týždeň z nej vykukovali malým okienkom, a keď nebohohvali, ani inak nenadávali. Karol Pichanda roztúžene vyzdychal: „Ech, bratku, ale je tu všade okolo krásne! Keby nebolo treba bojať, maľoval by som tu od rána do večera!“

Ján Vicien točil v Debrecíne dennodenne delové gule a stále ich nebolo dosťatok. Po večeroch si vravieval: „Keď to takto pôjde, ja sa už domov nevrátim, ale zostaňem na Maďaroch. Súrodenči nech si podelia majetok a pracujú na poli, ja im nebudem zavadzať. Prižením sa k Marte Koláčzovej, splodíme deti a dajako vyžijeme!“ Ale Marta Koláčzová sa páčila aj Bélov Dódymu, ktorý v tej istej fabrike tiež totiel delové gule. Zabídal do Jána Vicenia každý deň, posmieval sa mu a robil napriek. Raz ráno ho Béla postrčil a Ján Vicien spadol do veľkej tapše s petrolejom, v ktorej Marta Koláčzová spolu s inými dievčami umývala a čistila súčiastky strojov. Petrolej vyšľachol do vysoku a obostriekal dievčatá. Marta Koláčzová zdesene vykrikla. Ján Vicien sa zviechal, skočil na smejúceho sa Bélu Dódyma a skôr ako sa ten nazdal, stríl mu hlavu do petroleja. Dôdy sa však vyšmykol a strhol k sebe Jána Vicenia. Obidvaja sa vyzávali v petroleji a robotnici, muži aj ženy, sa na nich veselo zabávali. Len Marta Koláčzová stála nemo a v úžase si zakrývala ústa, aby opäť nevykrikla. Iste by sa to bolo zle skončilo, keby nebol prišiel na návštěvu fabriky generál Tóth. Chlapia len-len že stihli odtrhnúť od seba Vicenia a Dódyma, z ktorých cicerkom stekal petrolej. Majster však nič nezbadal, lebo práve počával generáloví Tóthovi do náručia veľkú delovú guľu so slovami: „To je nás malý darček pre vás, osloboditel nás! — Ó, ó, ó!“ zvolal nadšene generál a obrátil sa k všetkým s krátkym prejavom: „Dakujem za nádherný suvenír! Viem ho náležite oceniť... Vlast vám d'akuje za nádherné gule! Nech je naša delová guľa trdšia ako žula...! Nech sa hrozných gúľ našich boji každý nepriateľsky šík! Hurá, burá, hurá!“ Generálom vynáčení robotníci opakovali zakriknutie: „Hurá, hurá, hurá!“ Tenký a pisklavý majstrov hlas všetkých prekriačal. Generál s guľou v náruči podal niekoľkým rukám, potom strmo zasalutoval a parádnym pochodovým krokom sa pobral k východu.

Ondra a Fera Viliša teda v zajati od seba oddelili.

Ondro pracoval na poli u statkára Palánka a nevedel sa nasýtiť krásnej a úrodnnej-

ukrajinskej zeme. Slúžka Marusia ho neraz prichytila, ako ukradomky hladká voňavú černozem, ako ju presýpa pomedzi prsty a oponiava. „Smutno, Andrej, smutno?“ spýta sa Marusia a on si len ľažko vzdychol. Pozrel sa do Marusiných uhrančivých očí, pohladkal ľahku jej čierne vlasy a prešiel prstom po jej vlnkých perách. Uhryzla ho, pritúlila sa k jeho ruke, a keď ju k sebe privinil, rozosmiala sa mu na hrudi. „Domov sa mi žiada, domov!“ povedal potichu a Marusia sa smiala ešte väčšmi.

Fero Viliš uviazol priamo v Kyjeve. Najprv zametal ulice a potom pracoval vo fabrike na spracovanie mlieka. Tam nadabil na bolševikov. Akoby sa pred ním neboli vôbec ostýchali, lebo sa otvorené rozprávali. Počúval ich s nedôverou, čudoval sa tomu, čo hovorili, ale neprotirečil im. Keď sa ho pýtal, kto je, odkaľ je a čo doma robil, odpovedal smelo a pravdivo. Uverili mu a po roku ho začali pozývať na svoje tajné schôdzky. Tam sa dozvedel, že cheči zvrhnúť cársku a cárizmu zničiť revolúciu. Najprv mu stislo srdce od strachu, ale neskôr si zvykol. Naučil sa ich program naspmatiť a slová Lenin, strana, proletariát, revolúcia, ktoré počul prvý raz na ich schôdzkach, mu prestali znieť cudzo. Ani nezbadal, ako začal bolševikom veriť...

Mária Radková si skoro zúfala, keď pozrela na seba v zrkadle. Tvár vychudnutá, oči vpadnuté, modré kruhy pod nimi a telo vycivené. Pod lacnou blúzkou sa jej sice napínalo poprsie, ale lono bolo studené, bez žiadosti. V kuchyni pokašlavala chorváta mat nad čajmi z liečivých bylin. Mária odhodila zrkadlo na posteľ oprela si hlavu o pefast a ticho sa rozplakala. Večer čo večer ju premohla slabosť a telo ju po unavujúcich šichtach v papieri nechcelo posluhať. So sebzaprenim, s vypätním všetkej vôle sa zviechať a vyšla do mesta. S troškou peňazi v hrsti pobebovala z obchodu do obchodu, a kym zohnala trochu mlieka, chlieb a pár zemiakov, bola na smrť ukonaná. Niekoľko klopali na dvere čierne obchodníci, úžerníci či priekupníci a ponúkali za drahé peniaze potraviny, obuv, oblečenie či kurivo do pece. Pýtal však toľko, že to nemohla kúpiť. Po nedelach sa spolu s chorou matkou vyberali do blízkych dedín a skúšali kúpiť stravu od roľníkov. Peniaze však akoby prestali mať cenu a roľníci nechceli nič predávať. Po celodenných nedeľných výpravách, ak sa nad nimi zlutovali dve-tri sediačky, vracať sa domov s pár vajcami v bátochoch, s trochou mûky, s vychudnutou slepkou alebo s pár kilami zemiakov. V Bielom Potoku uprosila na kolenach lesného dozorca Maruniaka, matkinku bratrancu, aby zadovážil fúru dreva. Plakali s matkou od radosti, keď bolo drevo zložené a rozvonialo na ich malom dvorčeku. Po troche ho po večeroch píli, rúbali a triesky ukladali do stôšokov. Hoci si Mária lihala večer do posteľe veľmi ukonaná nezaspalá niekoľko celú noc. Mátali ju divé a strašné predstavy. Neraz videla Petra Pichandu zabitého na poli, bez hlavy, bez ruky či nohy, a seba v studenej mučiarne. A možno je už mŕtvy, precitla z polospánku, možno ho zabili v cudzej krajinе. Alebo na mňa celkom zabudol, skučala do skrúvaného podhlavníka. Zabudol načisto, našiel si iné dievča, tomu sa díva do očí, šepká vrúčne slová a už sa nikdy nevráti. Nie, nie, nie, bránila sa a zatínaťa prsty do slameníka. Peter žije, presvedčala sa, žije a myslí na mňa každý deň. Čoskoro sa ozve, alebo príde, zjaví sa nečakane a stisne ju v náruči... Zavčasť ráno, keď by už bola možno aj zaspala, musela vstávať. Dvíhla sa z posteľe s odporom. Lahostajne a s nechutou sa obliekla. Usmiala sa nenápadne iba vtedy, keď si opäť spomienula na Petra a v duchu si opakovala: „Jemu je ešte horšie! On musí tažšie veci vystať! Nie, nepoddám sa ani ja!“

Zandári a ich pomocníci sa len tak mrvili od domu k domu a rekvirovali roľníkom obilie. Kristína Mitronová sa nebojáčne zavesila ich veliteľovi na ruku, mykla ho, obrátila k

Kresba: Areta Fedaková

sebe a ukázala na tri vrecia zbožia, ktoré jej nechali v sypárnici: „Z toho máme vyžiť do novej úrody? Muž mi bojuje v Haliči, v Besarabii, v Srbsku, na talianskom fronte či kde v psej materi, a vy ma takto okrádate?“ Zandár trhol rukou, osloboďil si ju a prisne povedal: „Také je nariadenie! Za rekvirovanej obilie dostanete peniaze!“ „A čo si za ne kúpim?“ skrikla Kristína. „Aj tak nikde nij nedostat. Vari mám nakupovať u priekupníkov? To by som čoskoro musela predať dom a aj tak by sme podochli od hladu!“ Zandár utrúsil lakonicky: „Vojna je vojna!“ Kýval svojim a všetci sa pohli k susednému domu.

Doobeda o deviatej hodine vošlo do Gerschovo pohostinstva dvadsaťpäť po zuby ozbrojených žandárov a pred pohostinstvom čakali na nich dva konské povozy. Žandári vyjedli krémárovi všetky zásoby, napili sa piva a obstali katolicky kostol. Žandársky veliteľ ukázal farárovi Domancovi prípis a ne-pokojne prestupoval na mieste. Farár Domaneč prečítal papier, ktorý mu takmer vypadol z roztrásených rúk. „Nech je vôle božia!“ povedal hned potom skrúšený farár, prekrižoval sa, vrátil prípis veliteľovi a pozrel na vežu. „Skôr ako ich zhodíte, dovolte na nich naposledy zazvoníť.“ Žandársky veliteľ prikýval a pokynul podriadeným. Styria žandári vybehli na vežu, rozkývali zvony a prenikavo zvonili. Ku kostolu sa začali zbiehať ženy, deti a chlapci. Žandári si nasadili na pušky bajonetы. Farár Domaneč stál bez pohnutia, len oči mu slzili. Odrazu zvony stichli, okná na veži sa roztvorili a čoskoro padol k zemi najmenší zvon. Ludia dolu zhikli, zhrčili sa dokopy a mnohé ženy sa rozplakali. Keď dopadol na zem aj štvrtý zvon, žandári ich naložili na jeden z konských povozov a všetci sa pohli k evanjelickejmu kostolu. Pred kostolom ich čakal farár Kreptúch. Prečítal si nariadenie, pokojne ho vrátil, prekrižoval sa a požiadal veliteľa. „Dovoľte naposledy zazvoníť aj na týchto.“ Veliteľ opäť prikýval a pokynul svojim. Čoskoro sa zvony rozhlaholili. Národ okolo sumel, ozvali sa výkriky nesúhlasu, ženy sa rozplakali a deti nepríčetne vrieskali. Farár Kreptúch vošiel dôstojne do otvorených dverí

kostola, prešiel k oltáru, kľakol si a začal sa modliť. Ludia sa chceli prestísniť za ním do kostola. Zastali a cívli iba potom, keď žandársky veliteľ vystrelil do vzduchu. Zvony stichli, okná na veži sa otvorili. Najmenší zvon vyletel z okenného otvoru, prevrácal sa vo vzduchu, robil kotrmelce a jeho srdce zvonilo dovtedy, pokiaľ hlucho nedopadol do trávy. Národ okolo zhikol, výkriky nesúhlasu sa znásobili, ženy začali skučať, skuvináť, zalamovať rukami vysoko nad hlavou a malé deti sa opäť rozvrešťali. Žandári zaštrngali bajonetmi, pokročili dopredu a osťria ich zbraní sa takmer dotkli ženských hrudi. Ozvali sa výkriky: „Dost bolo vojny!“ — „Nech bojujú páni?“ — „Syna ste mi zabili!“ — „Deti moje, siroti, otca vám skántrili!“ Ženy sa začali tlačiť pomedzi bajonety a cívli opäť iba vtedy, keď žandársky veliteľ znova vystrelil. Medzitým typu odkvacol do trávy druhý zvon a vo vežovom okne sa zjavil tretí. Anna Žufanková sa vymrštila dopredu, zohnúta podbehla popod bajonet a v okamihu sa ocitla za chrbtami žandárov. „Zadržte ju!“ ozvali sa výkriky. Dvaja-traja žandári sa obrátili, vykročili za Annou Žufankovou, ale hned aj zastali. Anna Žufanková stála na mieste, kde dopadli zvony. Prenikavo skrikla: „Syna ste mi umučili, syna ste mi zabili!“ Roztiahla ruky, roztvoriла náruč padajúcemu zvonu, ktorý sa odleplil od vežového okna, a opäť zvolala: „Syn môj, Paľko, idem za tebou!“ Vtedy už národ okolo zarazene a zdesene mlčal. Chvíľu sa mohlo zdáť, že Anna Žufanková naozaj chytí veľký zvon do náručia, že ho zadrží nad zemou a potom položí mäkké do trávy. Zvon však roztrážil ženinu náruč napoly a svojou vágou ju vboril do zeme. Národ najprv len ticho ochkol. Žandári zabudli na ostražitosť, sklonili bodáky a aj oni v úzase civelí na výjav. Čoskoro sa však ženy a deti divo rozplakali, rozvrešťali a rozskúvňali. Všetci vo veľkom okruhu obstali zvonom pritiačenú Annu Žufankovú, ktorá už ani nemukla. Nikto sa k nej neodvážil priblížiť. Z veže zbehol zadýchčaný žandár a zahľásil svojmu veliteľovi: „Najväčší zvon nemožno vyhodiť, neprejde cez oblok!“ Veliteľ s porozumením prikýval a žandár sa iba teraz obzrel na nebohú Annu Žufankovú.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Nehasme zelené svetlo

Statistika dokazuje, že obyvatelia našej krajiny vydávajú na potraviny okolo 50 percent svojich príjmov. Ale spoločnosť to vidi inak. O tom, že je práve tak, môžu svedčiť skúsenosti z rokov 1958, 1970, 1976 a 1980. Príčinou protestov pracujúcich v týchto rokoch bol nedostatok potravín, ako aj s tým spojené návrhy zvýšenia cien na základné potravinové články. A pripomeňme, že v decembri r. 1970 navrhovali zvýšenie cien o 30 percent. V júni r. 1976 podobne. Následky týchto protestov proti deficitu potravín v štyridsaťročí sú známe.

Treba pripomenúť, aké boli v týchto dramatických obdobiah rozhodnutia strany a vlády. V r. 1957 zrušili vysokú daňovú progresiu voči väčším gazdovstvám, odstúpili od rýchlej koletivizácie, zvýšili výkupné ceny poľnohospodárskych produktov. V r. 1971 zrušili povinné dodávky, nezvýšili pozemkovú daň, zvýšili výkupné ceny, zlepšili zásobovanie umelými hnojivami, koncentrámi a jadernými krmivami, strojmi a inými prostriedkami poľnohospodárskej výroby. Následky boli okamžité, plné chlievy ošípaných a vo výkupných strediskách dlhé fronty, ľažnosti v spracovaní dodaného jatočného dobytka.

Ziaľ, už v r. 1976 nesmelé zmeny výkupných cien sa zlúčili s oficiálne nezverejnjenými rozhodnutiami obmedzovania súkromného poľnohospodárstva. Teda nátlak na preberanie pôdy, často protipravne. Zákaz predávania súkromných gazdovstiev. Obrovské náklady takého hospodárenia samozrejme prinášali veľké straty a produkcia potravín sa vôbec nevyzvala. Jedným slovom — po každej takejto „zátačke“ v poľnohospodárskej politike a celom hospodárstve zažívali „zelené svetlo“ pre poľnohospodárstvo. Ziaľ, zanedľho po viac-menej takto uspokojených požiadavkách spoločnosti na potraviny, svetlo tmaľo, mihotalo, aby sa nakońec zmenilo na žlté a dokonca červené.

Po auguste r. 1980 PZRS a ZES vypracovali smernice poľnohospodárskej politiky, smerujúce k zlepšeniu podmienok produkcie a života vidieckeho obyvateľstva. Správne a výhodné boli tie tieto predpoklady. Okrem iného zvýšili o 100 percent výkupné ceny jatočného dobytka a trojnásobne obilia. Mimoriadny zjazd PZRS ešte rozšíril predpoklady poľnohospodárskej politiky. A spoločné plenárne zasadnutie ÚV PZRS a ÚV ZES upresnilo, čo a ako robiť, aby v krajine ne-

chybovali potraviny. Okrem iného, uznali v ústave PIER zaručenie trvalosti rodinných gazdovstiev, udržania rovnnej parity obyvateľstva zamestnaného v poľnohospodárskej produkcií a mimo poľnohospodárstva a v štátnom rozpočte na investície výdelenie 30 percent na rozvoj poľnohospodárstva a hospodárenia potravinami, ako aj vyrovnanie podmienok pre všetky sektory poľnohospodárstva.

Nuž čo! Zapisali tento roľnícky zápis v ústave. Zmenili daňový systém. Realizuje sa zásada jedného poľnohospodárstva. Zvýšili výrobu niektorých strojov a poľnohospodárskeho náradia, zaistujúce pokrytie požiadaviek trhu na základné stroje pre pestovanie a zber plodín. V roku 1981 zvýšili výkupné ceny jatočného dobytka a obilia, ako aj ostatných poľnohospodárskych výrobkov, čo vo výsledku umožnilo roľníkom v roku 1982 dosiahnuť o 11 percent výššie zisky, ako pracujúcim mimo poľnohospodárstva. Čiže v týchto dvoch rokoch parita vyhadená v uzneseniacach spoločného plena bola pre roľníkov priznává. Na poľnohospodárstvo a hospodárenie s potravinami, teda aj na priemysel pracujúci pre poľnohospodárstvo vydali menej ako 25 percent prostriedkov určených v štátnom rozpočte na investície. Teda nezrealizovali úplne uznesenia strany v tejto oblasti.

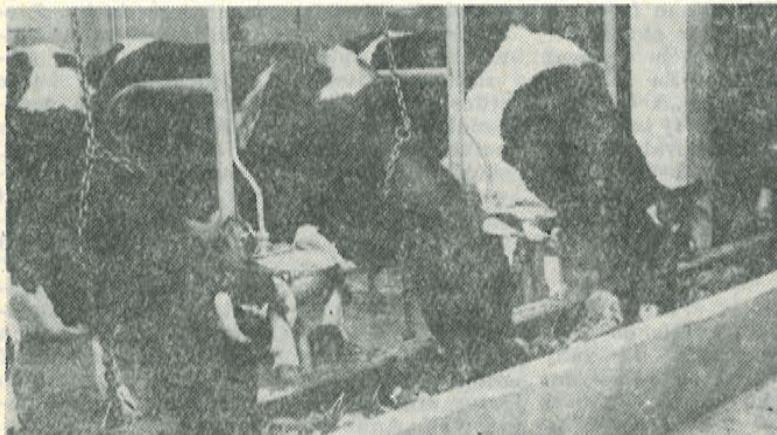
Zároveň s pôsobnosťou oboch strán a vlády smerujúcimi k

zlepšeniu situácie v poľnohospodárstve, realizáciu uznesení Mimoriadného zjazdu PZRS a spoločného plenárneho zasadnutia, bolo počut' mienky niektorých kruhov, ktoré pochybovali o správnosti ustálenej poľnohospodárskej politiky. Okrem iného to, že roľníci sa obohacujú na úkor miest, ktoré chudobnejú, teda, že nie je správne veľa platiť za poľnohospodárske produkty vo výkupe. Padali dokonca aj také návrhy, aby umelé hnojivá a iné výrobne prostriedky využívali a za to dovážali potraviny, lebo roľníci ich nevedia náležite využiť. Je pravdou, že orgány štátnej moci nebrali ohľad na tieto mienky, ale čosi z toho ostalo v myslach mnohých ľudí a zneponkuje nemalú časť spoločnosti v mestách. A to je zle! Prečo?

Tieto protiroľnícke reči prenikajú do mysle niektorých činiteľov zodpovedných za ekonomiku krajiny. Cím totiž vysvetliť oficiálne výpovede činiteľa vo vysokej funkcií v Plánovacej komisií k skupine poslancov, že dedráždanie smerníc o určení 30 percent investičných nákladov na poľnohospodárstvo a hospodárenia s potravinami je nereálne.

A predsa vieme, že poľnohospodársko-spracovateľský priemysel trpi na nedostatok investícií, dožaduje sa finančných prostriedkov, keďže nemôže spracovať výkupné produkty. A predsa jestuje a platí zvláštny program

POKRAČOVANIE NA STR. 23

Stav dobytka v roku 1970 — 10,8 miliónov kusov a v roku 1985 — sa plánuje 15 — 15,5 miliónov kusov

Nové stroje pro rolníky

V našem zemědělství pracuje již kolem 700 typů nejrozmanitějších zemědělských strojů. Neštáti to však uspokojit všechny potřeby zemědělství a proto se každoročně objevují nové druhy.

Také letos bude několik novinek. Např. továrna na zemědělské stroje Agromet-Unia v Gružidzi zahájila výrobu nesených pluhů s hydraulickým zajištěním, které jsou určeny pro středně hlubokou a hlubokou orbu, zvláště na kamenitých půdách. Hydraulický systém zabezpečuje těleso pluhu a ramene před přetížením. Tento pluh musí být napojen na traktor o vysokém výkonu.

Továrna na zemědělské stroje Famarol v Slupsku nabízí jednorádkový kombinovaný sklizeč cukrovky Poseidon 2. Je to zjednodušené provedení sklizeče Neptun. Sklízí zároveň listy i kořeny, které nakládá přímo na vlečný vůz. Výkonnost kolem 1 ha denně. Úspěšně ho lze kombinovat s traktorem C-330 a C-360.

Kombinovaný sklizeč brambor Karlik je novým výrobkem továrny ve Strzelcích Opolských. Sklízí brambory z jednoho rádku, je přizpůsoben pro lehké, málo kamenité půdy. Během dne jim lze vykopat a naložit na vlečnák brambory z 1 ha. Praje s traktorem C-330 a C-360.

Kombinovaný sklizeč brambor Karlik je novým výrobkem továrny ve Strzelcích Opolských. Sklízí brambory z jednoho rádku, je přizpůsoben pro lehké, málo kamenité půdy. Během dne jim lze vykopat a naložit na vlečnák brambory z 1 ha. Praje s traktorem C-330 a C-360.

Silážovaná zelená masa by mala byt dôkladne stlačená a všetky činnosti spojené so silážovaním by mali byt vykonávané rýchlo. Dlhé obdobie pripravy siláže, slabé stlačenie, ponechanie kopcov bez prikrycia a na dôvodek nesprávny pomer objemu k vonkajšiemu povrchu, to sú hlavné činitele, ktoré majú vplyv na nízkú kvalitu siláže a straty dosahujúce 50 percent.

Silážovaná zelená masa by mala byt dôkladne stlačená a všetky činnosti spojené so silážovaním by mali byt vykonávané rýchlo. Dlhé obdobie pripravy siláže, slabé stlačenie, ponechanie kopcov bez prikrycia a na dôvodek nesprávny pomer objemu k vonkajšiemu povrchu, to sú hlavné činitele, ktoré majú vplyv na nízkú kvalitu siláže a straty dosahujúce 50 percent.

Rozdrobovanie zelených rastlín, určených na siláž, je podstatné nielen z ohľadu na proces silážovania, ale aj pre techniku zberu a konštrukcie strojov používaných pre zber zelených rastlín. Dôkladne rozdrobené zelené rastliny obmedzujú efektivitu strojov, najmä pri veľkom množstve zelenej masy. Avšak na druhej strane, rozdrobenie uľahčuje uloženie silážovaného krmiva v silážnej jame a jeho vyberanie.

Jedným zo spôsobov zaistujúcich produkciu kvalitnej siláže je silážovanie mierne zvädnutých a usušených rastlín. Obsah kyselin v siláži zo zelených rastlín so zvýšeným obsahom suchej masy sa stvára v celkom inakšie, ako v siláži s prirodzenou vlhkostou. Táto siláž obsahuje menej kyseliny maslovej ale viac kyseliny mliečnej.

Straty krmovinových zložiek pri výrobe siláže zo zelených rastlín mierne zvädnutých a usušených sú menšie. Pri zvýšenom množstve suchej masy sa znižujú straty surových bielkovín, minerálnych zložiek a organických substancií. Menšie straty sú spôsobené nevytekáním štavy, ako aj odstránením bakterií kyseliny maslovej a hnilobných bakterií z procesu kvasenia. Veľkosť strat závisí od typu nádrže a spôsobu jej prikrytie.

Stránku pripravil:
ZBIGNIEW RUTA

Vlaňajší majster Európy Alois Pek (v strede) v sprievode Holanďanov Jonkmana a Djagena

ČESKOSLOVENSKÁ KULTURISTIKA

Túžbu po pekne vytvarovanej postave s objemnými bicepsmi a tricepsmi, po sile a krásu a snahu aspoň sa priblížiť lákavým vzorom z obrázkových časopisov skrýva v sebe vari každý človek. Splnenie, takýchto túžob poskytuje kulturistika, jedna z najmladších športových disciplín, ktorá sa naposledy rýchlo rozvíja v mnohých krajinách.

Začiatky kulturistiky v Československu pripadajú na rok 1962, keď pri vzpieračskom oddiele VSS Košice vznikol kulturistický kružok, ktorý sa čoskoro preordil na prvy kulturistický oddiel. O rok neskôr sa už konala prvá súťaž, ktorej sa zúčastnilo 17 seniorov a 14 juniorov z 3 košických a jedného prešovského oddielu. Záujem o kulturistiku rýchlo rastol, vznikali ďalšie oddiely o.i. v Trnave a Bratislave, ktorá sa zanedlho stala mekkou tohto nového športu. To spôsobilo, že v r. 1964 pri čs. vzpieračskom zväze vznikla ústredná komisia kultúrnu, z ktorej sa o päť rokov vytvoril samostatný zväz kulturistiky.

Veľký význam pre rozvoj kultúrismu nielen na Slovensku ale vôbec v ČSSR zohrala Bratislava, kde sa od r. 1965 vo vysokoškolskom internáte Mladá Garda konala známa súťaž o Pohár časopisu Tréner a kde sa v r. 1968 uskutočnili aj prvé majstrovstvá ČSSR. Zanedlho sa dostavili aj orvá medzinárodné úspechy.

Sériu víťazného faženia československej kulturistickej školy, ktorá si získala uznanie nielen v Európe, ale i vo svete, začal Peter Stach ziskom zlatej medaily na Majstrovstvách Európy 1975 v Amsterdame. V jeho šlapajoch pokračovali ďalší — Tlapák, Pek, Dantlinger, Holič, Uriček, Minařík, Jastrzebski, ktorí na európskych a svetových

šampionátoch vybojovali spolu 22 zlatých, 11 strieborných a 12 bronzových medailí. To všetko prakticky za posledných desať rokov.

Máloktočí šport sa môže pochváliti takýmito výsledkami. Máloktočí športovec vlastní vo svojej zbierke trofejí striebornú a bronzovú medailu z MS a dve zlate z ME ako Peter Stach, či 3 zlaté z ME a 2 bronzové z MS ako Anton Holič. A málokto sa môže popýšiť 9 titulmi majstra ČSSR ako Peter Uriček, ktorý vo svojich tridsiatich ôsmich rokoch je stále veľkou osobnosťou nielen na šampionátoch, ale i mimo nich.

K úspechom čs. kulturistiky patrí i neustály vzostup výkonnosti silového trojboja. Napr. Miloš Snajdr dosiahol v nom 900 kg — mŕtvy tah 365 kg (neof. európsky rekord), tlak na lavičke 242,5 kg a drep s činkou 297,5 kg.

Kulturistika však nie sú len hory svalstva a tony nadviňaného železa, ale je to v prvom rade zdravie, síla a krása. Preto za posledné roky veľmi vzrástol záujem o jej rekreačnú formu — kondičnú kulturistiku. Venujú sa jej tisícky mužov a žien, ktorí si chce upevniť zdravie, zlepšiť fyzickú kondiciu, skrásiť svoju postavu. Pre ženy je tou najlepšou „kozmetikou“. Nie div, že v súčasnosti pestuje tento šport ČSSR vyše desať tisíc kulturistov organizovaných v 307 oddieloch a ďalšie tisíce neorganizovaných. K jej masovému charakteru prispieva i tradičná súťaž Hľadáme najsilnejšieho učňa, najzdatnejšiu učnicu, ktoréj sa napr. vlni zúčastnilo vyše 50 tis. osôb. Niet pochybnosti, že z roka na rok bude záujemcov o tento šport pribúdať.

JÁN KACVINSKÝ

Hviezdy svetovej estrády

RUSH.

Slovo rush znamená hluk, búrlivú zmenu, a preto tento výraz výstižne charakterizuje hudbu rockového tria z kanadského Toronto. Viacerí odborníci ho počítajú za najlepšiu skupinu posledného obdobia.

Skupinu založil v roku 1968 gitarista Alex Lifeson a basgitarista Geddy Lee. S bubníkom Johnom Rutseyom nahrali prvé skladby v štýle známej skupiny Black Sabbath. Rutsey však ďaleko zo skupiny odišiel a na jeho miesto prišiel Neil Peart, ktorý sa stal zároveň autorom väčšiny textov.

Skupina zo začiatku tvorila hudbu v štýle hard rocku, ktorú však zanedlho skončila dvojalbumom Celý svet je javisko. Už ďalší album s názvom 2112 ukazuje smer jej ďalšieho vývoja. Je to progresívny rock. Hoci sú znamenitími inštrumentalistami, ich ambicie sa neprejavujú dlhými sólami, ale v perfektnej prezentácii živého repertoáru.

Nasledovala ďalšia nahrávka albumu Rozlúčka s kráľmi, ktorá najmä dlhšími kompozíciami syntezátorov a akustických gitár pripomína hudbu súborov Genesis a Yes. Ich dravosť, ktorou sa uviedli vo svojich začiatkoch, potvrzuje i ďalšia platená Hemisféry nadvážujúca titulnou skladbou na kozmickú odyseu, ktorou sa začala skladba Cygnus X 1 na predchádzajúcom albu. Textami plnými výrazov zo slovníka science fiction mapuje skupina vesmír a hľadá kódy rovnováhy pre súhvezdia snov a možností. Nasledujúce albumy, v tom o.i. Pohyblivé obrazy, sú vlastne kryštalizáciou ich progresívneho rocka a veľa nového neprinášajú.

Po dvojročnej prestávke v nahrávaní platení, ktorú si skupina nahradila častejším vystupovaním na koncertných podiach, nie len v Kanade, ale aj v niektorých európskych krajinách, kde si získala veľkú popularitu, vysiel jej ďalší album Signály. Pre mnohých bol čiastočne prekvapením. Totiž na kratších skladbách sa objavuje vplyv novej vlny: sú tu opäť hard-rockové prvky a vari ešte mäkši zvuk bez exponovaného spevu.

Skupina Rush, ktorú sme mali možnosť niekoľkokrát vidieť a počúť v našom televíznom programu „Slágre dvojky“ (2. programu) sa výrazne vymyká z prevažnej väčšiny angloamerických súborov — prešlapujúcich hlučne na mieste — a nepochybne si zasluluje pozornosť. (jš)

Takto beží najrýchlejšia maratónkyňa na svete, Nórka Ingrid Kristiansenová, ktorá tento rok v Londýne zabehla trasu 42 195 m za 2:21:06 hod. Je to výsledok, ktorý by jej dal ďalej na Olympijských hrách v Melbourne (1956) zlatú medailu v súťaži mužov. 29-ročná Nórka, matka dvojročného syna, ktorá od r. 1980 znamenite behala na lyžiach, sa naposledy dostala do vynikajúcej formy. V posledných dňoch júla prekonala tak tiež svetový rekord žien v behu na 10 km časom 30.59,42 min., ktorý je o viac ako 14 sek. lepši ako predošly rekord Olgy Bondarenkovej (ZSSR). Pre zaujímavosť uvedieme, že takéto výsledky dosahovali v prvých rokoch po vojne dobrí bežci na svete. Kondičia a vytrvalosť tejto obdivuhodnej bežkyne imponuje.

ZO ZASADANIA ÚV KSSCaS

V Krakove sa 28. júla t.r. konalo plenárne zasadanie ústredného výboru našej Spoločnosti, ktoré viedol predseda ÚV Ján Molitoris. Bolo venované realizácii uznesenia VII. zjazdu KSSCaS, voľbám do Sejmu PLR, zmenám v stanovách, rozpočtu na rok 1985 a organizačným záležitosťam.

Plnenie rozhodnutí VII. zjazdu, ako na zdôrazňovalo v správe, s ktorou oboznámi prítomných úradujúci člen ÚV František Šoltýs, prebieha v mnohom súhlasne s pracovným plánom na tento rok, hoci v niektorých otázkach sa žiaľ, nepodarilo dosiahnuť žiadny pokrok. Za úspešnú treba o.i. považovať našu účasť na takých podujatiach ako Spišská zima, Oravská jar, Folklórne slávnosti v Detve '85, oslavu MDD v Krakove a pod. Vydarila sa prehliadka folklórnych súborov KSSCaS v Krempachoch a vo viacerých obciach i akcia zápisov na slovenčinu. Nadálej však nie je vyriešená otázka miestnosti pre sídlo ÚV, čo adresujeme krakovským úradom, ako aj problém oneskoreného vychádzania Života, hoci — ako sa zdá — v poslednom období sa tu začína niečo zlepšovať.

V súvislosti s bližiacimi sa voľbami do Sejmu PLR sa ústredný výbor obrátil s výzvou na krajanov o aktívnu účasť v predvolebnej kampani a októbrových voľbách (text výzvy sme uverejnili v agustovom čísle Života) a súčasne rozhodol prihlásiť na celostátnu listinu kandidátov kr. Františka Kovalčíka.

Účastníci zasadania sa oboznámi s prípomienkami administratívnych orgánov k stanovám KSSCaS a rozhodli sa prediskutovať túto otázkou na nasledujúcom plenárnom zasadení ÚV.

Prítomní si zároveň vypočuli správu o plánovanom rozpočte na tento rok a o schválenej dotácii, ktorá — ako konštatovali — nesťačí kryť všetky požiadavky našej Spoločnosti, najmä v oblasti základnej kultúrnej činnosti. V súvislosti s tým bolo rozhodnuté určiť existujúce prostriedky na vybavenie skutočne najzsúrnejších potrieb v niektorých MS.

Počas diskusie, ktorej sa zúčastnilo 17 krajanov, sa o.i. navrhovalo podniknúť kroky pre doplnenie dotácie a súčasne snaziť sa o zvýšenie vlastných prímov. Krajania zároveň zdôrazňovali, že treba zvýšiť aktívnu členov a upevňovať národné povedomie v miestnych skupinách, vyvinúť konkrétné opatrenia pre zachovanie existujúcich a obnovenie zničených kultúrnych slovenských pamiatok v našich obciach, doriešiť otázkou dvojjazyčných tabuľ v nižnolapšanskej gmine, razne reagovať na protikrajanské príspevky v tlači, organizovať filmové predstavenia v klubovniach a zaktivizovať ich činnosť atď.

J.S.

KACVÍN

Každoročne, ako je to zvykom, oslavujú sa rôzne výročia a jubileá vo verejnem i v súkromnom živote. Zamyslime sa nad týmito výročiami. Už prešlo päť rokov odtedy, ako sme oslavovali štvrtstorocie festovania Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Neviem ako pre koho, ale na mňa, člena Spoločnosti, toto výročie zapôsobilo veľkým dojmom a zanechal trvalú spomienku. Pozrieme sa, čo vplýva na ten dojem. Určite sú to moje poznatky o vzniku našej organizácie. Začinali sme z ničho, jedným slovom bola to krajanská obetavosť. Na druhej strane Matica slovenská a vtedajšie Poverenictvo školstva nezabúdali na svojich krajanov žijúcich v Poľskej ľudovej republike. V našich základných školach slovenčinu učili učitelia priamo z ČSSR. Dobre sa pamätám, v Kacvine slovenčinu učila učiteľka Felicitas Ištová. Pre Spolok Čechov a Slovákov to bolo naozaj veľa, pretože nielen vyučovali slovenčinu ale často organizovali kultúrny život na dedine. Pod vedením učiteľov vznikali divadelné kružky, organizovali rôzne detské vystúpenia, recitačné súťaže. Krajania sa aktívne zapájali pri organizačných práciach napr. vozmi pre väzali súbory do iných dedín, pretože neboli finančne prostriedky ako dnes. Predsa Spoločnosť, nebola vtedy celoštátnou organizáciou a taktiež nebola dotovaná. Dnes, keď my starší členovia KSSCaS porovnávame minulosť a prítomnosť, vidíme veľký rozdiel. Co by sme starší mohli povedať dnešnej krajanskej mládeži. Malí by malí viac národného povedomia, viac sa obetovať pre našu Spoločnosť, tak, ako to bolo pri vzniku KSCaS. Kedysi sa za národné povedomie trpelo. Veľmi často bolo treba utekať pred bandami „Ognia“, ktoré drancovali na Spiši a Orave. Stovky našich krajanov sa načrtovalo vysťahovať do starej vlasti. Aj zo strany úradov, vtedy najmä okresných, národnostná otázka nebola kladne riešená a až neskôr nadobudla právny charakter.

Vraciam sa k výročiam. Povedzme si otvorene, či by jestovala Spoločnosť v inom štátnom zriadení a či by mohla pôsobiť? Odpoviem, že nie. Socialistické zriadenie nám umožňuje rozvíjať kultúrnu činnosť, učiť sa materinskéj reči, mať svoje kultúrne strediska vystupovať na rôznych kultúrnych podujatiach a hlavne hlašiť sa k svojej národnosti. Na Spiši a Orave sú ľudia, ktorí nemôžu pochopit, že tu žije národnostná menšina. Niekoľko je to v základných škôlach kde, na vedečích mestach sú ľudia, ktorí robia prekážky vo vyučovaní slovenského jazyka. Včera bolo tak, dnes je inak, menia sa časy a menia sa i ľudia. Naša Spoločnosť sa počas svojho festovania borila s rôznymi problémami, ale vždy súhlasila so smernicami našej strany. Môžeme sa tešiť, že exis-

ŽIVOT

V KAŽDEJ KRAJANSKEJ RODINE

Všetkým krajanom, krajanom a doručovačom oznamujeme, že iba do 10. novembra t.r. možno predplatiť Život na rok 1986. Pre tých, čo budú zbierať predplatné na Život, vypisujeme našu tradičnú súťaž s hodnotnými cenami. Podmienky súťaže sú také isté ako vlni.

Predplatné pre odberateľov v Poľsku — 120 zł ročne — vplácajme výlučne na poštovom úrade buď miestnemu doručovačovi. Predplatné pre odberateľov v zahraničí — 180 zł ročne — posielame zvláštnou poukážkou na adresu: RSW „Prasa-Książka-Ruch“, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr. 1153-201045-139-11.

Zároveň oznamujeme, že každý čítateľ a priaznivec nášho časopisu, ktorý získa dodatočne nových predplatiteľov Života, môže vyzrebovať zvláštnu hodnotnú cenu nezávisle od tradičnej súťaže. Stačí, keď pošlete do redakcie ústrižok z pošty o vplatení predplatného na rok 1986.

tencia národnostných menšín v Poľskej ľudovej republike je zabezpečená. Tento rok budeme sláviť 38. výročie vzniku KSSCaS v ľudovom Poľsku a naša Spoločnosť má podmienky k lepšiemu rozvoju. Preto treba tiež podmienky čo najlepšie využiť. Zíjeme v socialistickom zriadení, máme plné právo a môžeme ich smelo realizovať.

Pri oslove 38. výročia by sme mali pouvažovať a zamyslieť sa nad vznikom našej organizácie. Toto výročie Spoločnosti budú krajania považovať za významný medzník tak v súkromnom živote, ako aj v činnosti Spoločnosti. Tu treba pamätať na našich prvých krajanov, ktorí urobili prvé kroky pri organizovaní Spoločnosti, ktorá dnes má úspechy v kultúrnom a spoločenskom dianí.

KACVINČAN

mavejšie historické pamiatky mesta.

DETVA '85

Tento rok už druhýkrát folklórny súbor Kordón z MS KSSCaS v Malej Lipnici sa zúčastnil XX. jubilejného ročníka folklórnych slávností Pod Polanou v Detve.

Podpolianske folklórne slávnosti sú veľkou udalosťou na Slovensku. A tento rok boli mimoriadne slávnostné, keďže sa konali v znamení 40. výročia oslobodenia Československa Sovietskou armádou. Vďaka sovietskej armáde už 40 rokov žijeme v mieri a budujeme socialismus. A mier je najdôležitejší pre náš život, pre rozvoj našej národnej kultúry.

PRIATEĽSKÁ NÁVŠTEVA

Na pozvanie našej redakcie bola koncom júna t.r. na dvojdňovej návšteve v Krakove delegácia slovenského týždenníka ORAVA so šéfredaktorom Jánom Sahúľom, jeho zástupcom Jánom Szabóom, redaktorom Miroslavom Kozáčikom a pracovníkom redakcie Zuzanou Ondrejčíkovou. Návšteva bola zameraná na nadviazanie družobných stykov a spolupráce medzi redakciami Života a Oravy.

Počas stretnutia v sídle ústredného výboru našej Spoločnosti sme si vymenili skúsenosti z redakčnej a novinárskej praxe a určili niektoré podrobnosti vzájomnej spolupráce, výmeny publikácií a ďalšie otázky, ktoré zaujímajú obe naše redakcie. Naši mili hostia sa zároveň strelieli s pracovníkmi ústredného výboru KSSCaS a oboznámi sa s dejinami a aktuálnou činnosťou našej krajanskej organizácie. Pozreli si tiež niektoré najzaujím-

Folklórne slávnosti sa postupne sfornovali do krásnej spoločenskej a politicky významnej kultúrnej tradície. Od začiatku júla zaznievajú z rôznych pôdií slovenské ľudové piesne, možno obdivovať tanecníkov, muzikantov a ľudových spevákov nielen z ČSSR, ale aj zo zahraničia.

Elena Lorencová,
František Lorenc,
Zoltan Absolon

✓ Života
✓ Orava
✓ Smečkovci

V Detve nám všetkým bolo veľmi dobre a veselo. Čas rýchlo utekal a keď bolo treba odchádzať do Poľska, niektoré dievčatá až plakali. Strelili sme sa tam s mládežou z Rumunskej socialistickej republiky z Nadlaku, so súborom Tatra dancers z Toronta v Kanade, s členmi folklórnej skupiny zo Sarvaša v Maďarsku. Z Juhoslávie prišli až dve skupiny Jelisavac a Padina. Nás súbor predvedol v Detve pôvodné tance a piesne našich predkov na Orave.

Každý večer mládež zo všetkých skupín hrala a spievala a spolu sa veselo zabávala. Bolo nám skutočne veľmi dobre. Ďakujeme nášmu predsedovi ÚV KSSCaS kr. J. Molitorisovi a úradujúcemu členovi ÚV kr. Fr. Soltýsovi, ktorý nám deň pred cestou priviesol krpce.

Pri tejto príležitosti chcela by som čo najserdečnejšie podakovať Matici slovenskej za pozvanie a všetku starostlivosť, ktorú nám počas pobytu v Detve venovali.

VIKTÓRIA SMREČÁKOVÁ

NOVÁ BELA

Pred niekoľkými tyždňami zúčastnil som sa v Novom Sáči na schôdzke vedúcich Gminných kultúrnych stredísk, kde sa predovšetkým hovorilo o práci a činnosti súborov a zdôrazňovalo sa, že v novosazskom vojvodstve učinkuje najviac folklórnych súborov a divadelných krúžkov. Mnohé z nich sú v ľahkej situácii, pretože ich členmi sú starší ľudia, ktorí z rôznych príčin nemôžu sústavne pôsobiť. Preto treba viac pozornosti venovať mládeži, ktorá by mala preziať tradície svojich dedov a otcov.

JOZEF MIRGA

Veľa som o tom premýšľal a tak tiež o našich súboroch na Spiši. Dospel som k záveru, že v 15 dedinách na Spiši pôsobí len 5 folklórnych súborov: v Novej Belej, Jurgove, Nedeci, Kacvine a detsky súbor v Krempechach. Je to veľmi málo. Napríklad v takej Čiernej Hore, Repiskach, Vyšných Lapšoch, Tribši či iných miestnych skupinách by mali rozhodne založiť takéto súbory, ktoré by udržiaval pekné tradície našich predkov. Predsa sa mládež v základných školách učí slovenský jazyk a nič nestojí v ceste pre ich vznik, treba len trochu viac úsilia. Keď budeme mať súbory a v školách sa bude vyučovať slovenčina, môžeme smieľovo povedať, že jestvujeme. V opačnom prípade, zničíme to, čo sme doposiaľ urobili a bola by to veľká chyba. Dopočul som sa od členov našich súborov na Spiši, že sa málo vystupuje. Je to pravda. Ale súčasne treba podotknúť, že naše súbory nepozývajú napr. na rôzne vojvodské slávnosti. Kto je vinný?

Ako člena súboru a Miestnej skupiny KSSCaS v Novej Belej mrzí ma fakt, že jurgovský súbor sa odpojil od nás a spojil s kacviniským súborom. Neviem prečo a kto to zavinil. Vedľa ako spojený súbor Nová Bela — Jurgov sme boli veľmi dobrí. Vieme, že Jurgov nemôže samostatne pôsobiť lebo nemá muzikantov. Okrem toho je tu dôležitá dochádzka na skúšky. Podľa mňa oveľa bližšie a lepšie sú autobusové spoje s Novou Belou ako s Kacvinom. Zdá sa mi preto, že treba urobiť všetko, aby sa Jurgov opäť spojil s Novou Belou. Táto dôležitá otázka by sa mala vyriešiť na schôdzkach v oboch mestnych skupinách a najmä medzi zainteresovanými — teda medzi oboma súbormi. Co si o tom myslia oni sami?

NEHASME ZELENÉ SVETLO

POKRAČOVANIE ZO STR. 20

rozvoja tohto priemyslu. Nemáme kde skladovať obilie, mlyny nestačia mlieč, pekárne nemôžu upiecť ražný chlieb, mliekárne spracovať mlieko na tvrdé syry, škrobárne spracovali zemiaky, cukrovary cukrovú repu, spracovateľské závody nemôžu spracovať ovocie a zeleninu. A hnojivý priemysel — zariadenia by sa mali vymeniť, sú časte poruchy, prestávky v práci, čo znižuje dodávky hnojív. Každročne zatažuje ekonomiku dovozu prostriedkov na ochranu rastlín za viac ako sto mil. dolárov, preto urýchlene treba rozbudovalať vlastný chemický priemysel.

Vieme tiež, že v roku 1983 klesla parita príjmov v polnohospodárstve na 96,6 per., a v minulom roku na 93,3 per. v porovnaní s pracujúcimi mimo polnohospodárstva. A ešte jedna dôležitá oblasť polnohospodárskej politiky týkajúca sa zmien agrárnej štruktúry. Vieme, že súkromní rolníci hospodária na okolo 75 per. ornej pôdy. Statistika dokazuje, že existuje okolo 2,9 mil. gazdovstiev vyše pol hektárových. Priemer zasa, spolu s tým do pol ha, ktorých je okolo 30 per. činí okolo 5 ha. Tento priemer veľmi znepokojuje činiteľov zodpovedných za rozvoj polnohospodárstva. Totiž v koncentrácií pôdy vidia rozdújúci činiteľ zlepšenia hospodárenia v polnohospodárstve.

Táto koncentrácia, podľa činiteľov, má nastúpiť na úkor stredných gazdovstiev. Časť z nich dokupovaním pôdy by mala smerovať k vlastníctvu plných gazdovstiev, ostatní predávajúci väčšiu časť ornej pôdy susedným väčším gazdovstvám, majú v perspektive zvýšiť počet rolníkov-robotníkov vlastniacich ma-

lé záhumienky. K takýmto zmenám bude nútiť hospodárska reforma. Vieme to — zvýšené dane, dávky, ceny strojov, súčiastok, služieb. Teoreticky to možno takto zdôvodniť. Ale prakticky?

Stredné gazdovstvá 2—7 hektárové, ktorých máme okolo 1,2 mil. spolu s niečo väčšími 7—10 ha, ktorých je okolo 1,6 mil. — dodávajú najviac, potravín na trh. Možno povedať, že ony rozhodujú, keďže je ich najviac a majú k dispozícii viac pracovných sil a dosahujú vyššiu výrobu v prepočítaní na hektár, ako väčšie gazdovstvá — v našich podmienkach. V situácii, keď v Poľsku máme v perspektive eliminovanie týchto gazdovstiev, hoci rozloženie v čase, môže spôsobiť globálne zniženie dodávok produktov, najmä živočíšneho pôvodu. Veľké a stredné gazdovstvá preberajú pôdu, nie veľmi ochotne zvyšujú chov zvierat.

Doteraz využívali fažnú silu tých stredných SKR vyhľadávajú rentabilitu a prestali obsluhovať najmä tie drobné gazdovstvá. Kto teda bude obrábať polia rolníkov pracujúcich ako robotníci? Ich gazdovstvá by mohli jestvovať keby mali k dispozícii minitraktory. Ale keďže ich nemôžeme vyrobí, drobné gazdovstvá nemajú žiadne súčasť na úspech. A ako poukazuje prax, tieto drobné gazdovstvá môžu viacej dosahovať z hektára, ako veľké.

Vyplati sa a musí sa o všetkých týchto otázkach dobre pouvažovať. Nesmieme dopustiť do stagnácie alebo, čo by bolo ešte horšie k poklesu produkcie potravín, následkom zabúdania o správnych smerniciach polnohospodárskej politiky. Predsa dala výsledky v podobe udržania produkcie prekračujúcej najlepšie sedemdesiate roky. A tým sa nemôžu pochváliť ostatné odvetvia národného hospodárstva. Nesmie sa opakovať chyba zhasiňania „zeleného sveta“ z predošlých období nášho štyridsaťročia. (ra)

Ľaskovci na Spiši

POKRAČOVANIE ZO STR. 13

ho, ktorý bol neskôr niekoľkokrát opisaný. Táto výprava, uskutočnená bez manžela, zato za účasti niekoľkých mužov (richtára, profesorov kežmarského lycea, sprievodcov, kapitána Przybysławského), stala sa pre Olbracha vhodným dôvodom pre uváženie Beaty, lebo sa vraj previnila proti zásadám mrvnosti. V skutočnosti sa mu naskytla príležitosť, aby sa zbavil staršej ženy a zmocnil sa jej majetkov.

Beatina dcéra Alžbeta sa po smrti Lukáša Góru už nevydať. Nešťastná obeť manželských a majetkových kombinácií prežila ďalšie roky v stave psychickej depresie a umrela štyridsaťročná v roku 1582. Tragické osudy Beaty a Alžbety poskytli tému pre niekoľko drám (Kraszewského, Przeździeckého, Szujského a Wojciechowského).

Ľaskovci, ktorí ovplyvňovali politické dia- nie nielen v Poľsku, ale aj na medzinárod-

nom poli, vládli na časti uhorského Spiša počas dvoch pokolení (Hieronym a jeho syn Olbracht) v rokoch 1528—1589. Toto 61-ročné vládnutie sa vzťahovalo aj na tzv. „dunajecký štát“, tzn. na severozápadný Spiš (ktorý dnes patrí k Poľsku) a časť Podhalia patriaci do roku 1625 k Uhorsku (územia na západnom brehu Bialky). V systéme feudálneho práva bolo to súkromné vlastníctvo Laskovcov v rámci uhorského kráľovstva. Pre 16. storočie boli akékoľvek prejavov nacionálizmu cudzie. Teda ani v prípade Laskovcov nemožno hovoriť na Spiši o snahach polonizácie územia, ktoré vlastnili. Kozmopolitizmus Laskovcov, ich dobrá znalosť niekoľkých jazykov a mnohých európskych národných kultúr, mnohonárodné spoločenstvo na Spiši (Slováci, Nemci, Maďari) a dominantné postavenie latinčiny vo verejnom živote znamenali zárukou indiferentného vzájomu Laskovcov k národným otázkam. Z hľadiska kultúry nemožno Laskovcom odoprieť aj na Spiši isté zásluhy. Mám tuná na mysli výstavbu niektorých objektov hmotnej kultúry (napr. zámoček vo Falštine) alebo podporovanie niektorých kultúrnych bud vedeckých

podujati (napr. začiatok slávneho evanjelického lýcea v Kežmarku sa spája s osobou Hieronyma Laského; pokus Olbracha Laského vytvoriť v Kežmarku vedecké stredisko). Tieto zásluhy však neboli natoľko veľké, aby spripadol k významnejšiemu kultúrnemu povzneseniu Spiša. Musíme však pamätať, že v období obrodenia bol Spiš kultúrne — a to nie vďaka Laskovcom — jednou z najrozsiahlejších oblastí v Európe. Z ekonomickej hľadiska bola správa Laskovcov na Spiši obdobím lúpičského hospodárenia, čo tak alebo onak škodilo samým Laskovcom. Usilie o čoraz dokonalejšie odvádzanie peniazi viedlo k súkromnému vojnám (napr. s Levočou, zo žiarlivosti o právo skladovania, aké mala Levoča, ktoré zapričinilo pokles príjmov Kežmarku), narušovanie majetkových záujmov poddaných a katolickej cirkevi. Z tohto hľadiska treba obdobie vládnutia Laskovcov na Spiši hodnotiť negatívne. Neskorá etižiadostnosť Laskovcov a bezohľadnosť (najmä Olbracha) bola tiež príčinou odsúdenia hodiného — z morálneho hľadiska — konania, ktoré marilo dôveru politických partnerov v spoločnosťi Laskovcov, ako aj ozajstných osobných tragédii (napr. Beata Laska). Preto vyše polstoročné spravovanie Spiša Laskovcami nebolo pre túto obdobiu rozkvetu a samej magičnej rodine neslúžilo ku cti.

JOZEF ČONGVA

Pozor mladí čitatelia!

KRESLIARSKA SÚŤAŽ ŽIVOTA '85

Redakcia v spolupráci s Kuratóriom osvety a výchovy v Novom Sáči a so školami na Spiši a Orave vypisuje pre našich mladých čitateľov novú súťaž na tému:

TRADÍCIE MOJEJ OBCE

V PODANÍ RODIČOV A STARÝCH RODIČOV

Pre uľahčenie vášej práce a lepšie pochopenie témy súťaže podávame niekoľko konkretniejsích námietok:

- dávny spôsob života
- zvyky a običaje
- pamiatky minulosti
- kultivovanie starých tradícii v súčasnosti

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí čitatelia, ktorí sú žiakmi základných škôl a pošlu nám aspoň jednu prácu na uvedenú tému.

Do účasti v našej súťaži pozývame aj žiakov zo škôl v českých strediskach.

Svoje práce môžete vykonať tubovoľnou technikou, na kresliť alebo namaľovať vodovými farbami bud pastelkami.

Každá práca by mala NA OPAČNEJ STRANE obsahovať nasledujúce údaje: titul, meno a priezvisko, vek, triedu, školu a meno učiteľky výtvarnej výchovy.

Obrázky posielajte na adresu našej redakcie do

30. NOVEMBRA 1985.

Najlepšie práce uverejníme v Živote a ich autori obdržia vecné odmeny.

VESELO SO ŽIVOTOM

Chlapček zaklopal na dvere.

- Vstúpte!
- Je tu oddelenie nálezov?
- Áno. A čo si stratil?
- Nič. Stratil som sa sám.

*

— Koľa, vymenuj najkratšie dni roka.

- Sviatky, prosím!

*

— Ty si sa dnes do knihy zasa ani nepozrel.

— Pozrel, pozrel, ale neučil som sa.

*

— Prečo zasa nemáš domácu úlohu?

- Deduško stratil okuliare.
- A včera?
- Včera bol otec na služobnej ceste.
- A predvčerom?

— Predvčerom prišla mama neskoro z práce.

— A čo si robila ty?

— Čakala som na tetušku, ale ani tá neprišla.

*

— Pioniersky oddiel išiel na pochodové cvičenie.

— Ktorým smerom ideme? — pýta sa pioniersky vedúci.

— Na juh, prosím, — odpovie jeden z pionierov.

— Prečo si myslíš, že na juh? — Lebo mi je čoraz teplejšie.

*

— Predávate aj také mydlo, čo má bielu penu?

— To je divná otázka!

— Hm, divné je, že nech si kúpim hocijaké mydlo, zelené, žlté či ružové, pena z neho je vždy čierna.

*

— Otec, pomôž mi vypočítať domácu úlohu.

— A ty čo? Prozmýšľaj sám!

— Porozmýšľal som.

— A na čo si prišiel?

— Ze poprosím teba.

CHUDÁKOVA ODPLATA

Prišiel chudák k svojmu bohatému susedovi a vráví mu:

„Zlútuj sa, sused, vrecko bielej múky mi požičaj.“

„Cože ti požičať? neverí boháč vlastným ušiam. „Vrecko bielej múky? A načože je tebe, bedár, biela múka? Cierna ti nestaci?“

„Dcerka mi ochorela,“ žalostí chudák, „koláčov sa jej zažiadalo. Nuž spomôž mi, prosím ta, dobré sa ti odslúžim.“

„Darmo prosíš, darmo slubuješ. Nemám ja bielej múky,“ začmúril sa boháč a chudáka preč zo svojho bohatého domu poslal.

„Ej, ved' si ty len hlúpy,“ rozhnevala sa boháčova žena. „Nevieš, že sa zima končí, jar prichodí? Za hrst múky by nám bol ten celú záhradu skopal.“

Zamyslel sa boháč nad ženinými slovami, pouvažoval. Potom z plných záčinov trochu múky do mištičky odsypal a za chudobným susedom sa vybral.

„Vráviš, že sa za tú múku odslúžiš?“ pýta sa chudáka, ešte ani v jeho chalupe nie je.

„Odslúžim,“ vrávi chudák a nedočkavo sa na múku díva.

„Aj záhradu nám na jar skopeš?“

„Skopem.“

„Nuž keď je tak,“ hovorí boháč, „ber si múku. Len na slub nezabudni.“

„A veru nezabudnem,“ vrávi chudák natešene.

No keď jarné slnko na nebo vyšlo a boháč ho do svojej záhrady zavolal, došlo mu, čo to za slub dal.

„A ved' to, sused, ani za mesiac neskopem, taký je to kus poľa,“ horekuje chudák.

Lenže boháč je ako ten kameň. Nezľutuje sa nad chudákom, na jeho prosby nedbá. A že tak ľahko — za mištičku múky — k lacnému sluhovi prišiel, len sa usmieva, tučné brucho si pohládzá.

„Ved' sa ten nebude dlho smiať,“ hovorí raz večer chudáčova žena, pošepne niečo mužovi do ucha a potom sa obaja potichučky poberú na svoje kamenisté pole.

Zazrie ich boháč, do hlavy mu nejde, prečo sa v noci s rýtmi na pole zakrásajú. Nuž podľa za nimi.

A chudák so ženou, len čo prídu na pole, hned sa pustia do kopania.

Ale čudne je to kopanie. Akoby krt ryl. Raz tu, raz tam.

„Ej, nedobre my kopeme, muž môj dobrý,“ vrávi po chvíli chudáčova žena. „Nie tu si ten poklad zakopal. Na druhom konci to bolo.“

Kopú teda na druhom kraji poľa, ale zasa darmo.

„Veru my takto v noci nič nenájdeme,“ vrávi teraz chudák. „Prídeme my len zajtra, pri slnku sa nám zlato samo zajagotá.“

Zdúpnel boháč nad takoto rečou, krv sa mu v žilách od závisti zasekla. No len čo chudák so ženou domov odišli, hned ožil, po ženu sa rozbehol, spolu s ňou na chudáčovo pole nazad s rýtom utekal.

A tam potom do rána poklad hľadali, zem do hlboka prekopávali.

„Ej, sused, dajký si ustatý, zrobenu,“ vrávi ráno chudák nevyspatému boháčovi a so smiechom sa na svoje pole poberá, aby doň mohol zasiať pári zrniečok raže.

MILAN HUDEC

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje znáho polského divadelného a filmového herca. Citateľia ho akuste poznajú ako tvorca mnohých znamenitých postav v televíznych filmoch, seriáloch a divadle senzácie. Z filmov sú to: Posledný výstrel, Doktor Judym, Epitafium pre Barbaru Radziwiłłowu a zo seriálov najmä Bábika (Lalka). Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi čitateľov vyžreboujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 325/85 sme uverejnili snímku Beaty Tyszkiewiczovej. Knihy vyžrebovali:

Celina Zigmundová a Kristína Petrášková z Krempach, Jadwiga Vontorčíková z Veľkej Lipnice, Helena Strončeková z Nedece, Helena Markovičová z Hodonína.

Dobré
ráno,
škola

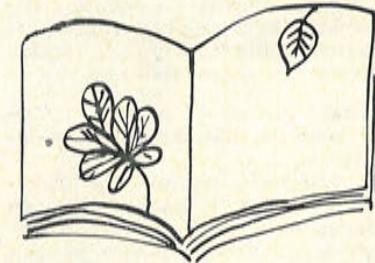
prišiel šťastný deň,
Dobré ráno, milá škola,
keď s taškami prichádzame
do tých tvojich stien.

Do tých čistých tried
a lavíc,
do tých známych dvier.
Leto ušlo z kúpaliska,
prišiel september.

Dobré ráno, školské múry,
biele paláce!
Vraciame sa oddýchnutí
znova do práce.

ALOJZ ČOBEJ

A b e c é d a

KNIHA

Dosky, modrá obloha,
listy sú deň čistý.
Keď si knihu otváram
mizne večer hmlistý.

S láskou si v nej listujem
zrakom hľadám riadky.
S tebou, kniha, každý deň
bežím do rozprávky.

EVA FODOROVÁ

Ja som teta Abeceda,
mne to ani chvíľu nedá,
aby som sa nejašila,
písňenká si rozhodila,
rozložila, zložila,
spotvorila, stvorila,
prevrátila, obrátila
a potom hned' objavila,
aká je v nich veľká sila.

BOŽENA TRILECOVÁ

Krajem letí polka

JAN VODŇANSKÝ

Krajem letí polka,
umtadrata umtadrata,
tančí celá školka,
umtadrata umtadrata.
Muzikanti zahrají,
raz dva.
Polka letí po kraji.

Tančí malý s malou,
i s tou nejmenší,
každý se tou hravou
polkou potěší.
V lese tančí hřibci
s muchomůrkami,
tančí trpaslíci
se Sněhurkami.

Batolata v jeslích,
umtadrata umtadrata,
kvůli tomu nespí,
umtadrata umtadrata.
Proč? – no to se rozumí,
raz dva,
ještě polku neumí.

Tančí malá s malým
a malý s malinkou,
jako tančívavá
táta s maminkou.
A pak jeden malý
s jednou velkou,
Martínek se svojí
učitelkou.

Polka letí krajem,
umtadrata umtadrata,
na polku si hrajem,
umtadrata umtadrata.
Nikdo není unaven,
raz dva,
nikdo nechce z kola ven.

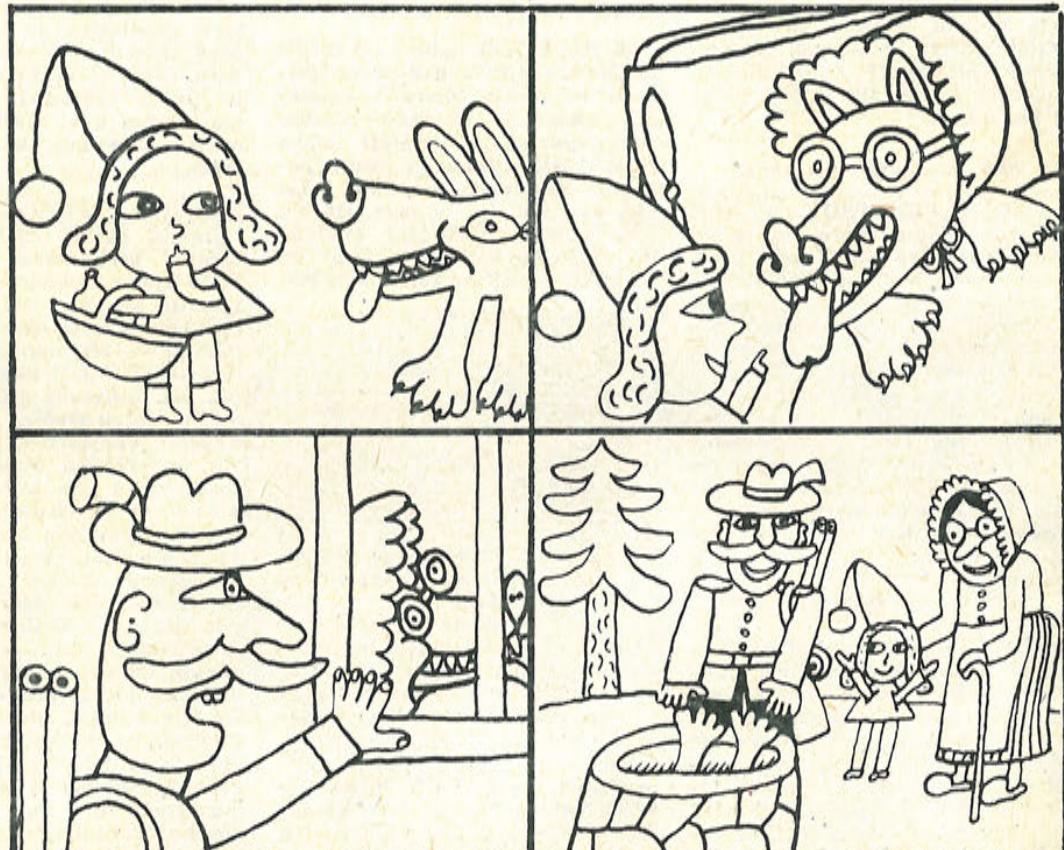
Krajem letí polka,
umtadrata umtadrata,
tančí celá školka,
umtadrata umtadrata.
Celá školka mateřská,
raz dva,
muzikantům zatleská.

LIBUŠA FRIEDOVÁ

KRESBA PRE VÁS

Tentokrát sme pre vás vybrali kreslenú rozprávku O Červenej čia-
počke. Obrázky si pekne vymaľujte a pošlite do redakcie, nezabudnite
však uviesť koľko máte rokov. Autorov najkrajšie vymaľovaných obrá-
zkov odmeníme knihami.

Zázračné skielko

Raz dostalo dievčatko zvláštnu vec: zázračné skielko. S radosťou si ho priložilo k oku a hľa: zjavovali sa mu nové a nové farebné obrázky: Napríklad:

O PISÁROVI

— Ukážem ti mesiac september, — povedalo dievčatko zázračné skielko. — Vyzerá vznešene, — lebo je to cudzie slovo a okrem toho je to aj pisár. Zatial má iba zelené šaty. Ako hájnik. No prižmúr dobre oko! Už je celý červeno-gaštanovo-zlatý! Takto oblečený dôležito kráča našou ulicou. Pisárske pero drží pekne v pravej ruke a farebne piše na všetky ploty:

SKOLA! SKOLA! ŠKOLIČKA! PRVÁ TRIEDA — KASÍČKA!

Prečo nepíše aj o iných triedach? Lebo je pisárom prvej triedy. Brrr! Ako sa odrazu husto rozpršalo.

Padá hustý jesenný dážď!

Na niektorých stromoch visia obrovské biele kvapky.

Alebo sú to bystrické slivky?

Tak či tak — pisár sedí teraz pod odkvapovou rúrou ako zmoknutá sliepka. Nič to, — drkoce zubami, — či prší, či neprší — čo som napísal, platí!

PŘÍRODA A ČLOVĚK

Kanadské, jejichž vlast je téměř v polovině porostlá lesy, mají zvlášť rádi javor. Jeho list je národním symbolem a zdobí kanadskou vlajku.

Tyto „erbovní stromy“ okouzlují krásou a mohutností (dorůstají až několik desítek metrů) mají v oblibě nejen milovníci přírody, ale i truhláři a houslaři; v Quebecu a Ontario také labužníci. Obě provincie jsou totiž proslulé javory odrůdy „Acer Saccharum“, které dávají výbornou štavu. Rozvinul se tam celý průmysl.

V polovině roku se v Kanadě koná jakési dojení javoru. Do stromu se vráží kohoutek s plastikovou hadičkou, připojenou k moderní vakuové aparatuře, která i ze vzdálenosti několika kilometrů rychle a účinně vytahuje ze stromu štavu, z níž po zahřátém vznikne výborný sirup. V Ontario ho připravuje mnoho farmářů polského původu (v té části Kanady je nejpočetnější skupina našich krajanů).

Z Quebecu a Ontario se ročně dostává do domácích spižíren, továren a na vývoz asi 7 milionů litrů tohoto sirupu. V sezóně „dojení stromu“ přijíždějí turisté z celé Kanady i ze zahraničí, aby se napili štavy rovnou ze dřeva a ochutnali palačinky s tímto sirupem.

TAKÝ JE ŽIVOT

SETRENIÉ. Policajti v severozápadnom Anglicku sa stali obeťou nariadení o štrení palivom. Jedna z cestných hliadok, prenasledujúca zlodejov, ktorí utekali ukradnutým autom, musela skončiť stíhanie pre nedostatoč paliva v nádrži. Samozrejme, ukradnuté auto našli o niekoľko hodín, ale zlodeji zmizli bez stopy.

ŠKOLA PRE PSOV. V NSR existuje známa skoro na celom svete policajná škola pre psov. Neobvyklé schopnosti nadobúdajú v nej nemecké ovčiaky. Učia ich najmä hľadať drogy. Napr. ovčiaky „pracujúce“ na letisku v hlavnom meste Sri Lanku Colombo dokážu vyňuchať drogy aj vtedy, keď sú uzavreté v kovo-vej krabici, ktorá sa nachádza medzi debnami s aromatickým cejlonským čajom. Ich „kamaráti“ pracujú v mnohých krajinách Západnej Európy, v Ázii a Južnej Amerike.

SEST ROKOV vo Veľkej Británii vládnú konzervatívi, ktorí krajina vďačí o. i. za rekordný rast nezamestnanosti. Teď sa pokušajú ospravedlniť svoje ekonomické neúspechy v parlamente, nevyhýbajú sa pritom demagogii a radi odsudzujú svojich rodákov za ich „rozčlujujúcu záťubu v tovaroch z dovozu“. Po

vypočutí ďalšej takejto lamentácie poslankyňa opozicie Harriet Harmonová dala si tú prácu a spočítala autá zahraničnej výroby, ktoré patrili členom parlamentu a parkovali pred nim. Bolo ich 104 na 235 poslancov.

ODVÁZLIVEC. Elle Richard, devadesiatiletý válečný invalida z první světové války, žil na Lazurovém pobřeží a živil se z důchodu. Nevedlo se mu nejlépe a proto se pustil do různých finančních machinací. Podařilo se mu ošidit místní záložny o 1500 franků. Peníze utrácel na různé radovánky. Soud byl ke starému odvážlivci shovívavý. Odsoudil ho ke 3 letům vězení podmíněné.

Z POKLADNICE ZDRAVIA

● Boľavý otak (kurie oko) odstráňime, keď budeme močit nohy v horúcej vode a potom položíme na choré miesto, prekrojený strúčik cesnaku. Obvážume všetko obvázom a necháme to na celú noc.

● Keď nás pichne včela alebo osa, na boľavé miesto môžeme priložiť tiež polovičku strúčika cesnaku alebo koliesko cibule.

● Vyrážku na perách, (tzn. zimnicu) môžeme vyliečiť tak, že priložíme na ňu vatu namočenú v šave z cibule.

● V prípade bolesti hlavy — kym siahneme po populárne tabletky proti bolesti hlavy — treba vyvetrať izbu, zhasiť svetlo, vypnúť rádio či televízor. Casto bolest prestane sama od seba, ale pri tabletkách sú spomínané zákroky nevyhnutné.

● Pri bolesti zuba — jedna z najdotieravejších, aké pozná príroda — rýchlo ideme k zubnému lekárovi. Do rána pomôže nám vydržať VERAMID alebo PYRALGIN (tabletky proti bolesti). Nesmieme používať viac ako dve tabletky v noci. Okrem toho pomáhajú studené obklady a vypľachovanie naparom zo SALVIE alebo zo zmesi SEPTOSAN.

NA VŠECHNO JE ZPŮSOB

Klouže-li koberec nebo běhou na hladké podlaze, nasypeme pod něj trochu kalafuny.

Skvrny od plisné na barevných nebo bílých tkaninách natíraté hadříkem namočeným v denaturáte a pak vypláchneme teplou vodou. Skvrny po takovém zákuoru zmizí.

Koženou bundu nebo plášť osvěžíme, povídáme-li ji na několik minut nad párou, necháme uschnout a vytřeme suchým hadříkem.

Mastné skvrny na semiši čisti me hadříkem namočeným v glycerinu. Pamatuji, že čerstvé skvrny se snáze čistí.

Starú vlnenú priadzu možno obnoviť nasledujúcim spôsobom:

— vlnu treba navinúť na prade no a vyprati v letnej vode, do ktorej sme dali nejaký jemný prášok na pranie, potom ju niekoľkokrát vypľachnúť a usušiť.

Keď je priadza zo starého svetra čistá ale skrútená, môžeme vyskúšať iný spôsob: vo veľkom hrnci varíme vodu, prikryjeme ho gázou a položíme na ňu pradená vlna. Pod vplyvom parí priadza zvlhne a narovná sa.

Keď nás nové topánky tlačia (na pätu a prsty) a na dôvažok aj pália, môžeme urobiť nasledovné:

— cele vnútropodlažie natrieme denatuovaným liehom a potom si ich obujeme. Samozrejme, tento spôsob môžem odporúčať osobám so zdravou kožou, ktorá znáša lieh.

Skvrny od trávy a kvetín je zvlášť těžké odstranit, protože obsahují přírodní chlorofilové barvivo. Bavlnu nebo len ponorime do horké vody se sodou, pak skvrnu mydlíme toaletním mydlem a několikrát mácháme ve vlažné vodě. Zůstanou-li žluté skvrny, přetřeme je peroxidem, a barevné látky čpavkem. Z vlny podobné skvrny odstraníme teplým alkoholem, z přírodního hedvábí teplou kyselinou olejovou. Potom přetřeme tamponem navlhčeným benzinem a zasypeme talkem. Po dvou hodinách talek odstraníme a skvrnu přetřeme teplým lihem.

VÍŠ, ŽE...?

Několik portugalských kardiologů prohlásilo, že tanec chrání před srdečními a cévními nemocemi. Jejich výzkumy ukázaly, že nejen tanecniči z povolání, ale všichni lidé, kteří rádi tančí, méně často trpí koronární nemocí.

JABLKA A CHOLESTROL

Denná dávka cholesterolu by nemala prekračovať 300 mg a často zjeme dokonca až 750 mg! Vyplati sa teda vediť, že najviac cholesterolu obsahují: maslo (100 g) — 260 mg, žltky — 270 mg, ťaťacia pečenka (100 g) — 400 mg, ladvinky (100 g) — 400 mg, mozoček (100 g) — 1800 mg! Napriek všeobecnému presvedčení, bravčovina obsahuje menej cholesterolu ako kurenec (v 100 g — je 60 mg cholesterolu). Jestvujú spôsoby ako ho redukovať? Ano. Vysvitlo, že napr. úroveň cholesterolu možno značne znížiť, keď zjeme denne 4 jablká (ok. 1/2 kg). Najlepšie je, keď sú to renety, ktoré dodatočne dodávajú organizmu aj vitamín B, užitočný pre dobrú činnosť nervových buniek, ako aj vitamín C. Preto sa vyplatí robiť jablkovinu kúru dokonca aj vtedy, keď nemáme tendencie k nadmernému prejedaniu sa produktami obsahujúcimi cholesterol. Je dobré zvyknúť si na jedenie jablk

skôr, ako nám cholesterol začne ohrozovať zdravie.

BURINA okradá rastliny, kradne slnko a tým znižuje teplotu zeme.

Každý, kto má vlastnú záhradku, vie, aký ťažký je boj s burinou. Nikdy sa nevie, kto zvítazí: utrápený majiteľ záhradky, alebo napr. púpava.

Niektoré rastliny priam neznašajú pôdu zarastenú burinou. Patria k nim napr. jahody. Múdri záhradníci chránia ich pred burinou tak, že medzi riadky rozkladajú čierne igelity. Ale burina rastie všade a nielen ochudobňuje zeleninu o živiny a robí tieň rastlinám, ktoré rastú príliš bujne, ale aj znižuje teplotu zeme o 2–4 stupne C. V zemi so zniženou teplotou sa nezroviajú náležité mikroorganizmy, nevyhnutné pre rastliny. Preto bojujme s burinou.

ODPOVEDÁME

Od júla t.r. zmenili sa niektoré predpisy trestného práva, ako aj práva o priestupkoch, ktoré spolu so zákonom o mimoriadnej trestnej zodpovednosti zostriili represie o.l. voči osobám, ktoré narušajú právny poriadok na cestách. Vyššie tresty čakajú najmä tých, ktorí budú riadiť automobil po vypití alkoholu (a prípadne zapričinia autonehodu). Dnes peňažný trest (mandat) môže siaháť od 200 do 2000 zl. Zasa najvyšší trestný poplatok, ktorý môže vyrúbiť kolegium pre trestné priestupky, dosahuje 50 000 zl.

Tzv. „mrówki faraona“ je těžko vyhubit. Odstraší je suché listy domácího kapradí. Vložíme je do pytlíku a rozložíme ve skřínkách a na všech místech, kudy mravenci chodí. Zkuste to, snad budete mit úspěch.

Mezi pokožkou a nervovým systém existuje silná závislost. Příčiny mohou být různé a těžko vám můžeme poradit. Nervozita a rozštělení často vyvolávají kožní potíže. Pomoci může jen dermatolog a havně neurolog.

MYŠLIENKY

● Na žene stoja tri uhly domu a na mužovi štvrtý (slovenské príslovie)

● Ludia sa rodia slobodní a rovní. Ale potom sa niektori ženia (M. Jouhandeau)

● Neexistujú prómeria pre matku, ktorá vo vojne stríala syna (A. Camus)

● Dokial' budeš šťastný, budeš mať mnoho priateľov, keď sa pomínu dobré časy, ostaneš sám (Horatius)

● Dieťa, kym je malé, hryzie chlieb, keď je veľké hryzie srdce (slovenské príslovie),

Dnes prinášame modely pre tehotné ženy. Dvojdielne šaty — na našom obrázku zľava — majú veľmi širokú sukňu a blúzu s trištvorovými rukávmi všíтыmi do manžetick, námornicky golier a dolu sú taktiež všíte do opaska. Na našom obrázku šaty sú tmavomodré s bielym lemovaním na golieri. Všimnite si pohodlné biele lodičky.

Satovú sukňu — na obrázku sprava — výborne využijete po celé obdobie tehotenstva, môžete k nej využiť blúzky a pulóvriky tak s krátkymi, ako aj s dlhými rukávmi. Sukňa je preložená, vzadu viazaná, vpredu v páse prestrihnutá a mierne naberačaná s jedným veľkým vreckom.

ÚCESY PRE DIEVCATÁ. Nápaditosť, sviežosť a jednoduchosť v odievani je vlastná mladým dievčatám. Taktiež vlastná by im mala byť aj zásada starostlivosti o vlasys, zvýrazňujúca ich dievčenskosť. Dievčatá by si nemali voliť zložité úcesy zrelych žien, ale využiť všetko to, čo im mladosť ponúka. Samozrejme, nemôu zabúdať na dôležité zásady,

ktoré platia pri výbere účesu pre každú ženu a vychádzajú z typu svojej postavy, výzoru tváre a kvality vlasov.

Dievčatá sportového typu nebudú nosiť polodlhé či dlhé vlasys s romantickými kučerami; dievčatá s prirodzené kučeravými vlasmi si ich nebudú nechávať vyrovnať, ale využijú ich

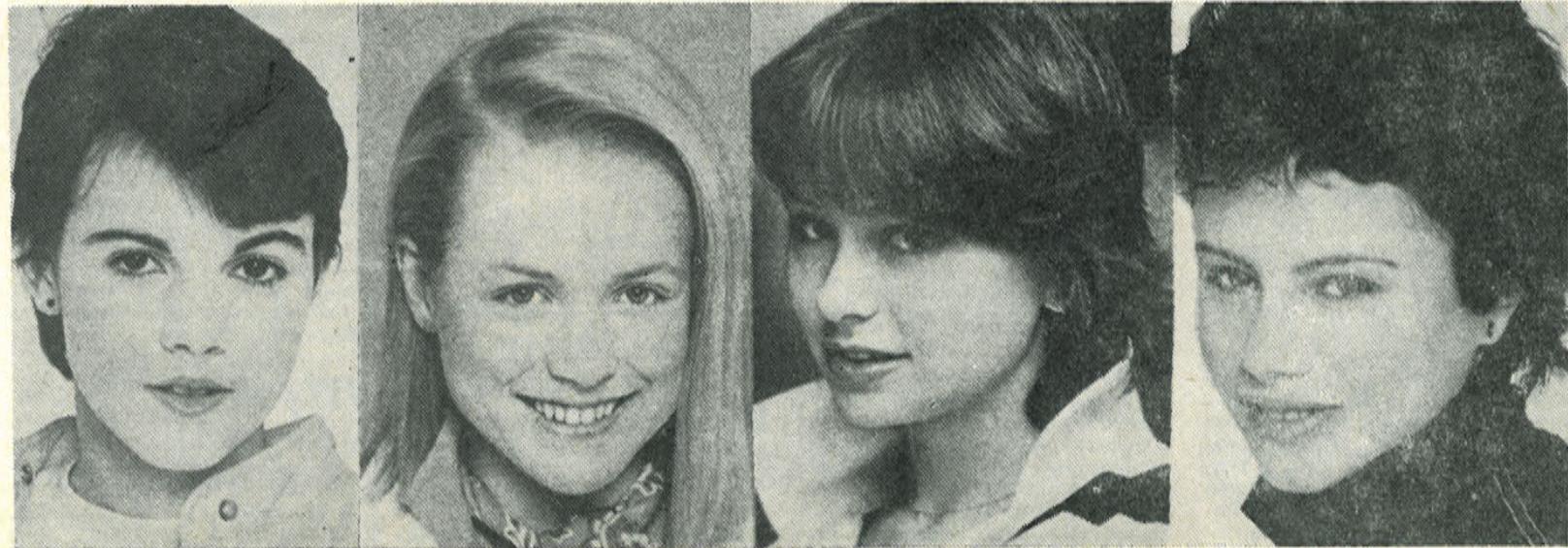
Tieto šaty z kvetovannej látky v pastelových farbách môžete využiť do divadla, aj na slávnostné príležitosti. Majú rukávy všíte do manžetiek zapínaných na gombíky, malý stojatý golierik, živôtik je prestrihnutý, všíta sukňa má vpredu a vzadu nezažehlené záhyby. Je samozrejmé, že všetky šaty pre tehotné ženy musia byť ušité z prírodných látok — bavlny a vlny — a nie z umelých vlákien.

Zeny, ktoré radys nohavice v prvom období tehotenstva, celkom iste dobre využijú tieto slušivé módne nohavice vpredu mierne naberačané v páse, zapínané na gombíky s veľkým vreckom. Na našom obrázku sú nohavice ušité z modro-bielej prahovanej látky, blúzka je v tmavšom modrom odtieni.

na účes afro, ktorý si zase nebudú česať dievčatá s rovnými vlasmi. Tie by si mali vybrať účes, v ktorom vyniknú rovné vlasys. Ďalšia zásada — nezačínať priskoro s farbením, onduláciou a krepovaním vlasov. Taktiež platí zásada, že okrúhlú tvár nerozširujeme účesom, ale snažime sa ju zúžiť spustenými

vlasmi. K oválnej tvári pristanú v podstate všetky účesy. Dôležitou podmienkou dokonalého účesu sú predovšetkým čisté a zdravé vlasys.

Na našich obrázkoch vám ponúkame niekoľko typov účesov z vlasov rôznej kvality a dĺžky. Dúfame, že si z nich vyberiete najvhodnejší pre seba.

LEKARZ
WETERYNARIU

KULAWKA JAGNIAT

Jest schorzeniem występującym często i powodującym nie raz poważne straty wśród owiec. Przyczyną choroby jest głównie trzymanie jagniąt w brudnych owczarniach na nie zmienianej ściółce, następuje bowiem wówczas zakażenie pępowiny. Rzadziej zakażenie następuje przez przewód pokarmowy. Z chwilą wniknięcia zarazków do pępowiny występuje jej zapalenie i tworzy się ropa. Zarazki przez krew łatwo dostają się do wątroby i stawów, gdzie tworzą się ropnie. U chorego jagnięcia powstaje obrzęk pępowiny, z której po naciśnięciu wydziela się ropa. Chorze stawy są również opuchnięte i przy omacywaniu wy czuwa się w nich porę. Głównie atakowane są stawy skokowe i tzw. przednie kolana, wskutek czego jagnięta silnie kuleją, nie mogą chodzić i dlatego przeważnie leżą. Mają przy tym gorączkę i chudną. Choroba czasem trwa krótko 1–2 dni a czasem 2–3 tygodnie, kończy się przeważnie śmiercią zwierzęcia. Dla tej wiec przyczyny, przede wszystkim

w czasie porodu należy przestrzegać czystości, a zaraz po porodzie zabezpieczyć pępowinę noworodka. Zabezpieczenie polega na: odkażeniu jej jeśli uległa oderwaniu w czasie porodu, lub jeśli nie, to na podwiązaniu czystą tasiemką na szerokość dłoni od brzucha i obcięciu poniżej przewiązania. Odkażenie pępowiny polega na zanurzeniu jej na chwilę w naczyniu z jodyną albo silnym roztworem nadmanganianu potasu. W przypadku wystąpienia choroby wśród jagniąt, trzeba jak najprędzej odziedzić chore, aby nie zarazili pozostalych. Pomieszczenie z chorymi owcami, należy zaraz odkażać i często zmieniać ściółkę.

ZARAZA JAGNIAT

Przyczyną zarazy jest zarazek atakujący jagnięta w okresie oddziałania kiedy młody organizm jest osłabiony. Zarażeniu ulegają również jagnięta starsze. Choroba atakuje głównie przewód oddechowy zwierząt. Zarazki mogą znajdować się również w organizmie jagniąt zdrowych, którym nie szkodzą dopłyty, dokąd organizm nie osłabnie. Czynnikiem zmniejszającym odporność zwierząt na tę chorobę jest przede wszystkim przeżycie, zle żywienie i trzymanie w nieodpowiednim pomieszczeniu. Zaraza jagniąt występuje głównie w okolicach niżej położonych. Zarazki szybko przenoszą się z chorzych zwierząt na zdrowe wraz z kałem i moczem

oraz śliną kaszlącą i prychającą chorych owiec. Z objawów zauważa się wysoką temperaturę 41–42°C, osłabienie, brak apetytu, biegunkę i przyśpieszony oddech (robienie bokami). Czasem puchnie głowa i szyja. Po 3–5 dniach choroby następuje śmierć z wyczerpania. Jagniała mogą niekiedy chorować kilka tygodni, następuje wtedy wychudzenie chorych zwierząt, z nosa i oczu wycieka ropa oraz pojawia się silna duszność i kaszel. Weźna łatwo wypada. W przypadku zauważenia podobnych objawów, należy natychmiast odosobić chory sztuki i wezwać lekarza, domowe leczenie tu nie pomoże. Pomoże natomiast odpowiednie zapobieganie. A więc trzymanie jagniąt w suchych, czystych i widnych pomieszczeniach, w których nie może być przeciagów. Latem trzeba jak najwięcej paść owce na pastwiskach, unikać jednak pasienia na bagnach i mokrych łąkach. W zimie pomieszczenia muszą być przewietrzane. Okresowo trzeba owczarnie odkażać. W przypadku zarobaczenia owiec należy je odrobaczyć. Owce nowonarodzone muszą być trzymane przez miesiąc w osobnych pomieszczeniach, aby zapobiec zwiększeniu tej choroby jak i innych zaraźliwych. Te zabiegi pozwolą nam na uniknięcie dość dużych strat w pogłowiu.

okresu ciąży i porodu u świń. Oto więc niektóre wybrane zagadnienia.

PORONIENIE — Przyczyną poronienia może być uderzenie w okolicę brzucha, zatrucie lub wysoka gorączka wywołana chorązą zaraźliwą. Najczęstsza jednak przyczyną bywa niewłaściwe obchodzenie się z prośną maciąrą. Zapewnienie dobrych warunków utrzymania i właściwego pielęgnowania, zwłaszcza w ostatnich tygodniach prośności, zapobiega zwykle poronieniu u maciorą.

POŻERANIE PROSIĄT — Przyczyny pożerania mogą być różne. W niektórych wypadkach wiąże się to ze złośliwością maciorą i występuje przeważnie u pierwialstek. Jeżeli maciora przejawia chęć pożerania prosiąt, należy je czym przedże zabrać i dopuszczać tylko przy stałym nadzorze człowieka w czasie ssania. Złośliwość pierwiorodek zwykłe mija, gdyż spowodowana jest sprawianiem jej bólu przy ssaniu. Pożeranie prosiąt spotykane jest także u starszych macior, zwłaszcza u tych, które są karmione odpadkami mięsnymi. Na trzy tygodnie przed oprosieniem powinno się wobec tego przerwać karmienie macior mięsem. Po porodzie trzeba uważać żeby macior nie zjadły lożyska.

PORAŻENIE POPORODOWE — Porażenie to u świń przejawia się inaczej niż u krów. Wystę-

Sporo listów do Redakcji po ruszyło zagadnienia dotyczące

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

HRAŠKOVÁ POLIEVKA SO SYROM

Rozpočet: 250 g hrášku, 1 cibuľu, 40 g masla, 40 g hladkej mýky, soľ, 7 dl mlieka, 1 žltok, 50 g tvrdého syra, mleté čierne koreniny, 2 žemly.

Umytý hrášok dám variť do osolennej vriacej vody. Na mäse spolu s múkou oprážime nadrobno pokrájanú cibuľu, zalejeme mliekom, dobre povaríme, vlejeme do uvareného hrášku, pridáme rozšľahaný žltok, mleté čierne koreniny a podľa chuti soľ. Do každého taniera dám postrúhaný syr, nasucho opečený pokrájanú žemľu a zalejeme polievku.

ZEMĽOVKA S JABLKAMI A TVAROHOM

1 sendvič (dlhá žemľa) alebo vianočka, 300 g tvarohu, 100 g cukru, 500 g jablk, 50 g hrozienok, 60 g rastlinného tuku Vita, 2 vajcia, 1/2 litra mlieka, citrónová štava.

Sendvič rozkrájame na tenké plátky, ktoré navlhčíme mliekom. Tvaroh rozmiešame s cukrom, postrúhanými jablkami, hrozienkami — nemusia byť — a s citrónovou kôrou. Pekáč alebo ohňovzdornú misu vymastime rastlinným tukom, na dno naukládame vrstvu plátkov sendviča, na ne dáme vrstvu tvarohu s jablkami a zakryjeme zvyšnými plátkami sendviča. Povkápkáme rozpusteným rastlin-

ným tukom a zapečieme v stredne vyhriatej rúre. Počas pečenia žemľovku zalejeme trochu mlieka s rozhávkovanými žltkami. Keď je žemľovka takmer upеченá, dámme na ňu sneh ušľahaň z bielkov a cukru a vložíme ešte na niekoľko minút do rúry zapieciť.

ZELEROVÉ KROKETY

Rozpočet: 1 veľký alebo 2 menšie zeler, 1 stredne veľká cibuľa, 2 vajcia, 2 lyžice pomletých prebratých ovesnených vločiek, soľ, petržlenová vňať, strúhanka, olej na vyprážanie.

Umytý olúpaný zeler rozkrojime na polovice alebo štvrtiny a do mäkká uvaríme v mierne osolenej vode. Potom ho na hrubom strúhadle postrúhameme, pridáme cibuľu opráženú na lyžičke oleja, soľ, 2 žltky, ovesnené vločky a podľa chuti môžeme dať aj trochu mletého čierneho koreniny. Na doske, posypanej strúhankou, robíme krokety, obalíme ich v rozšľahaných bielkoch a strúhanke a vyprážime. Podávame so zemiakovou kašou a kárustným šalátom.

ŠALÁT

KARFILOVÝ SALÁT

Rozpočet: 1 karfiol, 1 lyžica oleja, soľ, cukor, voda, ocot, zelená petržlenová vňať.

Očistený karfiol rozotrieme na ružičky, umyjeme a dáme variť do osolenej vriacej vody. Z uvareného sedíme vodu a zalejeme ho nálevom, pripravenym z octu,

vody, cukru a oleja. Hotový šalát posypeme nadrobno posiekannou zelenou petržlenovou vňaťou.

Vývar z karfiolu môžeme použiť na prípravu polievky.

OSLAVENCÚM

KRÚTÍ PRSA NA VÍNE

Rozpočet: 4 plátky krúticich prsiček, 4 lžice bieleho vína, 4–5 lžic vývaru z drúbk, 2 lžice citronové štavy, 2 lžice hladkej mouky, soľ, mletý pepř, 30 g mäsla, 4 lžice oleja, 50 g struhaného sýra.

Krúti prsa naklepeme, osolime, opepríme, poprášime moukou a zvolna po obu stranach opečeme do polomiekka. Pak je pokapeme citronovou štavou, podlijeme vínom, vývarem a dusíme pod pokličkou domékka. Ke konci dusení je posypeme struhaným sýrem a přidáme vločky mäsla. Prsa poléváme pikantní štavou ihned po dokončení teplenej úpravy a podáváme je s rýži nebo smaženými bramborovými hranolky s meruňkovým nebo broskvovým kompotem.

ŠETŘÍME V KUCHYNI

BRAMBORÁK S UZENÝM MASEM

Rozpočet: 800 g brambor, 200 g uzenujého masa, 200 g hladkej

mouky, vejce, 1 dl mléka, 2 stružky česneku, majoránka, mletý pepř, sůl.

Oloupané brambory jemně nastrouháme a necháme chvíli stát. Přebytečnou tekutinu slijeme. Do brambor přidáme na drobné kostičky nakrájené uzené maso, vejce, mléko, koření, česnek utřený se solí a tolik mouky, aby vzniklo řídké těsto. Dobře promícháme a na rozechrátem oleji nebo na sádle opékáme středně tenké placky. Ihned podáváme.

ZAPEČENÝ KARFIOL SO SYROM

Rozpočet: 1 veľký karfiol, 30 g masla, 30 g hladkej mýky, 3 vajcia, 2 dl mlieka, 50 g tvrdého syra, citrónová štava.

Očistený karfiol rozoberieme na ružičky, umyjeme a v osolenej vriacej vode uvaríme skoro do mäkká. Z masla a mýky pripravíme bledú záprážku, zalejeme ju mliekom a podľa potreby aj vývarom z karfiolu (zvyšok použijeme na polievku), osolíme a dobre povaríme. Do omáčky zašľaháme žltky a z bielkov ušľahaný sneh, pridáme postrúhaný syr, citrónovú štavu. Karfiolové ružičky poukladáme na vymaslený pekák, zalejeme pripravenou omáčkou a v rúre zapečíme.

Podávame so zemiakmi a s mrkvovým šalátom.

VITAMÍNY NA ZIMU

MLETÁ ZELENINA V SOLI

2 kg mrkví, 1,5 kg petržleň, 2–3 zeler, 1 kg cibule, 2–3

puje ono zwykle w 2—5 dni po oproszeniu. W niektórych wypadkach następuje samowyleczenie w ciągu 1 — 2 dni. Objawami porażenia są: brak apetytu, zaparcie, zatrzymanie mocz u oraz nie wydzielanie mleka. Choroba ta wcześnie zauważona nie jest groźna. W przypadku jej zauważenia, należy całą skórę maciorą natrzeć spirytusem i po nakryciu czymś cieplym, wezwać lekarza.

ZAKAŻENIE POPORODOWE — Nietożwienie, brudne ciasne chlewy i brak ruchu osłabiają prośne maciorę, wskutek czego łatwo ulegają one zakażeniu. Objawy choroby występują krótko przed porodem lub w czasie porodu. Maciorę wstają niechętnie, kwiążą bez powodu, są jakby sparaliżowane. Występują ataki drgawek temperatura podnosi się nieznacznie — do 40,5°C. W takim wypadku trzeba maciorze zapewnić spokój i wezwać niezwłocznie lekarza. W celu uniknięcia powikłań poporodowych należy zapewnić maciorom: ruch na świeżym powietrzu, odpowiednie odżywienie, widne i suche pomieszczenia. Poza tym nie należy pokrywać za młodych maciorek, które nie osiągnęły jeszcze dojrzałości hodowlanej. U świń bowiem występuje po raz pierwszy popęd płciowy w wieku 6 miesięcy natomiast dojrzałość hodowlana, czyli wiek w którym można je pokrywać wynosi 9—12 miesięcy.

H. MĄCZKA

hlavky cesnaku, 2 zväzky petrželenovej vñate, 1 zelerová vñať, 1 kg soli, pažitka.

Očistenú a umytú zeleninu postruhame na hrubšom strúhadle, cibuli, cesnak, vñate pokrájame nadrobno. Všetko premiešame so solou, naplníme do menších pohárikov, dobre uzavrieme a odložíme na chladné a tmavé miesto. Mletú zeleninu používame do polievok, omáčok a do rôznych mäsitsých pokrmov.

PAPRIKOVÁ NÁTIERKA

4 kg červenej papriky, 1 kg cibule, 3 dl octu, 3 dl oleja, 300 g kryštálového cukru, 10 g soli, 5 g vegety, 5 g karí korenia, 1 nakladač zn. Deko.

Očistenú a umytú papriku a cibulu zmelieme na mäsovom mlyňčku a postupne pridávame oct, olej, sol, cukor, vegetu, karí korenie a nakladač. Zmes dobre premiešame a za častého miešania varíme 1 hodinu. Naukladáme do menších pohárov, dobre uzavrieme a odložíme na chladné a tmavé miesto.

DETSKÁ VÝŽIVA PODOMÁCKY

2 kg jablk, 1/2 l vody, 1 vanilkový cukor, 5 g škorice, kryštálový cukor podľa chuti.

Očistené a umyte jablká pokrájame na štvrtky, zalejeme vodou a varíme 7 minút. Uvarené a vychladnuté jablká rozmixujeme v mixéri, pridáme vanilkový cukor, škoricu, kryštálový cukor a dobre premiešame. Detskú výživu nalejeme do pohárikov, dobrze uzavrieme a sterelizujeme 5 minút.

WYWŁASZCZANIU NIERUCHOMOŚCI

Zasady wywłaszczenia nieruchomości określają ustała z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości (Dz.U. Nr 22, poz. 99). Przedstawiamy podstawowe zagadnienia unormowane tymi przepisami.

NA JAKIE CELE MOŻE ZOSTAĆ WYWŁASZCZONA NIERUCHOMOŚĆ?

Wywłaszczenie może nastąpić gdy nieruchomość jest niezbędna na cele: obronności i bezpieczeństwa Państwa, społecznionego budownictwa mieszkaniowego, skoncentrowanego budownictwa jednorodzinnego, użyteczności publicznej, utworzenia stref ochronnych oraz wykonania innych szczególnie ważnych zadań państwowych, określonych w planach społeczno-gospodarczych. Wywłaszczenie nie może być przeprowadzone na cele produkcji rolniczej, z wyjątkiem gruntów przeznaczonych na budowę domów mieszkalnych wraz z budynkami gospodarczymi związanych z gospodarstwem rolnym.

Wywłaszczeniem może być użyta na inny cel niż ten, który uzasadniał wywłaszczenie, chyba że nie może być zwrócona po przedniemu właścicielowi, z powodu braku jego zgody lub zgody następcy prawnego poprzedniego właściciela.

KTO PROWADZI SPRAWY ZWIĄZANE Z WYWŁASZCZENIEM?

O wywłaszczeniu i odszkodowaniu, nadaniu nieruchomości zamiennej oraz o zwrocie nieruchomości orzeka terenowy organ administracji państowej o właściwości szczególnej do spraw wywłaszczenia nieruchomości stopnia podstawowego. Orzeczenie zapada po przeprowadzeniu roz-

prawy, zgodnie z postanowieniami kodeksu postępowania administracyjnego. Na decyzje organu przysługuje odwołanie. Wywłaszczenie może nastąpić tylko wówczas, gdy nieruchomość nie może być nabyta na rzecz Państwa w drodze umowy. Organ wywłaszczający przystępuje do dalszych czynności związanych z wywłaszczeniem dopiero po bezskutecznym upływie terminu jaki wyznaczył zainteresowanemu na piśmie do zawarcia umowy. Wywłaszczenie nieruchomości następuje za odszkodowaniem wypłacanym przez terenowy organ administracji państowej.

NA JAKICH ZASADACH WYPŁACANE JEST ODSZKODOWANIE?

Odszkodowanie wypłaca się w ratach rocznych. Wysokość raty rocznej nie powinna przekraczać 50% przeciętnych kosztów wznesienia domu jednorodzinnego (przeciętne koszty ustala dla swojego terenu wojewoda), z tym że okres spłaty odszkodowania nie może przekraczać 10 lat. Pierwsza rata jest płatna w ciągu 30 dni od dnia, w którym decyzja o wywłaszczeniu stała się ostateczna.

Odszkodowanie wypłaca się jednorazowo, jeżeli ma być użyte na budowę domu mieszkalnego lub budynku przeznaczonego do prowadzenia działalności handlowej, usługowej itp. albo na nabycie działki pod budowę lub zabudowę w celu prowadzenia produkcji rolniczej. Odszkodowanie za grunty pod zabudowę i za grunty nie zabudowane ustalone jest według zasad określonych dla poszczególnych miejscowości przez radę narodową stopnia wojewódzkiego.

Odszkodowanie powinno uwzględniać aktualnie kształtujące się w obrocie gruntami.

Odszkodowanie za zasiewy, uprawy i zbiory, jeżeli właściciel nie mógł ich zebrać na skutek wywłaszczenia, powinno odpowiadać wartości przewidywanych plonów według przeciętnych cen przyjętych w obrocie społecznionym, po odliczeniu wartości nakładów, które właściciel poniosły w związku ze zbiorem. Przysługuje również zwrot kosztów poniesionych w związku z wykonaniem czynności agrotechnicznych.

Odszkodowanie za plantacje kultur wieloletnich powinno obejmować koszty związane z jej założeniem, koszty pielęgnacji do czasu pierwszych zbiorów oraz wartość korzyści utraconych, obliczona za lata pozostałe do końca pełnego planowania. Odszkodowanie zmniejsza się o sumę rocznych odpisów amortyzacyjnych, wynikającą z okresu wykorzystania plantacji od pierwszego roku planowania do dnia wywłaszczenia.

Odszkodowanie za drzewostan leśny ustala się według wartości drewna określonej w cenach zbytu, a z braku materiału użytkowego —

go — według kosztów zalesienia i pielęgnacji poniesionych przez właściciela.

Odszkodowanie za budowle i urządzenia trwale związane z gruntem, stanowiące składnik gospodarstwa rolnego powinno odpowiadać kosztom ich odtworzenia, pomniejszonym o stopień zużycia. Zasadę tą stosuje się również do odszkodowania za domy jednorodzinne, lokale w małych domach mieszkalnych i w domach wielomieszkaniowych, stanowiące odrebną własność, za domy mieszkalno-pensjonatowe, domy letniskowe i budynki przeznaczone do wykonywania działalności handlowej i usługowej oraz urządzenia z nimi związane, a także za nie wchodzące w skład gospodarstwa rolnego budowle i urządzenia służące produkcji rolnej.

Odszkodowanie za inne niż wyżej wymienione budowle i urządzenia powinno odpowiadać przeciętnym kosztom wznesienia domu jednorodzinnego, nie może jednak przekraczać kosztów budowy wywłaszczonego budynku i urządzeń po uwzględnieniu stopnia ich zużycia.

CZY ODSZKODOWANIE MOŻE BYĆ PRZYZNANE W INNEJ FORMIE NIŻ PIENIĘZNA?

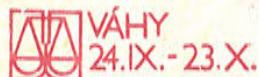
Jeżeli wywłaszczeniu nieruchomości stanowi gospodarstwo rolne — właścicielowi takiej nieruchomości powinna być, w miarę możliwości, przyznana na jego żądanie tytułem odszkodowania odpowiednia nieruchomość zamieniona. Wartość takiej nieruchomości powinna odpowiadać wartości nieruchomości wywłaszczonej. Różnicę wartości wyrównuje się przez dopłatę pieniężną, z tym że dopłata należna Państwu może być rozłożona na raty.

Jeżeli wywłaszczeniu podlega grunt pod budynkami wchodzący w skład siedziska gospodarstwa rolnego, za który nie może być dostarczona nieruchomość zamieniona, a przeniesienie budynków i urządzeń na inny grunt jest niezbędne i gospodarczo uzasadnione — koszty tego przeniesienia na wniosek właściciela pokrywa Państwo. Jeżeli przeniesienie budynków nie jest dopuszczalne albo jest niemożliwe — na wniosek właściciela koszty budowy nowych budynków pokrywa Państwo, z tym, że różnice wartości wyrównuje się przez dopłatę pieniężną.

Jeżeli wywłaszczeniu podlegają grunty rolne, wchodzące w skład nieruchomości rolnej, a jej właścicielowi pozostaje 5 lub mniej lat do osiągnięcia wieku emerytalnego, właściciel może zgłosić wniosek o przekazanie pozostałej części nieruchomości na rzecz następcy lub Państwa w trybie i na zasadach określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników i ich rodzin. W takim wypadkuświadczenie emerytalne do czasu osiągnięcia przez właściciela wieku emerytalnego wypłaca Państwo.

WIESLAWA MOLITORIS

HVIEZDY O NÁS

VÁHY

24.IX.-23.X.

Zamysli sa nad tým, či venuješ dosť veľkú pozornosť kvalite svojej práce — predsa od toho závisí tvoja budúlosť. Budeš mať trochu finančných fažkostí, ale niekto blízky ti pomôže. V citovom živote a v práci sa budeš musieť vyrovnať s konkurenčiou.

ŠKORPÍON

24.X.-22.XI.

Dobrý mesiac — otvára sa pred tebou cesta ku kariére. Nebudú ti chýbať ani romantické zážitky, ale nepreháňaj! Finančná situácia nebude zlá, môžeš vyhrať v lotérii alebo totolotku. Nezanedbávaj svojho partnera, mohlo by to mať väzne následky.

STRELEC

23.XI.-21.XII.

Dobre urobíš, ak sa budeš zaberáť rodinou, prijímať hostí a dbať o milé ovzdušie. Ale bez flirtovania, mohlo by to ohrozit tvoje manželstvo alebo citové vzťahy. Aj keď to normálne ne-

robiš, kúp si lós. Podobne ako Skorpión, budeš mať štastie v hre.

KOZOROŽEC

22.XII.-20.I.

Snaž sa zaistíť rodine väčší počet bezpečnosti a istoty. V najbližšom čase ta očakáva romantické stretnutie a situácia, v ktorej rozum môže podlahnúť srdcu. Vôbec, bude to trochu nešťastný mesiac. Budeš mať množstvo nových plánov a nápadov, ale snaž sa sústredit na to najdôležitejšie.

VODNÁR

21.I.-18.II.

Budeš plne zamestnaný materiálnymi problémami, ale tvoje snahy prinesú dobré výsledky. Hádam ti tiež niekto pomôže. Značné napätie spôsobí, že budeš unavený a nesústredený. Ak si vodičom, bud opatrny na cestách.

RYBY

19.II.-20.III.

Môžeš sa náhle ocitnúť v strede pozornosti. Nová situácia však

vyžaduje rozvahu. V osobnom živote, najmä v manželstve, ta čakajú nedorozumenia a asi aj väčnejšie hádky. Nepokúšaj sa ich vyriesiť za každú cenu, čas je najlepší lekár a všetko sa samo urovná.

BARAN

21.III.-20.IV.

Budeš plný energie a životného elánu. Využi ich s rozvahou. Nepokúšaj sa tŕci hlavou o múr, ako to máš vo zvyku. Prekážkam sa vyhýbaj a tie, ktoré môžeš prekonátať, prekonávaj opatrnne a s rozvahou.

BÝK

21.IV.-20.V.

V najbližšom čase prejavíš mnoho rozvahy a vytrvalosti, čo prinesie zlepšenie v tvojom osobnom živote. V práci ti nejaké úradné prekážky pokazia náladu, ale za to si môžeš byť istý šťastný v láske.

BLÍŽENCI

21.V.-21.VI.

Bude to mesiac dobrého združenia a náladu a prijemných stykov s priateľmi. V manželstve alebo vo vzťahoch s niekym blízkym vznikne napätie, ktoré hrozí komplikáciami. Vo finančných otázkach ta čakajú fažkosti, spôsobujúce výdatky.

sobené nejakými starými záväzkami, ktoré musíš splniť.

RAK

22.VI.-22.VII.

Po napäti uplynulých týždňov pocítiš únavu a ľahostajnosť. Neuskodí to však tvojej pracovnej aktivite, ktorá ti pomôže upevniť postavenie v zamestnaní. V láske neočakávaj šťastie; predovšetkým nenaliehaj, lebo všetko pokaziš.

LEV

23.VII.-23.VIII.

Tvoj prílišný záujem o druhé pohlavie môže vyvolať zhoršenie vzťahov a fažkosti v najbližšom okolí. Nad tvojím manželstvom sa hromadia mraky, môže dojsť k búrlivej hádke. Je v tom veľa tvojej vlastnej viny, zamysli sa nad svojím konaním.

PANNA

24.VIII.-23.IX.

Budú zhovievavý k partnerovi! Jeho psychický stav nie je najlepší. V láske a priateľstve hrozia konflikty, snaž sa ich zmierniť. Najviac zadostučinenie ta očakáva v práci — možnosť povýšenia, prémie a výrazy uznania.

NÁŠ TEST

JAKÉ JE VAŠE MANŽELSTVÍ?

Vaše manželství je pochopitelně dobré, i když niekedy nějaké nesrovnanosti určitej jsou. Ale možná, že by mohlo byt ještě lepší. I v ideální rodině se môže všelicos stát a pak je každá dobrá rada drahá. Tady jich získáte hned několik.

Otažky pro muže

- Máte někdy chuť změnit dosavadní způsob života a začít znova?
- Myslite, že se vaše manželka neobléká dost vekusne?
- Spíte špatně?
- Jste večer rád doma?
- Víte, jaká je oblíbená květina vaši ženy a co ráda čte?
- Casto vzpomínáte na doby, kdy jste byl svobodný?
- Myslite si, že každý z manželů má o svých věcech rozhodovat sám?
- Srovnáváte svoji manželku s jinými ženami?
- Zdržujete se raději s přáteli mimo domov než doma?
- Casto vystupujete doma nepríjemnou náladu jen proto, že jste měli mrzutost v práci?

	ano	někdy	ne
10	5	2	
8	2	4	
6	2	3	
2	5	10	
4	9	10	
12	5	6	
7	5	4	
9	2	1	
8	2	3	
7	3	5	

Otažky pro ženy

- Domníváte se, že manžel je k vám něžný a pozorný?
- Chtěly byste, aby s vámi manžel hovořil o svých pracovních problémech?
- Stane se, že svým chováním pokazíte náladu celé rodině?

	ano	někdy	ne
10	5	2	
4	2	8	
7	1	2	

- Pozvedne vám náladu něco dobrého? 10 3 4
- Myslite si, že vaše známé mají lepšího manžela než vy? 6 0 1
- Když máte volno, chodíte doma v županu nebo v nočním prádle? 9 7 2
- Znervózňuje vás koniček vašeho muže? 8 5 2
- Máte radost z úspěchů vašeho muže? 3 2 10
- Myslite si, že práce vašeho manžela je méně dôležitá než vaše? 10 0 1
- Dáváte najavo větší lásku k dětem než k manželovi? 8 2 3

Odpovědi pro muže:

75 bodů a více. V manželství nejste příliš šťastní. Z časti je příčinou nezdaru i vaše chování. Pokuste se projevit manželce více zájmu, pokud už není příliš pozdě. Možná ale, že vaše chování je jen reakcí na chování vaší ženy. Pak se pokuste s ní promluvit. Na to není nikdy pozdě.

40—75 bodů. Jste v manželství spokojeni. Máte rádi klid a pěkné prostředí. Někdy si s přáteli zavzpomínáte na léta mladosti, ale s vaší partnerkou to nemá nic společného. Rozhodně to není projev nespokojenosť v manželství.

Méně než 40 bodů. Někdy míváte s manželkou drobná nedorozumení, ale v podstatě si můžete gratulovat, protože vaše manželství se vydařilo.

Odpovědi pro ženy:

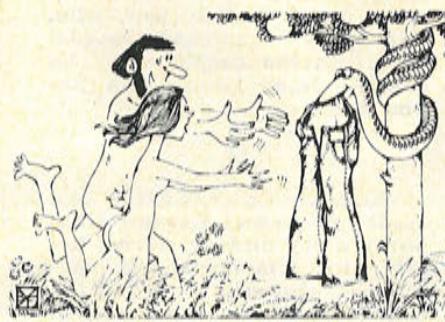
75 bodů a více. Jste přesvědčená, že vaše manželství se nevydařilo. Vinu za to dáváte především manželovi, ale zamyslete se nad tím, jestli chyba není také ve vás či zda snad manžel nereaguje především na vaše chování. Ještě je čas si to zvážit a třeba zajít do poradny.

40—75 bodů. Víte, že ideální manželství neexistuje a víte i to, že dobrý vztah záleží na obou partnerech. Nějaké krize se nemusíte obávat, zvláště čím nižší počet bodů máte. Cílem je počet vyšší, tím častěji ve vás hladí pochybnosti, ale radši na ně zapomeňte.

Méně než 40 bodů. Všechno je v pořádku, zvláště jestli už od vaší svatby uplynula delší doba (a vaše odpovědi o tom svědčí). Jste dobrá manželka, lepší by vás partner nenašel.

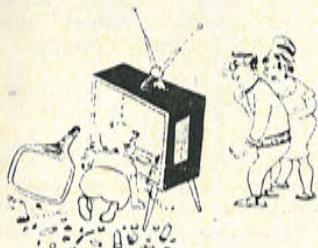
PERSPEKTYWY — Warszawa

MENO VEŠTÍ

MATÚŠ — meno nepopulárne a dnes vzácné. Originálny charakter a povaha mužov nazvaných týmto menom sú pravdepodobne spojené s jeho ojedinelým vyskytom. Matúš je spravidla hnedovlasý alebo čiernovlasý, stredne vysokého postavenia, náhľadný k tučnému. Oči má šedé, hnedé alebo čierne. Od detstva je kludný, malovravný, uzavretý. V styku s ľuďmi nedôverčivý a opatrny. K priateľom srdečný, úprimný, prajný a verný. Pochádza z rolnickej alebo remeselnickej rodiny, máva niekoľko súrodencov. V poslednom čase — ešte nesmel — dávajú toto meno svojim synom mladí manželia intelektuáli. Matúš je schopný, tvrdohlavý, pracovitý. Najčastejšie sa zaujíma o techniku a môže v niektorom z technických oborov vyniknúť. Ak je šéfom, je náročný, ale spravodlivý. Ak je podriadeným, je presný, svedomitý, skrátku vynikajúci odborník. Pretože má prijemnú a originálnu tvár, má úspechy u žien. Ale žení sa neskoro, je však starostlivo otcom a dobrým manželom. Vie zarobiť peniaze a pomerne rýchlo kupuje auto a zariadzuje luxusný byt. Najšťastnejší je medzi 26. až 40. rokom života. Žije dlho, avšak v neskorej starobe sa opäť vracajú problémy prežívane v detstve.

TADMIR

„Ukazuj našeho Kolju!“
SOVĚTSKIJ SOJUZ — Moskva

Bude tak hodný a hned mi řekněte, co jste udělal s mým mužem!

— Už dva mesiace užívam tabletky na schudnutie a nezhodila som ani gram, — sťažuje sa priateľka.

— A koľko kusov ich užívaš denne?

— Desať. Po každom jedle jednu...

* * *

Horár vráví staršej žene:

— V košiku máte samé jedovaté huby. Zahodte ich, veď sa otrávite.

— Čo by som sa otrávila. Ja ich predsa nebudem jesť. To mám na predaj.

* * *

— Co urobil Jožo, keď ho Marcela pustila k vode?

— Išiel na pivvo...

SNÁR

sa vám snivalo o:

Horúčke — spokojnosť a bohatstvo

Bielom hrozne — zisk; modrom — strata; zrelom — máš stále

dobré zdravie; nezrelom — nejednosť

Sladkou jabliku — pôžitok lásky; kyslom — smútok, zli priatelia; olúpanom — zničené nádeje; hnilem — nebezpečie a zloba stojí

pred tebou

Jatkách — nebezpečný obchod

Pečenie — ťažká nemoc

Ihole — budeš sa hádaiť

Dobrom jedle — nebudeš mať núdzu; zlom — nespokojnosť, nemoc; prihoretom — neprijemná správa

Kurencoch — niekoľko ti urobí napriek

Kope sena — dobré majetkové pomery

Kvetinárstve — tieseň, ktorá zanedbalo príde

Levandule — utrpenie

Lešení — bud' opatrny v obchodoch

Veľkom pohrebnom sprievode — bohatstvo a sťasťie; malom — chudoba a nedostatok

Polárnej krajine — tvoja láska schladne

Facke — ťažká urážka

Pokladníkovi — malý, ale istý zárobok

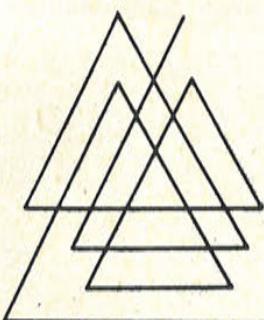
Bozku — chraň sa pred neverou, máš falosných priateľov

Prízemnom byte — budeš mať kludný a vyrovnaný život.

DOKÁŽEŠ TO?

TROJUHOLNÍK

Dokážete nakresliť tento obrázok jedným ťahom?

MOŘE

Každá dvojice obrázku se liší osmi detaily, na jejich nalezení máte tři minuty.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS:
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: ADAM CHALUPEC (redaktor naczelny), Ján Spernoga (sekretarz redakcji), Dominik Surma, Anna Krystofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka, Alžbeta Stojowska (tu-macz). Opracowanie graficzne: Areta Fedak.

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiniak, Jozef Grigaliak, Ján Haala, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Lýdia Mšálová, František Paciga, Severin Vaksmanský, Andrej Vojtás.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 1 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: kwartalnie 30 zł, rocznie 120 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie, Nr 1153-201045-139-11. Prenumeratę z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-378 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 518.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótni.

Numer oddano do skladu 8.VIII.1985, podpisano do druku 23.IX.1985.

STAVA SA ■ STALO SE...

POZVÁNÍ NA SAMPAŇSKÉ. O tom se bude v Los Angeles ještě dlouho vyprávět. Zdalo se, že Ava Gardnerová, již starší bývalá filmová hvězda, se konečně stala klidnou starou paní, která už nikoho nepřekvapí svými výstřednostmi. Nedávno se však před luxusním hotelem v Los Angeles zastavilo auto vyvážející odpadky. Vystoupila z něho 63letá Ava a za ni popeláři, kteří s hvězdou vešli do hotelu. „Myslím jsem, že se mi to jen zdá,“ vypráví ředitel hotelu, „ale byla to pravda.“ Nemohl jsem paní Gardnerové zakázat, aby si do svého apartmá pozvala hosty, at to byl kdokoliv.“ Ava pozvala své hosty na šampaňské, potom poděkovali, rozloučili se a odešli. Ukázalo se, že Ava se na procházce dostala do vzdálené čtvrti města. Zoufale hledala taxík, když přijel vůz na odpadky, jehož řidič nabídl staré paní, že ji zaveze do středu města. Ava toho využila a protože od ní nechtěli vzít peníze, pozvala je na šampaňské.

velký úspěch a potom ešte hrala v osmnáctich ďalších filmoch, ktoré by sa nedali odporúčať školskej mládeži — aj v týchto filmoch herečka ukazovala svoje nezahalené tvary v najrôlenejších štýlových a moderných posteliach... Aj vo svojom poslednom filme, ktorý bol v poradí ďalšou ekranizáciou životopisu slávnej Mata Hari, ženy-špiónky počas prvej svetovej vojny — Sylvia Kristelová špiónka, ktorá sa ešte často vyzlickala.

„Ale tentokrát už definitívne koniec! — oznámila 34-ročná herečka — chcem sa venovať výlučne svojmu synovi a ked budem hrať, tak iba charakteristické úlohy, som už pre ne zreľa.“ A dodala, že najradšej by zahrála vo filme, ktorý by režiroval veľký Ingmar Bergman. Nevedno, čo si o tom myslí Bergman. Na snímke: Sylvia Kristelová so synom Arturom.

JASON CONNERY, 22 ročný syn známeho amerického herca Seana Connery dokázal, že jablko nepadá daleko od jablone. Britská televízia mu zverila úlohu Robin Hooda v seriáli o dobrodružstvách tohto legendárneho anglického hrdinu starých ballad a povesti. Napokon mladý Jason dostal túto úlohu náhodou, keďže herec Michael Praed ju odmietol hrať, keďže dostal úlohu v americkom seriáli *Denver Clan*. Mladý Connery dopadol ako Robin Hood výborne — seriál predali už do 17 rôznych krajín. Zvedaví novinári sa pytali mladého človeka či otec, známy a skúsený herec mu dá-

DODRŽI? Uplynuli už roky odtedy, ako mladá Holandská, Sylvia Kristelová urobila kariéru vďaka filmu *Emmanuelle*, v ktorom ju diváci obdivovali nezahalenou, vo veľmi háklivých milostných scénach. Po *Emmanuelle*, nová hviezda verejne označila, že nikdy viac nebude hrať v porno-filme a priime iba vážne úlohy. Nebolo to ale vážne vyhlásenie — slečna Kristelová natočila ešte pokračovanie *Emmanuelle*, ktoré malo

val nejaké rady v súvislosti s úlohou Robin Hooda. „Nechcel som, aby mi radili, ak by som ho poslúchal, opakoval by som jeho nápady a nikdy by som skutočne nestál na vlastných nohách“ — odpovedal Jason.

Jason, sa tiež spýtal, či by po otcoví prevzal úlohu agenta

007, známeho zo série o Jamesovi Bondovi. Táto úloha dala jeho otcovu veľkú popularitu. „Nie nikdy“ — rozhodne povedal syn filmového agenta 007. Na snímke: Jason Connery ako Robin Hood.

Je tu iba jeden problém: Ali sa rozviedol so svojou prvou manželkou práve preto, že sa rozhodla vystupovať na scéne. A on, ako pobožný mohamedán, nemohol s tým súhlasíť. Možno tentokrát trošku zmení svoje zásady. Na snímke: Veronica.

KATKA SA BÚRI. „Keď mi telefonusuje nejaký producent a navrhuje mi úlohu, vždy sa mi zdá, že to robi iba preto, že som dcérrou môjho otca — hovorí Katharina Boehmová, ktorá matka nazýva Katkou a ktorá je dcérrou známeho západnonemeckého herca Karla Heinza Boehma, vnučkou výborného dirigenta Karla Boehma a dcérrou pred rokmi u nás veľmi populárnej herečky Barbary Kwiatkowskej-Lassovej.

Katharina Boehmová má 20 rokov a už mnohokrát stála pred televíznymi a filmovými kamery. Ale naďalej nie je presvedčená o tom, že by mala nasledovať príklady otca a matky. Matka, obľúbená u nás Basia Kwiatkowska, neurobila na Západe kariéru, Katharinin otec prednedávnom zanechal scénu a film, aby sa venoval dobročinným akciám, hlavne pomoci hladujúcej Etiópii. Katka robila skúšky do divadelnej školy, ale práve preto, že pochybuje o svojom talente, školu nechala. Ani úspech v televíznom seriáli Heidi a v divadelnej hre Nápad sv. Klára ju nepresvedčil. „Bola to iba náhoda, že mi zverili túto úlohu. Chceli, aby v nej hral môj otec a ja som ho náhodou sprevádzala, keď navštívil vedenie produkcie“ — povedala novinárom Katharina čiže Katka.

Mladé dievča nechce byť iba dcérrou známeho otca a vnučkou slávneho starého otca. Búri sa. Chce byť predovšetkým sebou. A aké chce mať povolanie? To ešte nevie... Na snímke: Katka Boehmová.